

**T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**İLKÖĞRETİM VE ORTAÖĞRETİM KURUMLARI
BURSLULUK SINAVINDA DKAB SORULARININ VE İLGİLİ
OLDUKLARI KAZANIMLARIN YENİLENMİŞ BLOOM
TAKSONOMİSİNE GÖRE İNCELENMESİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Aleyna ŞENTÜRK TÜRKEŞ

**Danışman
Prof. Dr. Hacı Yusuf ACUNER**

**RİZE
2024**

KABUL VE ONAY

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında, Prof. Dr. Hacı Yusuf ACUNER danışmanlığında, Aleyna ŞENTÜRK TÜRKEŞ tarafından hazırlanan *İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Bursluluk Sınavında DKAB Sorularının ve İlgili Oldukları Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi* adlı bu tez çalışması, 18/10/2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliğiyle/oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	Unvanı, Adı SOYADI	İmza
Başkan	: Prof. Dr. Hacı Yusuf ACUNER	
Üye	: Prof. Dr. Bayramali NAZIROĞLU	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Ali BİRİNCİ	

ETİK BEYAN

Felsefe ve Din Bilimleri Tezli Yüksek Lisans programından mezun olmak üzere teslim ettiğim “İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Bursluluk Sınavında DKAB Sorularının ve İlgili Oldukları Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi” adlı tezim, bilim ve araştırma etiği prensiplerine riayet edilerek tarafımdan yazılmıştır.

Tez çalışmamda, başka kaynaklardan aktarılan bütün bilgi ve alıntılar, Enstitünüz Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak açıkça gösterilmiştir. Kaynağı gösterilenler dışında kalan bütün bilgiler uygun araştırma yöntemi kullanılarak tarafımdan edinilmiş ve esere bu şekilde yansıtılmıştır. Şahsıma ait olmayan hiçbir bilgi, kasıt veya kusurlar, şahsıma aitmiş gibi gösterilmemiştir. İnternet kaynakları dâhil, sahibine/kaynağına atıf yapılmaksızın hiçbir bilgi kullanılmamıştır. Aksinin ortaya çıkması halinde doğacak bütün hukuki, idari, akademik ve etik sorumluluk tarafıma ait olacaktır. Eserin tesliminden sonra herhangi bir zamanda, bilim etiğine aykırılık tespit edilmesi ve / veya eserimle ilgili intihal veya intihal şeklinde anlaşılabilecek bir durumun ortaya çıkması halinde; Üniversiteniz ve eğitim kadronuzun hiçbir şekilde sorumlu tutulmayacağını hür irademle kabul, beyan ve taahhüt ederim.

18/10/2024

Aleyna ŞENTÜRK TÜRKEŞ

ÖN SÖZ

Eğitim sistemimizin önemli bir parçası olan merkezi sınavlar, öğrencilerin durumlarını sınamak ve bazı yargılara ulaşmak amacı ile yapılmaktadır. Öğretmenlik yaptığım süre boyunca merkezi sınavlarda bulunan sorulara sorgulayıcı bir tutumla yaklaştım. Merkezi sınavlarda bulunan soruların analiz edilmesinin öğrenme ve öğretme sürecini yönlendirebileceği ve bu sınavların revize edilirken geçerlik ve güvenirliklerinin artırılmasını kolaylaştırabileceği kanaatindeyim.

Bu tez çalışması, maddi imkânı yetersiz başarılı öğrencilerin fırsat eşitliğini sağlamak amacıyla her yıl gerçekleştirilen bursluluk sınavının 8. sınıf seviyesine yönelik sorularını konu edinmektedir. Bursluluk sınavında bulunan DKAB dersine ait soruların ve bu sorularla ilişkilendirilen kazanımların YBT Matrisine yerleştirilerek analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu sayede merkezi sınav sorularının tasarımı üzerine yapılan bilimsel çalışmalara katkıda bulunmak hedeflenmektedir. Çalışmanın sonucunda elde edilen verilerin, öğretmenlere ve eğitimcilere, program geliştiricilere, eğitim politikacılarına, araştırmacılara faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Bu tez çalışmamı hazırlarken akademik desteğini ve bilgi birikimini benden hiç esirgemeyen saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Hacı Yusuf ACUNER'e teşekkürü bir borç bilir ve şükranlarımı sunarım. Ayrıca kıymetli fikirleriyle ve eleştirileriyle akademik hayatıma ve çalışmama katkılar sunan Prof. Dr. Bayramali NAZIROĞLU'na, sorduğum her soruya sabırla yaklaşıp, destek olan Arş. Gör. Şeyma TURAN'a, kıymetli yönlendirmeleriyle ve analizleriyle çalışmamda yol gösteren Ziya Sümer hocama, bana Din Eğitimi sevdiren ve danıştığım her konuda yardımcı olmaya çalışan Prof. Dr. Mevlüt KAYA'ya müteşekkirim.

Araştırmamın her aşamasında yanımda olan kıymetli arkadaşlarım ve meslektaşlarım Nursel ve Sinan'a, her an yanımda olup duygusal ve akademik desteğini hiçbir zaman esirgemeyen kıymetli eşime, son olarak maddi ve manevi her an yanımda olan, aldığım her kararda arkamda duran ve bana güç veren çok kıymetli anne, babama ve kardeşlerime sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Aleyna ŞENTÜRK TÜRKEŞ

RİZE / 2024

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	I
ETİK BEYAN.....	II
ÖN SÖZ	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖZET	VI
ABSTRACT.....	VII
KISALTMALAR.....	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	IX
GİRİŞ	1
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	12
1.1. Öğretim Programı	12
1.2. Kazanım	14
1.3. Taksonomi.....	15
1.4. Orijinal Bloom Taksonomisi.....	16
1.4.1. Bilme	17
1.4.2. Kavrama	17
1.4.3. Uygulama	17
1.4.4. Analiz	18
1.4.5. Sentez	18
1.4.6. Değerlendirme.....	18
1.5. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi.....	18
1.5.1. Hatırlama.....	24
1.5.2. Anlama	24
1.5.3. Uygulama	26
1.5.4. Çözümleme.....	26
1.5.5. Değerlendirme.....	27
1.5.6. Yaratma	27
1.6. Bursluluk Sınavı (İOKBS)	28
2. YÖNTEM.....	30
2.1. Araştırma Deseni.....	30

2.2. Veri Toplama Tekniği	31
2.3. Verilerin Analiz Süreci	32
2.4. Araştırmanın Çalışma Grubu	33
2.5. Geçerlik ve Güvenirlik.....	33
3. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME.....	35
3.1. 2020-2024 Yılları Arasında Yapılan Bursluluk Sınavı 8. Sınıf Seviyesindeki DKAB Sorularının YBT'nin Bilgi Boyutuna Göre Dağılımı Nedir?	54
3.2. 2020 - 2024 Yılları Arasında Yapılan Bursluluk Sınavı 8. Sınıf Seviyesindeki DKAB Sorularının YBT'nin Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Dağılımı Nedir?	55
3.3. 2020 - 2024 Yılları Arasında Yapılan Bursluluk Sınavı 8. Sınıf Seviyesindeki DKAB Sorularının İlişkili Oldukları Kazanımların YBT'nin Bilgi Boyutuna Göre Dağılımı Nedir?.....	56
3.4. 2020 - 2024 Yılları Arasında Yapılan Bursluluk Sınavı 8. Sınıf Seviyesindeki DKAB Sorularının İlişkili Oldukları Kazanımların YBT'nin Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Dağılımı Nedir?	58
3.5. Farklı Tarihlerde Uygulanan Bursluluk Sınavı 8. Sınıf Seviyesindeki DKAB Sorularının Taksonomik Değerlendirmeleri Karşılaştırıldığında Ortaya Çıkan Durum Nedir?.....	60
4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	63
KAYNAKÇA.....	72
EKLER.....	80

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Ana Bilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri

Tez Türü : Yüksek Lisans Tezi

Danışman : Prof. Dr. Hacı Yusuf ACUNER

Hazırlayan : Aleyna ŞENTÜRK TÜRKEŞ

Yıl : 2024

Sayfa Sayısı : 83

ÖZET

İLKÖĞRETİM VE ORTAÖĞRETİM KURUMLARI BUSLULUK SINAVINDA DKAB SORULARININ VE İLGİLİ OLDUKLARI KAZANIMLARIN YENİLENMİŞ BLOOM TAKSONOMİSİNE GÖRE İNCELENMESİ

Bu araştırma 2020-2024 yılları arasında uygulanan bursluluk sınavında bulunan DKAB sorularını ve bu soruların ilişkilendirildiği kazanımları, Yenilenmiş Bloom Taksonomisi (YBT) çerçevesinde analiz etmeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda araştırmamızda nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmış ve veriler doküman incelemesi ile elde edilerek ortaya koyulmuştur. 8. sınıflara yönelik 58 adet DKAB sorusu incelenerek öncelikle öğretim programındaki uygun kazanımlarla eşleştirilmiş ardından hem kazanımların hem DKAB sorularının taksonomik analizi yapılmıştır. Analiz yapılırken objektifliği ve güvenilirliği sağlamak için uzman görüşlerine başvurulmuştur. Araştırmada 58 DKAB sorusu 23 farklı kazanım ile eşleştirilmiş ve kazanımlar ile soruların YBT çerçevesinde benzer bir dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre kazanımların ve soruların YBT'ye göre dengeli bir dağılım göstermediği, bilgi boyutuna göre kavrama, bilişsel süreç boyutuna göre anlama basamaklarında yığılma olduğu sonucu elde edilmiştir. Farklı yıllarda yapılan sınavlar karşılaştırıldığında da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Bu durum bursluluk sınavı DKAB sorularının öğrencilerin üst düzey bilişsel süreçlerini ölçmede yetersiz kaldığını göstermektedir. Araştırmanın sonucunda Bursluluk sınavı sorularının, üst düzey bilişsel süreçleri ölçecek nitelikte ve dengeli bir dağılım gösterecek şekilde revize edilmesi önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bursluluk Sınavı (İOKBS), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB), Yenilenmiş Bloom Taksonomisi (YBT), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı, Kazanım

Recep Tayyip Erdogan University Institute of Graduate Studies

Department : Philosophy and Religious Sciences

Thesis Type : Master Thesis

Supervisor : Prof. Dr. Hacı Yusuf ACUNER

Author : Aleyna ŞENTÜRK TÜRKEŞ

Year : 2024

Pages : 83

ABSTRACT

**EXAMİNİNG THE DKAB QUESTİONS İN THE PRİMARY AND SECONDARY
SCHOOLSCHOLARSHIP EXAMS AND THE RELATED ASQUISİTİONS
ACCORDİNG TO THE REVİSEDBLOOM TAXONOMY**

This study aims to analyse Religious Culture and Ethics questions in Scholarship Exam in 2020-2024 and the objectives that these questions are associated with within the framework of the Revised Bloom's Taxonomy (RBT). In this regard, case study design, one of the qualitative research methods, was used in our research and the data were obtained through document analysis and presented with a descriptive approach. 58 DKAB questions for the 8th grade were examined and firstly matched with the corresponding objectives in the curriculum, and then a taxonomic analysis of both objectives and DKAB questions was conducted. Expert opinions were used to ensure the objectivity and reliability of the analysis. In the study, 58 DKAB questions were matched with 23 different objectives and it was concluded that the objectives and questions showed a similar distribution within the framework of RBT. According to this result, it was concluded that the gains and questions did not show a balanced distribution according to YBT, and that there was an accumulation in the comprehension steps according to the knowledge dimension and in the comprehension steps according to the cognitive process dimension. Similar results were obtained when examinations carried out in different years were compared. This shows that the DKAB questions in Scholarship Exam are inadequate to measure students' higher levels of cognitive processes. As a result of the study, it was suggested that the DKAB questions in Scholarship Exam should be revised to measure high-level cognitive processes and show a balanced distribution.

Keywords: Scholarship Exam (İOKBS), Religious Culture and Ethics (RCE), Revised Bloom's Taxonomy (RBT), Religious Culture and Ethics Curriculum, Objective

KISALTMALAR

AYT	:	Alan Yeterlilik Testi
Bk.	:	Bakınız
Çev.	:	Çeviren
DKAB	:	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Ed.	:	Editör
f	:	Frekans
İOKBS	:	İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Bursluluk Sınavı
LGS	:	Liselere Geçiş Sistemi
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
OBT	:	Orijinal Bloom Taksonomisi
Ö.P	:	Öğretim Programı
S	:	Soru
TEOG	:	Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş Sistemi
TYT	:	Temel Yeterlilik Testi
Vb.	:	Ve benzeri
YBT	:	Yenilenmiş Bloom Taksonomisi
YKS	:	Yükseköğretim Kurumları Sınavı

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. OBT’ de yapılan değışiklikler	20
Tablo 2. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Matrisi	21
Tablo 3. YBT bilgi birikimi boyutu ve alt basamakları	23
Tablo 4. YBT bilişsel süreç boyutu.....	24
Tablo 5. YBT bilişsel süreç boyutu örnek soru kökleri	28
Tablo 6. 21 Nisan 2024 tarihli Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB soruları ve ilişkili olduğu kazanımların YBT’ye göre analizi	35
Tablo 7. 03 Eylül 2023 tarihli Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB soruları ve ilişkili olduğu kazanımların YBT’ ye göre analizi	38
Tablo 8. 04 Eylül 2022 tarihli Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB soruları ve ilişkili olduğu kazanımların YBT’ ye göre analizi	43
Tablo 9. 05 Eylül 2021 tarihli Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB soruları ve ilişkili olduğu kazanımların YBT’ ye göre analizi	47
Tablo 10. 05 Eylül 2020 tarihli Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB soruları ve ilişkili olduğu kazanımların YBT’ye göre analizi.....	51
Tablo 11. 2020 - 2024 yılları Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB sorularının YBT’nin bilgi birikimi boyutuna göre yüzde ve frekans dağılımı	55
Tablo 12. 2020 - 2024 yılları Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB sorularının YBT’nin bilişsel süreç boyutuna göre yüzde ve frekans dağılımı	56
Tablo 13. 2020 - 2024 yılları arasında yapılan Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB sorularının ilişkilendirildiği kazanımların YBT’nin bilgi birikimi boyutuna göre frekans dağılımı.....	57
Tablo 14. 2020 - 2024 yılları arasında yapılan Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB sorularının ilişkilendirildiği kazanımların YBT’nin bilişsel süreç boyutuna göre frekans dağılımı.....	58
Tablo 15. 2020 - 2024 yılları arasında yapılan Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB sorularının ilişkilendirildiği kazanımların YBT’nin bilgi ve bilişsel süreç boyutuna göre dağılımı.....	59

Tablo 16. 2020 - 2024 yılları Bursluluk Sınavı DKAB sorularının YBT'nin bilgi ve bilişsel süreç boyutuna göre dağılımları	60
--	----

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın problemine, amaç ve önemine, sınırlılıklarına ve araştırma ile ilgili literatür çalışmalarına yer verilmiştir.

Araştırmanın Problemi

Cebeci'ye göre eğitim; anlayış ve bilgi dahil kazanılan olumlu veya olumsuz bütün tecrübelerdir.¹ “Eğitim amacıyla yapılan ve yürütülen planlı tüm etkinlikler ise öğretimdir.”² “Öğretim belirli amaçlar doğrultusunda sınırlandırılmış, hedefi/kazanımı, programı, mekanı planlanmış ve sürekli bu plan doğrultusunda değerlendirilen, değerlendirme sonuçlarına göre güncellenen bir eğitim etkinliğidir.”³ Bu doğrultuda “ülkede benimsenen eğitim felsefesi yaklaşımlarına, kültürel unsurlara ve belirlenmiş hedeflere paralel olarak öğretimi kılavuzlama işi için öğretim programları oluşturulmaktadır.”⁴

Program tasarımları, bir eğitim programını oluşturan temel öğelerden oluşmakta ve bu öğeler arasındaki ilişkilere göre eğitim öğretimin planlanmasına yol gösterici olmaktadır. “Programın temel öğeleri hedef/kazanım, içerik, öğrenme süreçleri, değerlendirmedir.”⁵

“Hedef/kazanım ögesi, öğrencilere sınırlı süre içerisinde kazandırılmak için seçilen istendik davranışlar bütünüdür. Eğitimde hedefler öğrenme öğretme süreçlerin

¹ Suat Cebeci, *Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye’de Din Eğitimi* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2005), 14.

² Nurettin Fidan - Münire Erden, *Eğitime Giriş* (İstanbul: Alkım Yayınları, 1998), 12.

³ Bayramali Nazıroğlu, “Din Eğitiminde Temel Kavramlar ve Bilimselleşme Süreci”, *Din Eğitimi*, ed. İbrahim Turan - Bayramali Nazıroğlu (Ankara: Bilimsel Araştırma Yayınları, 2020), 19.

⁴ Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş* (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2005), 109.

⁵ Özcan Demirel, *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme* (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2010), 47.

yönlendirmesi, ölçme değerlendirme kılavuzluk etmesi açısından önem arz etmektedir.”⁶ Hedeflerin daha işlevsel belirlenmesi için eğitim bilimleri alanında program geliştirme ile ilgilenen çalışmacılar çeşitli taksonomik yaklaşımlar ortaya koymuşlardır. Bu taksonomiler zamanla Türk Milli Eğitim sisteminde de kabul görerek öğretim programı hazırlama sürecinde rehber konumda olmuşlardır. Dünya üzerinde en çok kabul gören ve kullanılan taksonomi, Benjamin Bloom ve arkadaşlarının çalışmaları sonucu eğitim bilimine kazandırılan orijinal Bloom Taksonomisi’dir. Ancak zaman içerisinde eğitim alanında meydana gelen felsefi değişiklikler, ihtiyaçların farklılaşması, kullanım alanının genişletilmesi vb. amaçlarla orijinal Bloom Taksonomisi David R. Krathwohl ve Lorin W. Anderson öncülüğünde bir grup çalışmacı tarafından revize edilmiştir.⁷

Öğretim programlarının son ögesi olan değerlendirme aşamasında programın etkililiği belirlenir ve varsa eksiklikler tespit edilerek düzenleme çalışmaları yürütülür⁸, ayrıca öğrenciler hakkında kararlar alabilmek ve yargılara ulaşabilmek için de değerlendirme aşamasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu doğrultuda ülkemizde farklı amaçlarla sınavlar uygulanmakta ve öğrencilerle ilgili kararlar alınmaktadır. Bu sınavlardan biri de yetersiz imkanlara sahip olan başarılı öğrenciler için her yıl uygulanan bursluluk sınavlarıdır.

İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Bursluluk Sınavı, devlet okulunda veya özel okulda öğrenim gören ve başvuru şartlarını taşıyan 5, 6, 7, 8, Hazırlık Sınıfı, 9, 10, 11. Sınıf öğrencilerine yönelik bir sınavdır. Uygulanan bu merkezi sınav şekil ve içerik olarak zaman içerisinde değişime uğramış olsa da 2024 yılı itibariyle 80 sorudan oluşan çoktan seçmeli bir sınav olarak karşımıza çıkmaktadır. Devlet tarafından maddi destek almak isteyen dezavantajlı öğrenciler başvuru şartlarına sahip oldukları durumda bu sınava girebilir ve belirlenen kontenjanlar içerisine girebilecek puanı alabilirlerse ortaöğretim süresi sonuna kadar burs almaya hak kazanırlar. Bursluluk Sınavı içerisinde son değişiklikle beraber Sosyal Bilimler başlığı altında DKAB

⁶ Özcan Demirel, *Eğitimde Program Geliştirme* (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2007), 105-106.

⁷ Nilay T. Bümen, “Program Geliştirmede Bir Dönüm Noktası: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi”, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 31/142 (Eylül 2006), 3-4.

⁸ Süleyman Gümüş, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programının Program Geliştirme İlkeleri Açısından Bir Değerlendirmesi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 43.

dersine ait 10 adet soru bulunmaktadır. Araştırmamızda bursluluk sınavındaki 8. sınıflara yönelik DKAB soruları ve bu soruların ilişkilendirildiği kazanımlar, program geliştiriciler tarafından kabul gören YBT çerçevesinde incelenerek boyutlar arasındaki dağılımı analiz edilecektir. Bu doğrultuda araştırmamızın temel problemini; “Bursluluk sınavındaki DKAB dersine ait soruların ve ilişkili oldukları kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılımı nedir?” sorusu oluşturmaktadır. Temel problem sorusundan yola çıkarak araştırmamızın alt problemleri şu şekilde belirlenmiştir:

- 2020 - 2024 yılları arasında yapılan bursluluk sınavındaki 8. sınıf DKAB sorularının YBT’nin bilgi boyutuna göre dağılımı nedir?
- 2020 - 2024 yılları arasında yapılan bursluluk sınavındaki 8. sınıf DKAB sorularının YBT’nin bilişsel süreç boyutuna göre dağılımı nedir?
- 2020 - 2024 yılları arasında yapılan bursluluk sınavındaki 8. sınıf DKAB sorularının ilişkili oldukları kazanımların YBT’nin bilgi boyutuna göre dağılımı nedir?
- 2020 - 2024 yılları arasında yapılan bursluluk sınavındaki 8. sınıf DKAB sorularının ilişkili oldukları kazanımların YBT’nin bilişsel süreç boyutuna göre dağılımı nedir?
- Farklı tarihlerde uygulanan bursluluk sınavındaki 8. sınıf DKAB sorularının taksonomik değerlendirmeleri karşılaştırıldığında ortaya çıkan durum nedir?

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı; bursluluk sınavında bulunan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi 8. sınıf seviyesine yönelik soruların ve bu soruların ilişkili olduğu kazanımların incelenerek Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin bilgi ve bilişsel süreç boyutlarına göre dağılımlarını analiz etmektir.

Literatür incelendiğinde merkezi sınavlarla ilgili pek çok araştırma olduğu ancak bursluluk sınavı özelinde yeterince çalışmanın olmadığı görülmektedir. Matematik, fen bilimleri, kimya vb. ders içeriklerinde sayıca yetersiz olsa da bursluluk sınavı ile ilgili çalışmalara ulaşılmaktadır.

Din eğitimi alanında ise merkezi sınavlara yönelik bazı çalışmalar ortaya konulmuş ancak bursluluk sınavı ile ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Araştırmamızın bu açıdan din eğitimi literatürüne bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışmanın sonuçlarının; 8. sınıfların eğitim öğretim süreçlerini yürüten öğretmenlere, sınav soruları ile ilgili çalışma yürüten araştırmacılara, öğretim sürecini tasarlama, ölçme değerlendirmeyi planlama ve eksiklikleri düzenleme hususlarında bir rehber olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın sınırlılıkları

Bu araştırma 2020-2024 eğitim öğretim yılları arasında gerçekleştirilen 58 adet bursluluk Sınavı 8.sınıfa yönelik DKAB sorusu ile sınırlıdır.

Bu araştırma 2018 DKAB öğretim programlarına ait olan kazanımlar ile sınırlıdır.

Eğitim bilimlerinde farklı taksonomiler mevcutken bu araştırma yalnızca YBT ile sınırlıdır.

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi ile sınırlıdır.

İlgili Literatür

Araştırmamızın ana temasını bursluluk Sınavı oluşturmaktadır. Bu sınavda bulunan sorular ve ilişkili oldukları kazanımlar Bloom Taksonomisinin yenilenmiş haliyle incelenmiştir.

Alanyazın incelendiğinde, bursluluk sınavı soruları ile ilgili birtakım çalışmalara ulaşılmıştır. Bu çalışmalardan bizim çalışmamıza benzer şekilde bursluluk sınavı sorularını taksonomik yönden ele alan iki farklı çalışma bulunmaktadır. Fen Bilimleri dersine ait 2018-2023 yılları arasındaki bursluluk sınavı sorularını YBT çerçevesinde ve konu alanlarına göre analiz eden Doğan,⁹ her iki değişken bakımından da dengeli bir dağılım olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bilgi boyutuna göre 5, 7 ve 8. sınıflarda kavramsal bilgi, 6. sınıflarda ise olgusal bilginin çoğunlukta olduğu, Bilişsel Süreç boyutuna göre 5. ve 8. sınıflarda anlama basamağının, 6. sınıflarda hatırlama basamağının, 7. sınıflarda ise anlama ve hatırlama basamağının çoğunlukta olduğunu ifade etmiştir.

⁹ Doğan, *İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Bursluluk Sınavı Fen Bilimleri Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi*

Başol, Yıldız ve Tutkun,¹⁰ 2011-2015 yılları arasında uygulanan 5, 6 ve 7. sınıflara yönelik bursluluk sınavı Matematik dersi sorularını, öğretim programındaki öğrenme alanları ve YBT çerçevesinde analiz etmişlerdir. Birlikte ele aldıkları bu çalışmada her sınıf seviyesinde ve her öğrenme alanında sorunun bulunduğunu ancak homojen bir dağılım olmadığını, soruların uygulama ve analiz basamağında yoğunlaştığını ifade etmişlerdir.

Alanyazında bursluluk sınavı sorularına yönelik olarak taksonomik analizler dışında farklı temalar çerçevesinde yapılan çalışmalara da rastlanmaktadır. Akpınar ve Düz,¹¹ çalışmasında 2010-2020 yılları arasında uygulanan 5, 6 ve 7. Sınıflara yönelik bursluluk sınavı Sosyal Bilgiler sorularını Sosyal Bilgiler Becerileri çerçevesinde analiz etmiş ve en fazla ölçülen becerinin eleştirel düşünme becerisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Derman, Kayacan ve Koçak¹² ise 1998–2015 yılları arasında lise düzeyinde uygulanan bursluluk sınavı Kimya dersi sorularını kavramsal ve algoritmik soru bağlamında incelemiş ve soruların %80 kavramsal, %20 algoritmik olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bursluluk sınavı soruları ile ilgili farklı bir çalışma yürüten Fincan¹³ ise 2014 yılında uygulanan bursluluk sınavı Matematik dersi sorularını cinsiyete göre değişen bir madde olup olmadığı yönünde analiz etmiş ve cinsiyet açısından farklı grup öğrencilerin lehine ya da aleyhine çalışan maddenin olmadığını sonucuna ulaşmıştır.

Bursluluk sınavı özelinde olmasa da alanyazında merkezi sistem sınavlarına yönelik Yenilenmiş Bloom Taksonomisine dayalı araştırmaların var olduğu görülmektedir. Özellikle Liselere Geçiş Sistemi (LGS) sınavının sayısal bölümünü

¹⁰ Başol – Yıldız - İnan Tutkun, “Parasız Yatılı ve Bursluluk Sınavı Matematik Sorularının Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi”, 1-17.

¹¹ Akpınar - Düz, “2010- 2020 Yılları Arasında Devlet Yatılılık ve Bursluluk Sınavlarındaki Sosyal Bilgiler Dersi Sorularının Sosyal Bilgiler Becerileri Açısından Değerlendirilmesi”

¹² Derman - Kayacan - Koçak, “Lise Düzeyinde Yapılan Parasız Yatılı ve Bursluluk Sınavlarında Sorulan Kimya Sorularının Algoritmik ve Kavramsal Soru Tipi Bağlamında İncelenmesi”

¹³ Fincan, *2014 Yılı Parasız Yatılılık ve Bursluluk Sınavının (PYBS) Matematik Alt Testinin Cinsiyete Göre Yanıtlılığının İncelenmesi*

oluşturan Fen Bilimleri¹⁴ dersi, Matematik¹⁵ dersi ve LGS sınavı sözel bölümünde en çok soruya sahip olan Türkçe¹⁶ dersi kapsamında farklı değişkenlerin YBT' ye göre analiz edildiği çalışmalar literatürde kayda değer bir yer tutmaktadır.

¹⁴ Örnek olarak bkz. Emine Güneş, *Liseye Geçiş Sınavı (LGS) Fen Bilimleri Dersi Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine ve Okunabilirlik Düzeylerine Göre İncelenmesi* (Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023); Recep Menekşe, *Liselere Geçiş Sistemi (LGS) Sorularının Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı Kazanımları ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Açısından İncelenmesi* (Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023); Hamide Özgün Günel, *LGS Ve TEOG Fen Bilimleri Sınav Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi* (Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023); İsmail Koman, *Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Sınav Soruları ve LGS Fen Bilimleri Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022); Yağmur İstanbullu, *LGS Fen Bilimleri Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi* (Mersin: Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021); Erkan Can, *Liselere Geçiş Sistemi (LGS) Fen Bilimleri Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine ve Öğretmen Görüşlerine Göre Analizi: 2019-2020 Yılı Örneği* (Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021); Gülsüm Akyürek, *LGS Ve TEOG Sınavlarının Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019); Barış Şahin, *Ortaöğretime Geçiş Merkezi Sınavları Fen Sorularının Görsel Okuryazarlık, Grafik Okuryazarlık ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Düzeyleri Açısından İncelenmesi (1998-2021)* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022)

¹⁵ Örnek olarak bkz. Burcu Demir, *Liselere Geçiş Sistemi (LGS) Matematik Soruları İle 8. Sınıf Matematik Ders Kitabı Ünite Değerlendirme Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi* (Amasya: Amasya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023); Mustafa Şahin, *Liselere Geçiş Sistemi (LGS) Matematik Sorularının Matematik Dersi Öğretim Programına ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022); Mehmet Şimşek, *İlköğretim Matematik Öğretmenlerinin Sınav Soruları İle LGS Sınavı Matematik Sorularının Matematik Öğretim Programı Alt Öğrenme Alanları ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi* (Amasya: Amasya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021)

¹⁶ Örnek olarak bkz. Serkan Acar, *2018-2022 LGS Türkçe Sorularının Türkçe Öğretim Programı'ndaki Kazanımlar ve Bloom Taksonomisi Açısından İncelenmesi* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023); Cansu Vural, *Son 10 Yılda Yapılan Liselere Giriş Sınavlarında (SBS, TEOG Ve LGS) Yer Alan Türkçe Dersi Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Açısından Değerlendirilmesi* (Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020); Öznur İşgören, *Ortaokul 8. Sınıfların Türkçe Ders Kitaplarının Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi* (İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2022); Kübra Altun, *8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Tema Değerlendirme Sorularının PISA Düzeylerine ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre İncelenmesi* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021); Selime Dilan Özkaya, *5, 6, 7 Ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Dil Bilgisi Kazanımlarının ve Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi* (Çankırı: Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020); Arif Turan Akıncı, *Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi* (Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020)

Bu alanla ilgili çalışmalar haricinde nicel olarak daha az olsa da Sosyal Bilimler¹⁷ ve İngilizce¹⁸ eğitimleri alanlarında da YBT' ye göre taksonomik değerlendirmelerin yapıldığı çalışmalar bulunmaktadır. Din eğitimi bağlamında da merkezi sınavlara yönelik taksonomik değerlendirmelerin yapıldığı çalışmalar karşımıza çıkmaktadır. Tel Aksakal,¹⁹ LGS sınavına yönelik yapmış olduğu çalışmada 2017-2022 yılları arasında uygulanan LGS sınavı DKAB sorularını ve ilişkili olduğu kazanımları inceleyerek YBT çerçevesinde analiz yapmıştır. Bu çalışmada soruların ve kazanımların taksonomik değerlendirilmesinde YBT'nin bilgi boyutunda kavramsal bilgi bilişsel süreç basamaklarında anlama basamağında yığılma olduğu soru ve kazanımların basamaklara dengeli bir dağılım göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Uzunpolat ve Çakmak²⁰ ise YKS sınavında bulunan DKAB sorularını öğretim programı ve YBT çerçevesinde analiz etmiş, TYT'de bulunan DKAB sorularının sınıflara göre orantısız, AYT'de ise normal bir dağılım gösterdiği ayrıca YKS sınavındaki DKAB sorularının YBT'ye göre dengeli bir dağılım göstermediği sonucuna ulaşmıştır. YKS'de bulunan DKAB sorularının YBT'nin bilgi boyutuna

¹⁷ Sezgin Elbay, *Sosyal Bilgiler Kazanımlarının ve Ders Kitaplarındaki Soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023); Ökkeş Hançer, *Liselere Giriş Sınavlarında (SBS,TEOG,LGS) Sorulan Sosyal Bilgiler Ve T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersleri Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi* (Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021); Ruşen Büken, *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İle Ders Kitaplarındaki Coğrafya Kazanım ve Etkinliklerinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki Bilişsel Süreç Basamaklarına Göre Analizi* (Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021); Papatya Demir, *Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre 2005 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Kazanımlar ve Seviye Belirleme Sınav Soruları* (Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015)

¹⁸ Hasan Emin Çelik, *Liselere Geçiş Sistemi Sınavları İngilizce Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi ve Öğretim Programına Göre Değerlendirilmesi* (Çankırı: Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022); Merve Gökdeniz, *TEOG Sınavı İngilizce Sorularının İngilizce Öğretim Programına Uygunluğu ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Sınıflandırılması* (Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018); Sema Uğurlu, *Ortaöğretim İngilizce Öğretim Programı Kazanımlarının Bloom Taksonomisi Bilgi Türleri ve Bilişsel Süreç Basamakları Açısından Değerlendirilmesi* (Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023)

¹⁹ Tel Aksakal, *Liselere Geçiş Sistemi (LGS) Sınav Sisteminde Sorulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) Dersi Sorularının ve İlişkili Olduğu Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisinde Analizi*

²⁰ Yakup Uzunpolat - Ahmet Çakmak, "Yükseköğretim Kurumları Sınavında Çıkan DKAB Sorularının Ortaöğretim DKAB Öğretim Programı Çerçevesinde Analizi", *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 32 (Eylül 2023), 371-393.

göre kavramsal ve olgusal bilgi boyutunda, bilişsel süreç basamaklarına göre hatırlama ve anlama basamaklarında yoğunlaştığı ifade edilmiştir.

Zengin çalışmasında²¹, 2013- 2016 yılları aralığında uygulanan TEOG Sınavı DKAB sorularını orijinal Bloom taksonomisine ve öğrenme alanlarına göre incelemiştir. Zengin, çoktan seçmeli testlerde üst düzey bilişsel süreçleri test etmenin zor olduğunu belirtmiş ve incelediği soruların bilişsel düzey dağılımlarının DKAB öğretim programındaki kazanımların bilişsel düzey dağılımları ile doğru orantılı olduğunu ifade etmiştir. Bu doğrultuda çalışmasında incelediği 240 sorudan 53 tanesinin bilgi basamağında, 183 tanesinin kavrama basamağında, 3 tanesinin uygulama basamağında, 1 tanesinin ise analiz basamağında olduğunu sentez ve değerlendirme basamağında ise hiçbir soru sorulmadığını tespit etmiştir.

Örnek çalışmasında²² 5, 6 ve 7.sınıf için MEB tarafından hazırlanan 338 adet beceri temelli DKAB dersi sorusunu YBT' ye göre analiz etmiştir. Örnek, soruların “Bilgi” boyutuna göre dağılımlarını incelediğinde 71 adet sorunun olgusal bilgi, 236 adet sorunun kavramsal bilgi, 1 adet sorunun işlemsel bilgi olduğunu belirtmiş ve üstbilişsel bilgiye ait soru bulunmadığını ifade etmiştir. Soruların “Bilişsel süreç” boyutuna göre dağılımlarını incelediğinde ise soruların 20’sinin hatırlama, 83’ünün anlama, 12’sinin uygulama, 191’inin çözümleme, 2’sinin değerlendirme sürecinde yer aldığını ve yaratma sürecinde soru bulunmadığını ifade etmiştir.

Dalak çalışmasında²³, 2013-2014 eğitim öğretim yılında uygulanmış olan Güz ve Bahar Dönemi TEOG Sınav sorularını incelemiştir. Bu çalışmada DKAB dersine ait soruların ve ilişkili olduğu kazanımların da taksonomik değerlendirmesinin yapıldığı görülmektedir. Güz Dönemi TEOG sınavında sorulan DKAB dersi sorularının 3 tanesinin olgusal bilginin hatırlama basamağında, 3 tanesinin kavramsal bilginin hatırlama basamağında, 12 tanesinin kavramsal bilginin anlama basamağında, 2 tanesinin kavramsal bilginin çözümleme basamağında yer aldığını, Bahar Dönemi TEOG sınavında sorulan DKAB dersi sorularının 7 tanesinin olgusal bilginin

²¹ Mahmut Zengin, *Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (TEOG) Bağlamında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi* (İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2017), 29-49.

²² Şeyma Örnek, *Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İçin MEB Tarafından Hazırlanan Beceri Temelli Soruların Taksonomik Yönden İncelenmesi* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023)

²³ Dalak, *TEOG Sınav Soruları ile 8. Sınıf Öğretim Programlarındaki İlgili Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi*

hatırlama basamağında, 11 tanesinin kavramsal bilginin anlama basamağında, 2 tanesinin kavramsal bilginin değerlendirme basamağında yer aldığını tespit etmiştir.

Alanyazın incelendiğinde merkezi sınav sorularının dışında öğretim programında bulunan kazanımların YBT'ye göre incelendiği çalışmalara rastlanmaktadır. Yıldız makalesinde²⁴ DKAB (4-8) Öğretim Programındaki Bilişsel kazanımları YBT'ye göre incelemiştir. Bu doğrultuda Yıldız, Bilgi boyutunda kazanımların olgusal bilgi, kavramsal bilgi ve işlemsel bilgi basamaklarında yoğunlaştığını, üstbilişsel bilgi basamağında ise sadece 1 kazanımın bulunduğunu; bilişsel süreç boyutunda ise kazanımların büyük çoğunluğunun hatırlama ve anlama basamaklarında yoğunlaştığını, yaratma basamağında kazanımın bulunmadığını, uygulama, çözümüleme ve değerlendirme basamaklarında ise az sayıda kazanımın olduğunu ifade etmiştir.

Durmuş, 4. Sınıf DKAB Öğretim Programı kazanımlarını OBT ve YBT'ye göre incelediği çalışmasında²⁵, bilişsel alanda bulunan 36 adet kazanımı ele almıştır. Bu kazanımların Bilgi boyutuna göre dağılımlarını 6 adet olgusal bilgi, 30 adet kavramsal bilgi şeklinde tespit etmiş, işlemsel ve üstbilişsel bilgi boyutlarında kazanım bulunmadığını ifade etmiştir. Durmuş, kazanımların bilişsel süreç boyutlarını incelediğinde ise 4 adet hatırlama, 26 adet anlama, 1 adet uygulama, 1 adet çözümüleme, 4 adet değerlendirme basamağında kazanım olduğunu, yaratma basamağında ise hiç kazanım olmadığını ifade etmiştir.

Koca, Ortaöğretim DKAB Öğretim Programındaki 79 adet kazanımı YBT'ye göre incelemiştir. Koca çalışmasında²⁶, 9, 10, 11, 12. Sınıf kazanımlarının, bilgi boyutuna göre dağılımlarında benzer bir grafiğe ulaşarak olgusal bilgi ve kavramsal bilgide yığılma olduğunu tespit etmiştir. Bilişsel süreç boyutlarını incelediğinde ise uygulama ve yaratma basamaklarını temsil edecek kazanımların bulunmadığını diğer basamakların ise kademelere göre farklı bir dağılım gösterdiğini tespit etmiştir.

²⁴ Yıldız, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (4-8) Öğretim Programı'ndaki Bilişsel Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi", 307-342.

²⁵ Burak Durmuş, "4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Bloom ve Revize Edilmiş Bloom Taksonomilerine Göre Değerlendirilmesi", *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi* 11/21 (2017), 44-58.

²⁶ Hüseyin Kasım Koca, "Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Bulunan Bilişsel Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre İncelenmesi", *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 22/1 (Yaz 2022), 293-313.

Çelikaş, Ortaöğretim DKAB Öğretim Programındaki 89 adet kazanımı bilişsel, duyuşsal, devinişsel alanlara ve bunların alt basamaklarına göre incelemiştir. Çelikaş çalışmasında²⁷, kazanımların bilişsel alanda yoğunlaştığını, duyuşsal alanda sadece %12 oranında olduğunu ve devinişsel alanda herhangi bir kazanıma yer verilmediğini, bilişsel ve duyuşsal alandaki kazanımların ağırlıklı olarak alt düzey basamaklarda temsil edildiğini ifade etmiştir.

Dursun ve Şimşek²⁸, ortaokul seçmeli Kur'an-ı Kerim dersi kazanımlarını YBT çerçevesinde incelemiş ve bu kazanımların bilgi boyutuna göre dağılımlarının olgusal bilgi ve kavramsal bilgi boyutunda yoğunlaştığını; bilişsel süreç boyutuna göre dağılımlarının ise hatırlama, anlama basamaklarında yoğunlaştığını, uygulama, çözümleme basamağında çok az kazanımın olduğunu, değerlendirme, yaratma basamaklarında ise kazanımın bulunmadığını ifade etmişlerdir.

Çakmak²⁹, ortaokul seçmeli Peygamberimizin Hayatı dersi kazanımlarını YBT çerçevesinde incelemiş ve bilişsel alana yönelik kazanımların bilgi boyutunda olgusal bilgi ve kavramsal bilgi boyutunda yoğunlaştığını; bilişsel süreç boyutunda ise anlama boyutunda yoğunlaştığını ifade etmiştir.

İlköğretim programındaki DKAB kazanımları ile ilgili farklı bir temada çalışma yürüten Çekin³⁰, 2010 DKAB öğretim programındaki kazanımlar ile 2012 Temel Dini Bilgiler dersi öğretim programındaki kazanımları Bloom taksonomisine göre karşılaştırmış ve DKAB programındaki kazanımların büyük çoğunluğunun bilişsel alana yönelik olduğu sonucuna ulaşmıştır.

²⁷ Hasan Sabri Çelikaş, “Kazanımların Kazandırdıkları: Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi Ortaöğretim Programı Kazanımlarının Bilişsel, Duyuşsal ve Devinişsel Alanlara Göre Değerlendirilmesi”, *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/1 (Haziran 2024), 1-27.

²⁸ Zehra Dursun - Eyüp Şimşek, “Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Kapsamında Ortaokul Seçmeli Kur'an-ı Kerim Dersi Kazanımlarının Değerlendirilmesi”, *Kocatepe İslami İlimler Dergisi* 5/2 (Aralık 2022), 380-394.

²⁹ Fatih Çakmak, “Ortaokul Seçmeli Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı Hedefleri Üzerine Bir Analiz”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 2/2 (Aralık 2019), 117-143.

³⁰ Abdulkadir Çekin, “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı ile Ortaokul Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam; I-II) Öğretim Programı Kazanımlarındaki Duyuşsal Hedefler Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma”, *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6 (Haziran 2016), 55-97.

Tetik³¹ ise 2010 DKAB öğretim programı kazanımlarına yönelik yapmış olduğu çalışmada 232 kazanımı incelemiş, bu kazanımların büyük çoğunluğunun bilişsel alana yönelik olduğu ve alt düzey bilişsel süreçlerde yoğunlaştığını ifade etmiştir.

Yurtçu ve Aktan³² ise ilköğretim ve ortaöğretim DKAB öğretim programında yer alan 214 adet kazanımı SOLO taksonomisine göre analiz etmiştir.

³¹ Hayati Tetik, “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi 2010-2018 Öğretim Programı Ünite ve Kazanımları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Universal Journal of Theology* 3/1 (Mart 2018), 64-86.

³² Osman Aktan - Gülseher Yurtçu, “Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı Kazanımlarının Solo Taksonomisi’ne Göre İncelenmesi”, *Ege 10. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi*, ed. Dwi Solisworo (İzmir: Academy Global Conferences & Journals, 2023), 6.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Öğretim Programı

Ertürk'ün³³ tanımıyla eğitim, bireylerin davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla kasıtlı ve istendik olarak davranış değiştirme sürecidir. Aydın'a³⁴ göre bu kalıcı izli değişiklikler öğrenme olarak adlandırılmaktadır. Başka bir ifadeyle öğrenme, insanın çevresi ile etkileşime girerek gerçek yaşantılar yoluyla tecrübe kazanması ve bu tecrübeler sonucu ortaya çıkan duyuşsal, davranışsal, bilişsel ve nörofizyolojik değişikliklerdir.³⁵

Formal ve İnfomal olmak üzere iki tür eğitimden söz edilmektedir.³⁶ Formal eğitim, öğretimle aynı anlama gelmektedir.³⁷ Bilgin, öğretim için düzenli çalışmalarla planlı ve kontrollü bir şekilde eğitim işinin kurumsallaştırılarak gerçekleştirilmesi tanımını yapmaktadır.³⁸ Bu noktada öğretim, önceden belirlenen hedeflere yönelik hazırlanmış öğretim programları ve seçilen uygun metotlar doğrultusunda yürütülür.³⁹ Öğretimi planlamak için hazırlanan öğretim programı, eğitim kurumlarında gerçekleştirilen tüm eğitim faaliyetlerinin yönergesidir ⁴⁰ ve genellikle bir belge ile sonuçlanır.⁴¹ Öğretim ve öğretim programı kavramlarıyla ifade edilen bu kılavuzlama işi içerisindeki dinle ilgili olan tüm kısımlar din öğretimi ve din öğretimi programı kavramlarını karşılamaktadır.⁴²

³³ Selahattin Ertürk, *Eğitimde Program Geliştirme* (Ankara: Yelken Tepe Yayınları, 1984), 12.

³⁴ Muhammet Şevki Aydın, *Din Eğitimi Bilimi* (Kayseri: Kimlik Yayınevi, 2021), 64.

³⁵ Murat Korucuk (ed.), *Eğitimin Temellerine Bakış: Eğitim Programı* (İstanbul: Efeakademi Yayınları, 2023), 19.

³⁶ Detaylı bilgi için bk. Mustafa Köylü – Nurullah Altaş (ed.), *Din Eğitimi* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2016), 53.

³⁷ Aydın, *Din Eğitimi Bilimi*, 75.

³⁸ Beyza Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi* (Ankara: Gün Yayıncılık, 2001), 8.

³⁹ Detaylı bilgi için bk. Fatma Varış, *Eğitimde Program Geliştirme “Teori ve Teknikler”* (Ankara, A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 1998), 69-124; Abdullah Adıgüzel, *Kuramdan uygulamaya Öğretimde Yöntemsel Yaklaşım ve Öğrenme Süreçler Stratejiler Yaklaşımlar Modeller Yöntemler ve Teknikler* (Konya: Eğitim Yayınevi, 2022), 22.

⁴⁰ Asım Arı (ed.), *Öğretim İlke ve Yöntemleri* (Konya: Eğitim Yayınevi, 2018), 20.

⁴¹ Varış, *Eğitimde Program Geliştirme “Teori ve Teknikler”*, 330-339.

⁴² Aydın, *Din Eğitimi Bilimi*, 77.

Dünyada ve ülkemizde eğitim ve öğretim programları dinamik bir yapıdadır. Türkiye’de öğretim programları 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nun 2. maddesinde ifade edilen “Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları” ile “Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri” esas alınarak hazırlanmaktadır. Ancak eğitim sistemlerinde var olan değişimler, beklentilerin farklılaşması, zaman içerisinde ortaya çıkan yeni model, kuram ve tasarımlar, mevcut programların ihtiyaçları karşılayamaması, davranışçı öğrenme kuramları yerine yapılandırmacı yaklaşımın yerini alması öğretim programlarının güncellenmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.⁴³ Bu doğrultuda Din Öğretimi Programlarında da zaman içerisinde revizeler yapılmıştır.⁴⁴

1982 yılında hazırlanan öğretim programları zaman zaman küçük revizelere uğrasalar da ilk köklü değişiklik 2005 yılında yapılandırmacı eğitim yaklaşımlarının kabul edilmesi ile olmuştur.⁴⁵ 2005 yılından sonra temel felsefe ve başat düşünceler değişmese de 2010 ve 2018 yıllarında öğretim programları tekrar revizelere uğramıştır.⁴⁶ 2024 yılında ise Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli adıyla öğretim programları güncellenmiş olsa da aynı yıl içerisinde ilk kez ana sınıfı, 1, 5 ve 9. sınıflarda uygulanırken diğer sınıflarda 2018 öğretim programıyla eğitime devam edilmektedir.

Günümüzde 4,6,7,8,10,11,12. sınıflar için yürürlükte olan 2018 DKAB Öğretim Programı Türk Milli Eğitimi Temel Kanununda belirtilen Türk Milli Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda hazırlanmıştır. Bu öğretim programının amacı, değerlerimiz ve Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde belirlenmiş olan yetkinliklerle bütünleşmiş, bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler

⁴³ Safınaz Asri, “Ortaöğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretiminde öğretim programı ders kitabı uyumu”, *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 5 (Haziran 2018), 14-16.

⁴⁴ Detaylı bilgi için bk. Abbas Çelik, *Din Eğitimi Tarihi* (İstanbul: Arı Sanat Yayınevi, 2013), 111-115; Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, 47-88; Aydın, *Din Eğitimi Bilimi*, 185-255; Suat Cebeci, *Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye’de Din Eğitimi* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2005), 142-167. Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş* (Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2005), 106-109; Mahmut Zengin - Abdurrahman Hendek, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerine Göre Din Dersleri -Statü, Programlar ve Çoğulculuk-*, (İstanbul: DEM Yayınları, 2021), 22-32; Sevim Ünal, *21. Yüzyıl Becerileri Çerçevesinde Ortaöğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarının Analizi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023), 95-101.

⁴⁵ Millî Eğitim Bakanlığı, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı* (Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) (Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı, 2005), 12.

⁴⁶ Detaylı Bilgi İçin Bk. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), “Öğretim Programları Arşivi” (Erişim 20 Nisan 2024).

yetiştirmektedir. Bu program, öğrencilere din, ahlak, insanlık değeri ve kültürel anlayış konularında temel bilgileri kazandırmayı hedefler.⁴⁷

1.2. Kazanım

Bir eğitim programı dört ana unsurdan oluşmaktadır. Bu unsurlar şunlardır: amaçlar (Niçin öğretiyoruz?), içerik (Amaçları elde edebilmek için ne öğretilim?), eğitim durumları (Nasıl öğretilim?) ve ölçme değerlendirme (ne kadar öğretebildik?)⁴⁸

Eğitimin amaçlar unsuru, ülkenin temel felsefesini yansıtırken bu amaçlar doğrultusunda ne öğretiliceği ile ilgili hedefler belirlenmesi içerik unsurunun kapsamındadır.⁴⁹ Kazanımlar; eğitim süreci sonucunda öğrencilerin edinecekleri bilgi, değer, tutum ve becerileri ifade eder. Programların en önemli unsuru olan hedef davranışlar/kazanımlar; öğrencilerin gelişim düzeyleri, programın amaçları ve içeriği dikkate alınarak hazırlanmıştır. Öğretmenler, eğitim sürecini planlarken belirlenen kazanımlar doğrultusunda gerekli ortam ve imkanları öğrencilere sunarak öğrenme süreçlerine rehberlik etmektedirler. Ayrıca program geliştirmenin son basamağı olan ölçme değerlendirme unsuru için hazırlanan sınav araçları da bu kazanımlarla uyumlu olarak hazırlanmaktadır. Öğrencilerin öğrenme başarıları, belirlenmiş bu kazanımların edinilme düzeyine bağlıdır.⁵⁰

Güncellenen DKAB öğretim programlarında “hedef”, “hedef davranış” ifadeleri öğrenci merkezli olarak revize edilerek yerine “kazanım” ifadesi kullanılmıştır.⁵¹

2018 DKAB öğretim programında 4. sınıf düzeyi için 19, 5. sınıf düzeyi için 29, 6. sınıf düzeyi için 24, 7. sınıf düzeyi için 25, 8. sınıf düzeyi için 28 adet olmak üzere İlköğretim için toplam 125 adet kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımlar sınıf

⁴⁷ Milli Eğitim Bakanlığı, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 Ve Ortaokul 5, 6, 7 Ve 8. Sınıflar)* (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 2018), 1-8.

⁴⁸ Aydın, *Din Eğitimi Bilimi*, 380.

⁴⁹ Mehmet Zeki Aydın, “Eğitimde Program Geliştirme ve Arapça Dersi Öğretim Programı Üzerine”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1 (Eylül 1996), 127.

⁵⁰ Milli Eğitim Bakanlığı, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 Ve Ortaokul 5, 6, 7 Ve 8. Sınıflar)*, 11.

⁵¹ Mahmut Zengin, *Yapılandırmacılık ve Din Eğitimi İlköğretim Dkab Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi ve Öğretmen Görüşleri Açısından Etkililiği* (İstanbul; Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010), 205.

düzeyi ve ünitelere göre numaralandırılmıştır.⁵² Örneğin; 8.2.1 olarak belirtilen kazanım numarası, 8. Sınıf 2. Ünite 1. Kazanımı ifade etmektedir.

1.3. Taksonomi

Eğitim programları amaç, hedef (kazanım), eğitim durumları, ölçme ve değerlendirme unsurlarının dinamik halde bulunduğu yapılardır⁵³ ve her bir öğede ortaya çıkan değişiklik bir diğer öğeyi etkilemektedir. Etkili bir eğitim programı oluşturmak için hedeflerin en doğru şekilde belirlenmesi gerekmektedir. Hedeflerin doğru ve kolay bir şekilde belirlenmesine rehber olmak amacıyla 1950 - 60'lı yıllarda çeşitli taksonomi çalışmaları ortaya çıkmıştır.⁵⁴

Taksonomi kısaca eğitimde öğrenciye kazandırılması hedeflenen amaçların birbirinin önkoşulu olacak şekilde basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeyene vb. şekilde aşamalı olarak sınıflandırılması demektir.⁵⁵ Taksonomiler sadece hedef davranışları aşamalı sınıflandırmaktan ziyade değerlendirme için standart oluşturma, meslektaşlar arasında muğlaklığı ortadan kaldırarak birlik sağlama, anlamayı kolaylaştırma gibi kolaylıklar sağlamaktadır.⁵⁶ Eğitimde çok değişik biçim ve içeriklerde taksonomiler düzenlenmiştir. Bu sınıflamalardan Benjamin S. Bloom önderliğinde hazırlanan ve kendi adı ile bilinen Bloom Taksonomisi dünya üzerinde en çok bilinen ve kullanılan taksonomidir.⁵⁷

⁵² Milli Eğitim Bakanlığı, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 Ve Ortaokul 5, 6, 7 Ve 8. Sınıflar)*, 13-15.

⁵³ Behçet Oral - Taha Yazar, *Eğitimde Program Geliştirme ve Değerlendirme*, (Ankara: Pegem Yayıncılık, 2020), 21.

⁵⁴ Nilay T. Bümen, "Program Geliştirmede Bir Dönüm Noktası: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi", 3.

⁵⁵ Mehmet Gültekin (ed.), *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme* (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2005), 37. Süleyman Akyürek, *Din Öğretimi Model, Strateji, Yöntem, Teknikler* (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2022), 44.

⁵⁶ İrfan Yurdabakan, "Bloom'un Revize Edilen Taksonomisinin Eğitimde Ölçme ve Değerlendirmeye Etkileri", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11/2 (Aralık 2012), 327; Lorin W. Anderson – David R. Krathwohl, *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme İle İlgili Bir Sınıflama - Bloom'un Eğitimin Hedefleri İle İlgili Sınıflamasının Güncelleştirilmiş Biçimi*, çev. Durmuş Ali Özçelik (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2021), 6.

⁵⁷ Meryem Güler - Osman Mert, "Türkçe Eğitimi Alanında Yenilenmiş Bloom Taksonomisini Temel Alarak Yapılan Akademik Çalışmaların İncelenmesi", *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi* 17/35 (Ağustos 2022), 1092.

1.4. Orijinal Bloom Taksonomisi

Sınıflama sistemi olarak ele alınan taksonomiler, program geliştirme süresince eğitimcilere yol gösteren yapılardır. Hedef davranışların belirlenmesinde kolaylık sağlaması, öğrenme çıktılarını ölçmede etkililiği artırmak gibi amaçlarla Bloom ve arkadaşları 1950’li yıllarda hedef yazımı ve taksonomi çalışmalarını başlatmışlardır.⁵⁸ 1956 yılına gelindiğinde Bloom ve arkadaşları bilişsel öğrenme alanına yönelik hedef ve davranışların sınıflandırılması kapsamında “Eğitim Hedeflerinin Sınıflaması: El Kitabı I: Bilişsel Alan (Taxonomy of Educational Objectives: Handbook I: Cognitive Domain)” çalışmasını yayınlamıştır.⁵⁹ 22 farklı dile çevrilen bu çalışma program geliştiriciler tarafından halen kullanılan geçerli bir çalışma olarak kabul görmektedir.

Bloom Taksonomisi’ne göre hedef/kazanımlar bilişsel, duyuşsal ve psikomotor olmak üzere üç alana ayrılmış ve her bir alan kendi içinde hiyerarşik bir sıralamaya sahiptir. Duyuşsal alan, bireyde oluşan duygu ve değerleri, psikomotor (devinişsel) alan bireyin kazandığı becerileri, bilişsel alan ise bilgiler ve bilgilerle ilgili zihinsel süreçleri ifade etmektedir.

Bloom ve arkadaşlarının çalışmasında hedefler, aşamalı ve hiyerarşik yapıya göre sınıflandırılmış olup bilişsel alan öğrenmeleri bilme, kavrama, uygulama, analiz, sentez, değerlendirme olarak altı ana basamakta kategorilendirilmiştir.⁶⁰ Orijinal Bloom Taksonomisi olarak adlandırılan bu çalışmadaki altı kategori birbirinin önkoşulu olarak belirlenmiş ve kolaydan zora, basitten karmaşığa şeklinde sıralandırılmıştır. Bu doğrultuda bilme, kavrama, uygulama kategorileri alt düzey bilişsel basamaklar; analiz, sentez, değerlendirme kategorileri ise üst düzey bilişsel

⁵⁸ Asım Arı, “Bilişsel Alan Sınıflamasında Yenilenmiş Bloom, SOLO, Fink, Dettmer Taksonomileri ve Uluslararası Alanda Tanınma Durumları”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6/2 (2013), 261; Emin Karip (ed.), *Ölçme ve Değerlendirme*, (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2015), 27-28; Osman Birgin, “Bloom Taksonomisi”, *Matematik Eğitiminde Teoriler*, ed. Erhan Bingölbalı - Selahattin Arslan - İsmail Özgür Zembat (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2016), 841.

⁵⁹ Krathwohl - Anderson, *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme İle İlgili Bir Sınıflama*, 28.

⁶⁰ Hülya Sönmez, *Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Tasarlanan Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı (Model Önerisi)* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017), 51-56.

basamaklar olarak ifade edilmiştir.⁶¹ Kısaca bu basamaklar ve alt kategorileri hakkında bilgi örüntüleri şu şekilde karşımıza çıkmaktadır.⁶²

1.4.1. Bilme

Bilişsel öğrenme alanının ilk basamağı olan bilme basamağında tanımlar, semboller, kurallar, alana özgü bilgi ve bilgi parçacıklarının hiçbir yorum yapılmadan verildiği şekliyle hatırlanması ve tanınması söz konusudur. Özellerin bilgisi, özellerle uğraşma yol ve araçlarının bilgisi, bir alandaki genel doğruların ve soyutlamaların bilgisi olmak üzere üç alt basamağı vardır. Bu basamaktaki bilgiler ezber bilgi süreçleri ile ilişkilendirilebilir.

1.4.2. Kavrama

Kavrama anlamının en alt sürecidir. Bilgi basamağında edinilen kazanımların yorumlanarak farklı ifade edilebildiği basamaktır. Tahminde bulunma, tablo-grafik yorumlama, örnek verme, ana fikir söyleme, özet çıkarma gibi beceriler bu düzeyde yer almaktadır. Çevirme, yorumlama, öteleme olmak üzere üç alt basamağı vardır.

1.4.3. Uygulama

Hiyerarşik ve aşamalı bir yapı olan OBT'nin uygulama basamağı, bilgi ve kavrama alt basamaklarında edinilen kazanımların ve becerilerin kullanılması ile ilgilidir. Bilgilerin toplandığı, araştırıldığı, uygulandığı, günlük hayata geçirildiği, gerçekleştirildiği basamaktır. Problem çözme, hesaplama, özel bilgiler ile ilgili prensipleri uygulayabilme (yeterlilik) gibi bilişsel süreçleri içeren kategoridir. Uygulama kategorisinin alt basamağı bulunmamaktadır.

⁶¹ Arı, "Bilişsel Alan Sınıflamasında Yenilenmiş Bloom, SOLO, Fink, Dettmer Taksonimleri ve Uluslararası Alanda Tanınma Durumları", 261.

⁶² Benjamin S. Bloom, *Taxonomy of educational objectives, the classification of educational goals, handbook I: Cognitive domain*. (New York: David McKay Company, 1956), 201-207; Sönmez, *Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Tasarlanan Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı*, 55-57. Birgin, "Bloom Taksonomisi", 842-852.

1.4.4. Analiz

Analiz kategorisi, bilgi kümesini oluşturan yapıyı parçalarına ayırarak bu parçaların birbiri ile ve bütün ile nasıl bir ilişki içerisinde olduğunu inceleyen bilişsel süreç organizasyonudur. Bilgilerin ayrıştırılması, sınıflandırılması, ilişkilendirilmesi ve karşılaştırılması gibi yeterlilikleri içerir. İnceleme yapma, ana hatlarına ayırma, ayırt etme, genelleme yapma, tahmin etme, çıkarımda bulunma, öğeler arasındaki ilişkinin dayandığı temel ilke, kural, genelleme ve kuramları ayırt edebilme gibi bilişsel süreçleri içeren kategoridir. Öğelerin analizi, ilişkilerin analizi, örgütlenme ilkelerinin analizi olmak üzere üç alt basamağı vardır.

1.4.5. Sentez

Analiz basamağında öğelerine veya parçalarına ayrılan bilgi parçacıklarından yeni ve özgün bir yapı, örüntü, kuram oluşturma becerisi sentez kategorisi kapsamındadır. Ortaya yeni bir kuram veya teori koyma, özgün çözüm yolları veya öneriler geliştirme, buluş veya icat yapma, orijinal bir eser ortaya çıkarma gibi üst düzey bilişsel süreçleri içeren kategoridir. Özgün bir iletişim meydana getirme, bir plan ya da işlemler takımı oluşturma, soyut ilişkiler tanımına ulaşma olmak üzere üç alt basamağı vardır.

1.4.6. Değerlendirme

En üst basamak olan değerlendirme basamağında bilginin muhakeme edilmesi, belli ölçüt ve standartlara bağlı olarak bir yargıya varılması beklenmektedir. Kuram, teori, fikirler arasında karşılaştırma yapma, özgün bir ürünü çeşitli açılardan değerlendirme, dış ölçütlerle farklı yargılara ulaşma gibi bilişsel süreçleri içeren kategoridir. İç ölçütlerle değerlendirme, dış ölçütlerle değerlendirme olmak üzere iki alt basamağı vardır.

1.5. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi

Orijinal Bloom Taksonomisi literatürde çok sağlam bir yeri doldurmuş olsa da zaman içerisinde meydana gelen değişimler ve OBT'ye yapılan bazı eleştiriler sonucu revize edilme ihtiyacı hissedilmiştir. OBT'nin yükseköğretime yönelik olması, üst düzey bilişsel basamaklarda yetersiz olduğu iddiası, sentez basamağının bir sonraki

basamak olan değerlendirme basamağını da içermesi, önkoşul şartının olması, katı bir hiyerarşik yapıya sahip olması, yapılandırmacılık anlayışının eğitime entegre olması vb. sebepler OBT'ye yöneltileen eleştirel hususlardır.⁶³

Çağdaş eğitim anlayışlarına uyum sağlanması, OBT'nin tekrar gündeme gelmesi amacıyla⁶⁴ ve öğretmenlerin nasıl planlama yaptıkları, bilgiyi nasıl aktardıkları, değerlendirme uygulamalarını ne şekilde yaptıkları ile ilgili zaman içerisindeki bilgi birikimi artışı sebebiyle orijinal Bloom Taksonomisinin yeniden gözden geçirilmesi gerekmiştir.⁶⁵ Bu yüzden Bloom'un öğrencisi olan Anderson ve Krathwohl liderliğinde bir çalışma grubu tarafından 1995 yılından itibaren New York'ta uzun yıllar süren bir dizi çalışmalar ve toplantılar yapılarak taksonomide bazı değişiklikler yapılmıştır.⁶⁶ Yapılan bu düzenlemeler sonucunda ortaya çıkan taksonomiye "Yenilenmiş Bloom Taksonomisi (Revised Bloom Taxonomy)" ismi verilmiştir. Tutkun'a⁶⁷ göre bu değişiklikler sonucunda ortaya çıkan YBT, program geliştirme alanına yeniçağın anlayışına uygun güncellikler kazandırmıştır. Bu güncelleme, eğitimde ölçme ve değerlendirme alanında daha doğru ve kapsamlı sonuçlar elde etmek için önemlidir. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi, öğrenci başarılarını daha iyi değerlendirmek ve öğrenme hedeflerini daha etkili bir şekilde belirlemek için günümüz gereksinimlerine daha uygun bir araç haline getirilmiştir.⁶⁸ Yenilenmiş taksonomi, öğrencilerin farklı düşünme seviyelerini anlamak ve değerlendirmek için OBT'ye kıyasla daha esnek bir çerçeve sunar.

Anderson ve Krathwohl'e göre taksonomi (sınıflama) tablosu eğitimcileri okul ve sınıf yaşantılarının sınırlılıklarından uzaklaştırarak eğitim için farklı olanaklar düşünmeye yönlendirir.⁶⁹ YBT analitik bir araç olduğu için öğretmenlere uyumluluk

⁶³ Bümen, "Program Geliştirmede Bir Dönüm Noktası: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi", 4.

⁶⁴ Bümen, "Program Geliştirmede Bir Dönüm Noktası: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi", 4.

⁶⁵ Krathwohl- Anderson, *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme ile İlgili Bir Sınıflama*, 10.

⁶⁶ Krathwohl- Anderson, *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme ile İlgili Bir Sınıflama*, Önsöz.

⁶⁷ Ömer Faruk Tutkun, "Bloom'un Yenilenmiş Taksonomisi Üzerine Genel Bir Bakış", *Sakarya University Journal of Education*, 3/1(2012),19.

⁶⁸ Yurdabakan, *Bloom'un Revize Edilen Taksonomisinin Eğitimde Ölçme ve Değerlendirmeye Etkileri*, 327-348.

⁶⁹ Krathwohl - Anderson, *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme ile İlgili Bir Sınıflama*, 314.

analizleri yapma ve hedeflerin, etkinliklerin başat düşüncelerine ulaşma imkânı sağlar.⁷⁰

Anderson ve Krathwohl; orijinal taksonomide vurgu, terminoloji ve yapı hususlarında dörder adet değişiklik yaparak toplam on iki adet değişiklik yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu değişiklikler kısaca Tablo 1’de özetlenerek ele alınmıştır.

Tablo 1. OBT’ de yapılan değişiklikler ⁷¹

Vurgulama ile ilgili değişiklikler	Terminoloji ile ilgili değişiklikler	Yapı ile ilgili değişiklikler
1. OBT’de değerlendirme ön planda iken güncelleştirilmiş taksonomide değerlendirmenin yanında planlama, öğretim süreçleri ve bunların arasındaki uyum da ön plandadır.	1. Ana kategorilerin adları İsim formdan fiil forma dönüştürülmüştür.	1. Hedeflerin isim ve fiil bileşenleri ayrılarak isim ögesi bilgi boyutunu fiil ögesi bilişsel süreç boyutunu oluşturmuştur.
2. OBT’de Yükseköğretim ön plana çıkmışken güncelleştirilmiş taksonomide hedef kitle genişletilerek tüm öğretmenler için kullanışlı olması amacıyla ilköğretim ve ortaöğretimle ilgili örneklerle de yer verilmiştir.	2. OBT’deki Bilgi ana kategorisinin alt kategorileri Olgusal Bilgi, Kavramsal Bilgi, İşlemsel Bilgi ve Üstbilişsel Bilgi olarak yeniden düzenlenmiştir. Anlama, kavrama ve öğrenmeyi kolaylaştırma etkisi olduğu için sınıflamaya üstbilişsel bilgi boyutu eklenmiştir.	2. İki boyutlu çözümleme taksonominin temelini oluşturmaktadır. Hedeflerin Taksonomide ilgili kategoriye yerleştirilmesi ile etkinlik ve ölçme değerlendirme görevlerinin de çözümlenmesine olanak tanınmıştır.
3. OBT’de değerlendirme görevi örnekleri için çoktan seçmeli sorulara yer verilirken YBT’de anlamlı öğrenmeyi sağlamak için diğer değerlendirme görevi örneklerine de yer verilmiştir.	3. Bilişsel Süreç kategorilerinin alt kategorileri fiil forma dönüştürüldü.	3. Kategorilerdeki kümülatif aşamalı (hiyerarşik) yapı değiştirilmiştir. Karmaşıklık açısından üst düzey kategorilere denk gelen hedeflerin alt düzey hedeflerden önce kazanılabileceği fikri oluşturularak esneklik sağlanmıştır.
4. OBT’de altı ana kategori vurgusu varken YBT’de alt kategoriler vurgulanmıştır. Bilişsel Süreç Boyutu 19 alt kategori ile açıklanmıştır.	4. “Kavrama” ana basamağı duyuşsal süreç içerdiği sayılısı ile “Anlama”, “Sentez” ana basamağı “Yaratma” olarak güncellenmiştir.	4. OBT’de sentez olarak bilenen ve YBT’de yaratma olarak değiştirilen kategori ile Değerlendirme kategorisi sıralamada yer değiştirmiştir. YBT; hatırlama, anlama, uygulama, çözümleme, değerlendirme, yaratma şeklinde güncellenmiştir.

⁷⁰ Krathwohl - Anderson, *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme ile İlgili Bir Sınıflama*, 342.

⁷¹ Krathwohl - Anderson ve diğerlerinin “Öğrenme öğretim ve değerlendirme ile ilgili bir sınıflama” adlı kitabının 349-358’ den özetlenerek tablolandırılmıştır.

Tablo 2. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Matrisi

YBT		Bilişsel Süreç Boyutu					
		Hatırlama	Anlama	Uygulama	Çözümleme	Değerlendirme	Yaratma
Bilgi Boyutu	Olgusal Bilgi						
	Kavramsal Bilgi						
	İşlemsel Bilgi						
	Üstbilişsel Bilgi						

Tablo 2’ de gösterildiği gibi tek boyutlu yapı olan OBT, revize edildikten sonra bilgi boyutu ve bilişsel süreç boyutu ayrılarak iki boyutlu bir yapı uygulamaya konulmuştur.

Kazanımlar, isim ve fiil bileşenlerine göre bu tabloda(matriste) uygun hücreye yerleştirilerek etkinliklerin ve öğretim sürecinin tasarlanmasında, değerlendirme yapılmasında ve revize işlemlerinde öğretmenlere yol gösterici niteliktedir. Kazanımların isim bileşeni YBT’de bilgi boyutunu temsil ederken fiil bileşeni bilişsel süreç boyutunu temsil etmektedir.⁷² Örneğin; DKAB Öğretim Programına göre 8.sınıf DKAB dersi 8.5.1 numaralı kazanım cümlesi “İslam dininin temel kaynaklarını tanır.” şeklindedir. Kazanım cümlesi incelendiğinde isim bileşeni olan “İslam dininin temel kaynakları” bilgi boyutlarından olgusal bilgi boyutunu, fiil bileşeni olan “tanır” ise bilişsel süreç boyutlarından hatırlama basamağını temsil etmektedir.

Taksonomik tabloda yapılan kazanım dağılımı ile öğretim etkinlikleri dağılımı paralellik göstermek zorunda değildir. Çünkü yürütülen çok sayıdaki eğitim faaliyetleri ve öğretim etkinlikleri yalnızca bir hedefin öğrenilmesi amacını taşıyabilmektedir. Kazanım üst düzey bir bilişsel süreç basamağında iken bu kazanım için planlanan öğretim etkinliklerinin birkaçı alt düzey bilişsel süreçler basamaklarını temsil edebilir. Örneğin; araştırmamızın konusu olan bursluluk sınavı DKAB soruları incelendiğinde 05 Eylül 2020 tarihli sınavda bulunan 9. DKAB sorusu 8.3.2 numaralı kazanımı ölçmeye yönelik bir sorudur. “İslam dininin can, nesil, akıl, mal ve din

⁷² Krathwohl - Anderson, *Öğrenme Öğretim Ve Değerlendirme ile İlgili Bir Sınıflama*,32.

emniyetiyle ilgili ortaya koyduğu ilke ve hedefleri analiz eder” şeklinde ifade edilen kazanım incelendiğinde isim bileşeni olan “İslam’ın temel hakları ile ilgili ortaya koyduğu ilke ve hedefler” bilgi boyutunda kavramsal bilgi boyutunu, fiil bileşeni olan “analiz eder” ise bilişsel süreç boyutlarından çözümleme basamağını temsil etmektedir. Ancak kazanımla ilgili hazırlanmış soruda temel haklar ile ilgili bilgi verildiği için bilgi boyutunda olgusal bilgi, verilen bilgiden hareketle seçenekler arasından çoklu kategorilerin dışında kalanı seçme istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağı işaret edilmektedir. Özetle soruyla ilişkili kazanım kavramsal çözümleme hücrelerine yerleştirilirken soru daha alt basamak olan olgusal anlama hücrelerine yerleştirilmektedir. Bu durum YBT’nin esnek bir yapıda olduğunu ve öğretim süreçlerine daha uygun olduğunu göstermektedir.

Taksonomik tabloda hedefleri uygun hücelere yerleştirmek için isim-fiil bileşenlerine bakılırken, öğretim etkinliklerinin uygun hücelere yerleştirilmesi için öğretmenlerin niyetleri ile ilgili sayıtlarımız da karar sürecimizi etkilemektedir.⁷³

Hedef/kazanımlar YBT Matrisindeki hücelere isim-fiil bileşenine göre yerleştirilirken öğretim etkinlikleri ve değerlendirmeler öncelikli olarak analiz edilir ve analiz sonucunda ortaya çıkan isim-fiil, zihinsel süreç işlemlerine göre YBT matrisine yerleştirilir. Kazanımlar, öğretim etkinlikleri ve değerlendirmeler her zaman tek bir hücreyi işaret etmemekte birkaç zihinsel süreci temsil ederek farklı hücelere yerleştirilebilmektedirler.⁷⁴

YBT’nin bilgi birikimi boyutu ve alt basamakları ile ilgili bilgiler Tablo.3’te kısaca ele alınarak, bu boyutlarla ilgili DKAB öğretim programı kazanımlarından örnekler sunulmuştur.

⁷³ Krathwohl - Anderson, *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme ile İlgili Bir Sınıflama*, 129.

⁷⁴ Krathwohl - Anderson, *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme ile İlgili Bir Sınıflama*, 127.

Tablo 3. YBT bilgi birikimi boyutu ve alt basamakları⁷⁵

Bilgi Boyutu	Alt Basamaklar	Örnek
A. Olgusal Bilgi (Factual Knowledge): Bir konu alanını tanımış, o alandaki problemleri çözebilen bir öğrencinin bilmesi zorunlu olan temel öğeler	AA. Terimlerin Bilgisi AB. Özel Ayrıntı ve Öğelerin Bilgisi	Kader ve Kaza ile ilgili kavramlar, Peygamber ve peygamberlik kavramları bilgisi
B. Kavramsal Bilgi: Geniş bir yapının temel öğeleri arasında bulunan ve bu yapıyı oluşturan öğelerin birlikte hareket etmesini sağlayan ilişkiler	BA. Sınıflamalar ve Sınıfların Bilgisi BB. İlkeler ve Genellemelerin Bilgisi BC. Kuram. Model ve yapıların Bilgisi	Kur'an-ı Kerim'in ana konuları, Namaz çeşitleri
C. İşlemsel Bilgi: Bir şeyin nasıl yapılacağı, araştırma yöntemleri; beceri, algoritma, teknik ve yöntemlerden nasıl yararlanılacağına ilişkin ölçütler, işlem aşamaları	CA. Alana Özel Beceri ve Algoritmaların Bilgisi CB. Alana Özel Teknik ve Yöntemlerin Bilgisi CC. Uygun Yöntemlerin Hangi Durumlarda Kullanılacağına Belirlenmesine İlişkin Ölçütlerin Bilgisi	Namazın kılınışı, Haccın yapılışı
D. Üst Bilişsel Bilgi: Genelde bilişle ilgili bilgi, kişinin kendi bilişinin farkında ve onunla ilgili bilgi sahibi olması	DA. Stratejik Bilgi DB. Uygun Koşullarla İlgili Olanlar da Dahil Olmak Üzere, Bilişsel Görevlerle İlgili Bilgi	Sadaka ile ilgili ilkelerin kazanılması düzeyi ile ilgili bilgi, Asr suresinin ezberi için hangi tekniğin kullanılmasının kişi için daha verimli olacağı ile ilgili kişinin düşüncesi

⁷⁵ Krathwohl - Anderson, *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme ile İlgili Bir Sınıflama*, 49-80.

Tablo 4. YBT bilişsel süreç boyutu⁷⁶

Bilişsel Süreç Boyutu	Alt Boyutlar
1. Hatırlama: Uzun süreli bellekte ilişkili bilgiye erişilmesi	1.1 Tanıma 1.2 Hatırlama
2. Anlama: Sözlü, yazılı veya grafik biçimlerde olabilen öğretimle ilgili iletilerden anlam oluşturma	2.1 Yorumlama 2.2 Örneklendirme 2.3 Sınıflama 2.4 Özetleme 2.5 Sonuç Çıkarma 2.6 Karşılaştırma 2.7 Açıklama
3. Uygulama: İşlem yolunu verilen durumda icra etme veya kullanma	3.1 Yapma 3.2 Yararlanma
4. Çözümleme: Materyali onu oluşturan parçalara ayırma ve parçaların birbiri ve materyalin bütünü ile ilişkilerini belirleme	4.1 Ayırıştırma 4.2 Örgütlenme 4.3 İrdeleme
5. Değerlendirme: Ölçütler ve standartlara dayalı yargılara ulaşma	5.1 Denetleme 5.2 Eleştirme
6. Yaratma: Öğeleri uyumlu bir şekilde bir araya getirerek yeni, özgün bir ürün oluşturma	6.1 Oluşturma 6.2 Planlama 6.3 Üretme

1.5.1. Hatırlama

YBT'nin ilk basamağı olan hatırlama gerekli bilgiye uzun süreli bellekten erişmeyi kapsar. Alt düzey bilişsel süreç kategorisinde olsa da üst düzey bilişsel süreçlerin elde edilmesi için de oldukça önemli bir kategoridir. Tanıma (belirleme) ve hatırlama (bilgiye erişme) alt basamaklarını içermektedir. Öğrenilenlerin kalıcılığını arttırıcı niteliktedir. 8.1.5 numaralı “Hz. Musa (as)’ın hayatını ana hatlarıyla tanır.” kazanımı hatırlama basamağını temsil eden kazanımlara örnek verilebilir.

1.5.2. Anlama

Öğretimde amaç öğrenilenlerin transfer edilmesi şeklinde özetlenecek olursa anlama kategorisi en önemli kategorilerdendir. Eski bilgiler ile yeni bilgiler arasında

⁷⁶ Krathwohl - Anderson, *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme ile İlgili Bir Sınıflama*, 86-88.

bağ kurulursa anlamlı öğrenme gerçekleşebilir. Bu yüzden eğitim süreçlerinde en çok karşılaşılan bilişsel süreç boyutlarından biri anlamadır. Anlama kategorisi yorumlama, örneklendirme, sınıflama, özetleme, sonuç çıkarma, karşılaştırma ve açıklama olmak üzere yedi alt basamaktan oluşmaktadır.

Yorumlama (açıklık getirme, başka ifadeyle söyleme, çevirme); öğrenciye sunulan bilginin öğrenci tarafından farklı bir formda seçilmesi veya farklı bir ifade ile söylenmesi anlamına gelir.

Örneklendirme (gösterimleme, somutlama); öğrencinin verilen kavram veya ilke ile ilgili derste karşılaşmadığı bir örnek ya da durumu seçmesi, oluşturması anlamına gelir.

Sınıflama (gruplara ayırma, ilgili gruba yerleştirme); öğrencinin verilen özel durumlar listesinden hangilerinin belli bir kategori ile ilişkili olduğu veya olmadığı hakkında bir belirleme yapması ya da her birini çoklu kategorilerden birine yerleştirmesi anlamına gelir.

Özetleme (kısaca ifade etme, genelleme); öğrencinin verilen bilgiyi ana hatları çerçevesinde detaya girmeden açıklaması, özünü söylemesi anlamına gelir.⁷⁷

Sonuç çıkarma (çıkarsama, öteleme, ulama, önceden kestirme); öğrencinin verilen örneklerden analiz yaparak açıklama yapma, sonuçlara ulaşma, kavram veya ilke bulması anlamına gelir.

Karşılaştırma (benzerlik veya fark arama, örtme, eşleme); öğrencinin sunulan iki olay, fikir veya nesne arasındaki bağlantıları belirlemesi anlamına gelir.

Açıklama (modeller oluşturma, akıl yürütme, yeniden düzenleme); öğrencinin bir sistem veya durumla ilgili sebep-sonuç ilkelerini kullanarak açıklama yapması, model oluşturmaları anlamına gelir.

8.2.2 numaralı “Zekât ve sadaka ibadetini ayet ve hadislerle açıklar” kazanımı ve 8.3.1 numaralı “Din, birey ve toplum arasındaki ilişkiyi yorumlar” kazanımı Anlama basamağını temsil eden kazanımlara örnek verilebilir.

⁷⁷ Sönmez, *Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Tasarlanan Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı*, 69.

1.5.3. Uygulama

İşlemsel bilgi ile yakından ilişkili olan uygulama kategorisi öğrenilen bilgi ile problem çözme veya alıştırmalar yapma anlamına gelir. Uygulama kategorisinin iki alt basamağı vardır. Aşına olunan durumlar söz konusu olduğunda öğrenci yapması gerekenleri bildiği için yapma (icra etme) alt basamağından bahsedilirken, aşına olunmayan bir durum söz konusu olduğunda öğrenci öncelikli olarak hangi bilgiye ihtiyaç duyduğunu belirleme ve ardından uygun şekilde kullanma becerisi göstereceği için yararlanma (kullanma) alt basamağından bahsedilmektedir.

8.2.3. numaralı “Zekât, infak ve sadakanın bireysel ve toplumsal önemini fark eder” kazanımı doğrultusunda öğrenci zekât veya sadaka verirse uygulama basamağına örnek bir kazanım oluşturulabilir.

1.5.4. Çözümleme

Bütünü oluşturan parçaların birbirleri ile ilişkilerini ayırt etme, olguları düşünceden ayırma, ifade edilen düşünceler içindeki sayıltıları ortaya çıkarma, dominant düşünceleri destekleyici düşüncelerden ayırma, fikir sahibinin amaçlarını kanıtlar nitelikte destekler bulma anlamına gelir. Ayırıştırma, örgütleme ve irdeleme olmak üzere üç tane alt basamağı vardır.

Ayırıştırma (ayırt etme, büyüteç altına alma, seçme, ayırma); öğrencinin temel noktaları seçmesi, ilişkili bilginin ilişkisizden önemli bilginin önemsizden ayırt edilmesi anlamına gelir.

Örgütleme (bütünlüğü görme, ana çizgileri belirleme, özleştirme, yapılandırma); bir iletişim ya da durumu oluşturan öğeleri belirlemek ve bu öğelerin bir araya gelerek oluşturdukları bütünle ilişkisini ortaya koymak anlamına gelir.

İrdeleme (atfetme, yükleme, yapıyı bozma); öğrencinin kendisine verilen bilginin veya fikrin temelindeki görüş, niyet ve sayıltıları belirlemesi anlamına gelmektedir.

8.1.3 numaralı “Kaza ve kader ile ilgili kavramları analiz eder” kazanımı ve 8.4.1 numaralı “Hz. Muhammed’in (s.a.v.) doğruluğu ve güvenilir kişiliği ile peygamberlerin özellikleri arasında ilişki kurar” kazanımı çözümleme basamağını temsil eden kazanımlara örnek verilebilir.

1.5.5. Değerlendirme

OBT de en üst basamak olarak karşımıza çıkan değerlendirme basamağı YBT de bir alt basamağa alınmıştır. Bilgi hakkında belli ölçüt ve standartlara bağlı olarak bir yargıya varılması anlamına gelir. Denetleme ve eleştirme olmak üzere iki tane alt basamağı vardır.

Denetleme (eşgüdümleme, izleme, test etme, iç tutarlılık kontrolü); öğrencinin bir işlem veya durumda uyumsuzluk, yanlış, tutarsızlık bulunup bulunmadığını denetlemesi anlamına gelir.

Eleştirme (yargılama); öğrencinin bir işlem, fikir, durum hakkında dış ölçütlere ve standartlara göre yorum yapması anlamına gelir.

8.5.3 numaralı “Kur’an-ı Kerim’in temel özelliklerini değerlendirir” kazanımı, 8.1.4 numaralı “Toplumda kader ve kaza ile ilgili yaygın olan yanlış anlayışları sorgular” kazanımı ve 8.4.7 numaralı “Hz. Muhammed’in (s.a.v.) örnek davranışlarının toplumsal hayattaki önemini değerlendirir” kazanımı değerlendirme basamağını temsil eden kazanıma örnek verilebilir.

1.5.6. Yaratma

OBT de sentez basamağına denk gelen yaratma basamağı öğeleri işlevsel ve daha önce var olamayan bir şekilde bir araya getirmek demektir. Oluşturma, planlama ve üretme olmak üzere üç tane alt basamağı vardır.

Oluşturma (hipotez önerme); öğrencinin ön bilgileri ve mevcut olan kavramlarının dışına çıkarak yeni denenceler üretmesi anlamına gelir.

Planlama (tasarlama); öğrencinin bir problemi çözümü sırasında izleyeceği yolları belirlemesi yani alt görevlere ayırması anlamına gelir.

Üretme (yapma); öğrencinin problemi çözmek için yaptığı planı uygulaması anlamına gelir.

8.3.2 numaralı “İslam dininin can, nesil, akıl, mal ve din emniyetiyle ilgili ortaya koyduğu ilke ve hedefleri analiz eder” kazanımı doğrultusunda “zararlı alışkanlıklarla ilgili çözüm önerilerinde bulunmak” kazanımı yaratma basamağını temsil eden kazanıma örnek verilebilir.

Tablo 5. YBT bilişsel süreç boyutu örnek soru kökleri⁷⁸

YBT Bilişsel Süreç Boyutları					
Hatırlama	Anlama	Uygulama	Çözümleme	Değerlendirme	Yaratma
	Özetler		Ayırt eder		
Hatırlar	Yerleştirir	Seçer	Sorgular	Değer biçer	Planlar
Tanımlar	Yorumlar	Gösterir	Test eder	Yargılar	Tasarlar
Listeler	Açıklar	Uygular	Tezat	Destekler	İnşa eder
Adlandırır	Dönüştürür	Çözüm	oluşturur	Görüş bildirir	Üretir
Gözden geçirir	Tartışır	üretir	Parçalar	Sonuca varır	Oluşturur
Belirtir	Belirler	Katkıda	Kategorize	Yorumlar	Formülleştirir
Tespit eder	Savunur	bulunur	eder	Çıkarımda	Organize
Numaralandırır	İfade eder	Çalıştırır	Tartışır	bulunur	eder
Eşleştirir	Örnek verir	Yapar	Eleştirir	Teşhis eder	Kompozisyon
Betimler	Ayırır	Kullanır	İnceler	Karşılaştırır	hazırlar
Seçer	Sınıflandırır	Hazırlar	Ayrıştırır	Tavsiyede	
	Çıkarımda		Farklılıkları	bulunur	
	bulunur		bulur		
	Fark eder				

1.6. Bursluluk Sınavı (İOKBS)

Bir programın temel öğeleri, hedef, içerik (konu alanı), öğrenme yaşantıları ve değerlendirmedir.⁷⁹ Bu boyutların son aşaması olan ölçme-değerlendirme boyutu, programın etkililiği hakkında dönüt almak, programa bütüncül bakabilmek, öğrenciler hakkında bazı yargılara ulaşabilmek için önemli bir boyuttur.

Eğitimde ölçme-değerlendirme, öğrenci ve sistem hakkında kararların alınmasında kullanılır.⁸⁰ Bu kullanılış amacı, okul öğrenmeleri ve kazanımları için en yaygın olan şeklidir. Değerlendirme bu amacın yanı sıra, öğrencileri yönlétme, seçme ve yerleştirme amaçlarıyla da kullanılır.⁸¹

Ülkemizde çeşitli imkanlardan yoksun veya yetersiz imkana sahip öğrenciler için farklı önlemler alınmaktadır. Anayasanın 42. Maddesinde ve Milli Eğitim Temel Kanunun 8. Maddesinde belirtildiği gibi “Devlet, maddi imkanlardan yoksun başarılı

⁷⁸ Arı, “Bilişsel Alan Sınıflamasında Yenilenmiş Bloom, SOLO, Fink, Dettmer Taksonimleri ve Uluslararası Alanda Tanınma Durumları”, 263; Sezgin Elbay, *Sosyal Bilgiler Kazanımlarının ve Ders Kitaplarındaki Soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi*, (Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023), 47.

⁷⁹ Özcan Demirel, *Eğitimde Program Geliştirme*, (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2007), 47.

⁸⁰ Atilla Özdemir - Selahattin Gelbal, “İlköğretim ve Ortaöğretim Başarı Ölçülerinin Yükseköğretime Geçiş Sınav Puanlarını Yordama Gücü”, *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi* 7/2 (Aralık 2016), 310.

⁸¹ Yaşar Baykul, “Ülkemizde Ölçme ve Değerlendirmenin Dünü – Bugünü ve yarını – Bugünü”, *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 2/0 (Nisan 2011), 2.

öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar.” Bu doğrultuda eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı, Merkezi Sistem Sınav Yönergesine uygun olarak her yıl başvuru şartlarını sağlayan ve sınava başvuru yapan öğrencilere yönelik bir sınav uygulamaktadır.⁸² Günümüzde İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Bursluluk Sınavı (İOKBS) adıyla uygulanan bu merkezi sınav isim, şekil, içerik vb. yönlerden zaman içerisinde değişikliğe uğrasa da sistem içerisinde varlığını her daim korumuştur. Devlet ve özel okullarda öğrenim gören 5, 6, 7, 8, Hazırlık Sınıfı, 9, 10, 11. Sınıflara yönelik uygulanan bursluluk sınavına başvuru şartlarını sağlayan öğrenciler gerekli evrakları ibraz ederek sınava katılmaya hak kazanırlar. Uygulanan sınavdan her yıl belirlenen kontenjan dağılımı içerisinde girebilecek puanı alan başarılı öğrenciler burs almaya hak kazanırlar.⁸³ Bu sayede olumsuz şartlara sahip olan başarılı öğrenciler eğitim süresince geri ödemesiz olarak devlet tarafından maddi olarak desteklenme imkanına erişmiş olurlar.

2024 yılında yapılan değişiklikle beraber 5, 6, 7, 8 ve Hazırlık sınıfı için uygulanan sınavlarda soru sayıları beşer adet azaltılarak; Türkçe 20, Matematik 20, Fen Bilimleri 20, Sosyal Bilimler (T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi) 20 adet olmak üzere toplam 80 adet sorudan oluşan bir sınav uygulanmaktadır.⁸⁴ Uygulanan sınavda DKAB dersine ait sorular Sosyal Bilimler bölümü başlığı altında bulunmakta ve DKAB dersinden muaf olan öğrenciler için bu sorular yerine muadil Sosyal Bilgiler dersi soruları bulunmaktadır. 2024 yılına kadar 25 adet Sosyal Bilimler sorusu içerisinde DKAB dersine ait 12 adet soru bulunurken 2024 yılından itibaren 20 adet Sosyal Bilimler sorusu içerisinde 10 adet DKAB sorusu bulunmaktadır.

⁸² Millî Eğitim Bakanlığı, İlköğretim ve Ortaöğretim Bursluluk Sınavı (İOKBS) Başvuru ve Uygulama Kılavuzu, (Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı, 2024), 2.

⁸³ Detaylı bilgi için bk. İOKBS Başvuru ve Uygulama Kılavuzu, s.4.

⁸⁴ İOKBS Başvuru ve Uygulama Kılavuzu, s.12.

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmamızın problemine ve doğasına uygun olarak kullanılan yöntem ve araştırma sürecinden bahsedilmiştir. Bu bağlamda öncelikle araştırmanın yöntemine ve sırasıyla araştırmanın desenine, veri toplama yöntemine, veri analizi ve analiz sürecine, veri setine, araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğine yer verilmiştir.

Bilimsel araştırmalar yürütülürken kullanılan araştırma yöntemleri nitel, nicel ve karma yöntemler olarak üç başlıkta incelenmektedir.⁸⁵ Araştırma konularının muhtevasına uygun olarak nitel araştırma yöntemleri, nicel araştırma yöntemleri veya karma yöntemler kullanılmaktadır.

Araştırmamızın konusunu kısaca bursluluk sınavında bulunan DKAB sorularının ve ilişkili oldukları kazanımların YBT' ye göre incelenmesi olarak ifade edersek, araştırmamızda bir konuyu derinlemesine ve ayrıntılı olarak inceleme imkanı sunan nitel araştırma yöntemlerinin kullanılması doğru bir yaklaşım olacaktır.⁸⁶ Nitel araştırma; görüşme, gözlem, doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, olayların ve algıların doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği derinlemesine betimleme yapmak amacıyla yapılan araştırmalardır.⁸⁷

2.1. Araştırma Deseni

Bir araştırmanın deseni çalışmanın nasıl gerçekleştirileceği ile ilgili yapılan detaylı bir plandır. Araştırmanın problemine uygun olarak bilinmesi gereken şeyleri kavramsallaştırmak, verilerin analiz sürecini organize etmek ve önermelere ulaşmak araştırma desenlerinin en temel unsurlarıdır.⁸⁸

⁸⁵ Şener Büyüköztürk vd., *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Pegem Akademi, 2021), 12-13; Şebnem Aslan (ed.), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri-Nicel Nitel ve Karma Tasarımlar İçin Bir Rehber* (Konya: Eğitim Yayınevi, 2019), 43.

⁸⁶ Michael Quinn Patton, *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*, çev. Mesut Bütün - Selçuk Beşir Demir (Ankara: Pegem Akademi, 2018), 14.

⁸⁷ Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 37-51.

⁸⁸ Bruce L. Berg - Howard Lune, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, çev. Asım Arı (Konya: Eğitim Yayınevi, 2019), 55-56.

Bursluluk sınavı sorularına ilişkin taksonomik bir değerlendirme yapıldığı için araştırmamızda bir durumu kendi sınırları içerisinde bütüncül olarak analiz etme amacıyla kullanılan durum çalışması deseni kullanılmıştır.⁸⁹

Durum çalışması deseninde “nasıl”, “niçin”, “ne”, “ne zaman” soruları temele alınmakta ve detaylı bir analiz gerekmektedir.⁹⁰ Araştırmamızın temel problemini bursluluk sınavında bulunan 58 adet DKAB sorusunun ve ilişkili oldukları kazanımların taksonomik dağılımı nasıldır? şeklinde özetleyecek olursak araştırmamıza en uygun desenin durum çalışması deseni olduğu görülmektedir. Bu amaçla ele alınan sorular ve bu soruların ilişkili oldukları kazanımlar YBT’ye göre detaylıca değerlendirilmiş ve raporlaştırılmıştır.

2.2. Veri Toplama Tekniği

Araştırmamızın amacı ve problemi doğrultusunda veri toplama tekniği olarak; araştırılacak konu veya olgu hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan doküman incelemesi kullanılmıştır.⁹¹ Dokümanlar, sadece kendilerinden öğrenilebilecek yeni şeyler olduğu için değil zengin veri kaynağı oldukları içinde bilimsel araştırmalar için son derece önem arz etmektedirler.⁹²

Doküman incelemesi, elektronik veya basılı materyaller olmak üzere konu hakkındaki gerekli tüm belgeleri analiz etmek ve değerlendirmek için kullanılan sistemli bir yöntemdir ve ihtiyaç duyulan veriye görüşme ve gözleme gerek kalmadan ulaşma imkânı sağlayabilmektedir.⁹³ Doküman incelemesi yapılırken şu aşamalar takip edilmektedir:⁹⁴

⁸⁹ Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 70; John W. Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, çev. Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2021), 106-107; Şener Büyüköztürk vd., *Eğitimde Bilimsel Araştırma*, 269-273.

⁹⁰ Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 301; Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, çev. Mesut Bütün - Selçuk Beşir Demir, 107; Halil Ekşi - Tuğba Türk Kurtça, *Nitel Desenler: Durum Çalışması* (İstanbul: EDAM yayınları, 2021), 23.

⁹¹ Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 189.

⁹² Patton, *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*, çev. Mesut Bütün - Selçuk Beşir Demir, 293.

⁹³ Detaylı bilgi için bk. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 190-194.

⁹⁴ Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 194- 201.

1. Dokümanlara ulaşma
2. Ulaşılan dokümanların orijinalliğini tespit etme
3. Dokümanları anlama
4. Veriyi analiz etme
5. Veriyi kullanma

2.3. Verilerin Analiz Süreci

Nitel analiz süreci, toplanan verileri bulgulara çevirme yöntemidir.⁹⁵ Bu sayede verilere anlam kazandırılarak araştırmacılar, amaçlarına uygun olarak yorum yapabilme ve sonuçlara ulaşabilme olanağı elde ederler. Ulaşılan veriler analiz edilirken, araştırma probleminden yola çıkılarak detaylı betimlemeler yapılmıştır.

Araştırmamızın verisi olan bursluluk sınavında bulunan 8. sınıflara yönelik 58 adet DKAB sorusuna www.meb.gov.tr adresinden, soruların ilişkili olduğu kazanımları bulmak içinse www.dogm.meb.gov.tr adresinden DKAB Öğretim Programına ulaşılmıştır.

Öncelikle DKAB soruları incelenerek ilişkili oldukları kazanımlar DKAB Öğretim Programına uygun şekilde belirlenmiştir. Ardından DKAB sorularının ve tespit edilen kazanımların YBT' ye göre dağılımı analiz edilmiştir. Bu dağılım yapılırken öncelikle DKAB soruları ve Kazanımlar YBT' nin bilgi boyutuna göre sonrasında bilişsel süreç boyutuna göre analiz edilmiş ve taksonomideki uygun kategorilerle ilişkilendirilmiştir. Bu analizler ilgili literatürden faydalanılarak hazırlanan ve Tablo.5' te sunulan YBT Bilişsel Süreç Boyutu Örnek Soru Kökleri tablosu doğrultusunda yapılmıştır.

Taksonomik değerlendirme yapılırken güvenilir sonuçlar elde etmek için uzman görüşünden yararlanılmıştır. MEB' de görev yapan Türkçe, İngilizce ve program geliştirme alanında doktora çalışması yapan Sınıf Öğretmenliği branşlarındaki 3 öğretmenle birlikte odak grup çalışması yapılmıştır. Ayrıca 2 akademisyen ve 1 program geliştirme uzmanına seçilen örneklem soruları ulaştırılmış ve araştırmanın amacından bahsedilmiş, uzmanların katkılarıyla analiz süreci yürütülmüştür. Uzmanlara gerekli açıklamalar yapılarak YBT için tanımlamalar ve alternatif isimler tablosunun kullanımı hakkında bilgiler verilmiştir. 58 adet soru

⁹⁵ Patton, *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*, çev. Mesut Bütün - Selçuk Beşir Demir, 432.

içerisinden %19'luk kısım (11 soru) rastgele seçilerek uzmanların görüşlerine sunulmuştur. Uzmanlar birbirlerinden bağımsız şekilde soruları incelemiş ve soruların taksonomik dağılımlarını YBT Matrisinde denk gelecek yere işlemişlerdir. Verilen yanıtlar ve görüşler sonucunda ortaya çıkan değerlendirmeler karşılaştırılarak tutarlılık sağlama düzeyleri kontrol edilmiş, mutabık olunmayan analizler için benzer çalışmalar da göz önünde bulundurularak baskın görüş kabul edilmiştir.

Ulaşılan taksonomik kategoriler doğrultusunda farklı yıllarda yapılan bursluluk sınavı DKAB soruları arasında nasıl bir ilişki olduğu betimlenmiştir.

2.4. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmamızın çalışma grubunu 2020-2024 eğitim-öğretim yıllarında uygulanan bursluluk sınavındaki 8. sınıf DKAB soruları ve DKAB Öğretim Programı oluşturmaktadır. Bu doğrultuda uygulanan bursluluk sınavlarındaki 8. sınıflara yönelik 58 adet DKAB sorusu ve soruların öğretim programına göre ilişkili oldukları kazanımlar taksonomi çerçevesinde incelenmiştir.

2.5. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda araştırılan konuların niteliği ön plana çıktığı için araştırmanın geçerlik düzeyinin yüksekliği yansız ölçümler yapılmasına bağlıdır. Nitel araştırmalarda geçerlik için iki stratejiden söz edilmektedir. Kısaca inandırıcılık düzeyi olarak özetlenebilecek tutarlılığı kapsayan iç geçerlik ve transfer edilebilirlik olarak özetlenebilecek araştırmanın bulgularının benzer durumlara aktarılabilmesini kapsayan dış geçerlik bu stratejilerdir.⁹⁶

Doküman incelemesi kullanılan araştırmamızda yansız ölçümleri mümkün mertebe sağlamak ve iç geçerliği arttırmak için uzman görüşlerine başvurulmuş ayrıca doğru bilgi elde etmek için literatür titizlikle incelenmiş, dış geçerlik içinse araştırma sürecince izlenen tüm süreç ayrıntılı bir şekilde raporlaştırılmıştır.

Nitel araştırmanın doğası gereği her zaman aynı sonuçlara ulaşılması mümkün değildir. Bu yüzden güvenirlilik konusu nitel araştırmada nicel araştırmalara göre daha

⁹⁶ Bkz. Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 281-284; Gökhan Arastaman - İnci Öztürk Fidan- Tuncer Fidan, "Nitel Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlilik: Kuramsal Bir İnceleme" *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi* 15/1 (Kasım 2008), 50-59.

farklı bir tanımlama kazanmaktadır. Dayanıklılık⁹⁷ olarak açıklanabilecek iç güvenilirlik yani gözleme bağlı güvenilirlik⁹⁸ aynı zamanda farklı araştırmacıların tutarlı sonuçlara ulaşması demektir. Bu noktada araştırmacının güvenirliliğinin sağlanması için sık kullanılan yöntemlerden biri olan Miles ve Huberman güvenilirlik formülüne başvurulmuştur. Bu formül ile araştırmacı ve uzman görüşleri arasındaki uyuma bakılmaktadır. Güvenilir bir çalışma olması için “[Güvenirlilik: Üzerinde görüş birliği sağlanan konu/terim sayısı ÷ (Üzerinde görüş birliği sağlanan konu/terim sayısı + Üzerinde görüş birliği bulunmayan konu/terim sayısı) x 100]” formülü kullanılarak en az %80 uyum oranının sağlanması gerekmektedir.⁹⁹ Araştırmamızda yer alan bursluluk sınavı DKAB sorularının YBT çerçevesinde analizi hususunda uzman görüşleri ve araştırmacı arasında görüş birliği %81,81 olarak hesaplanmıştır (9÷11x100). Bu değer, eşik değer olarak ifade edilen %80’nin üzerinde olduğundan, kodlamaların güvenilir olduğu söylenebilir. Teyit edilebilirlik olarak açıklanabilecek dış güvenilirlik yani zamana bağlı güvenilirlik geçen zaman içerisinde araştırma konusunun aynı şekilde ölçülebilmesi demektir. Dış güvenirliliği sağlamak için araştırma ile ilgili olgular ve süreçler detaylı şekilde tanımlanmalı ve açıklanmalıdır.¹⁰⁰

Araştırmamızda iç güvenirliliği arttırmak için betimleme ve açıklamalar kullanılırken temalar için detaylı tablolar hazırlanmış aynı zamanda alanyazındaki benzer çalışmaların sonuçları ile de kıyas yapılmıştır. Dış güvenirliliği arttırmak için kavramsal çerçeve 2. Bölümde, takip edilen metodlar 3. Bölümde ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

⁹⁷ Hüner Şencan, *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenirlilik ve Geçerlik*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık,2005), 504.

⁹⁸ Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 285.

⁹⁹ Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşım*a göre *Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, çev. Mesut Bütün - Selçuk Beşir Demir, 256; Ali Baltacı, “Nitel Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli” *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3/1 (Haziran 2017), 8.

¹⁰⁰ Bkz. Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 285-297.

3. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Bu bölümde yöntem bölümünde detaylıca ele alınan veri analizi süreci sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. 2020 - 2024 yılları arasında uygulanan bursluluk sınavlarında bulunan 8. sınıf seviyesindeki DKAB Soruları ve ilişkili oldukları kazanımlar ile ilgili yürütülen bu çalışmanın her bir alt problemi detaylı analizler ve tablolarla incelenerek ortaya koyulmuştur. Bu bağlamda ilk olarak 2020 - 2024 yılları arasında yapılan bursluluk sınavlarında yer alan 58 adet 8. sınıf seviyesi DKAB test sorusunun ve ilişkili oldukları kazanımların taksonomik değerlendirmeleri ve bunlara ilişkin sonuçlar tek tek ele alınmıştır. Ardından elde edilen veriler doğrultusunda araştırmamızın alt problemleri tartışılarak sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 6. 21 Nisan 2024 tarihli Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB soruları ve ilişkili olduğu kazanımların YBT'ye göre analizi

Soru	Sorunun ilişkili olduğu kazanım numaraları	Kazanımın taksonomik değerlendirilmesi	Sorunun taksonomik değerlendirilmesi	Değerlendirme															
11. I. "Allah: geceyi, gündüzü, Güneş'i ve Ay'ı yaratandır. Bunların her biri bir yörüngede yuzyazmaktadır." (Enbiya suresi, 33. ayet) II. "Allah sizi topraktan, sonra nutfeden yarattı. Sonra da sizi birbirinize eş kıldı. O'nun bilgisi olmadan hiçbir dişi ne gebe kalır ne doğurur..." (Fatır suresi, 11. ayet) III. "Sizden önce nice milletler gelip geçmiş-tir. Yeryüzünde gezin dolaşın da Allah'ın ayetlerini yalanlayanların akıbeti ne olmuş bir görünü!" (Al-i İmran suresi, 137. ayet) Numaralanmış ayetler hangi yasalara örnek oluşturur? <table><tr><th>I</th><th>II</th><th>III</th></tr><tr><td>A) Biyolojik</td><td>Fiziksel</td><td>Toplumsal</td></tr><tr><td>B) Toplumsal</td><td>Biyolojik</td><td>Fiziksel</td></tr><tr><td>C) Fiziksel</td><td>Biyolojik</td><td>Toplumsal</td></tr><tr><td>D) Biyolojik</td><td>Toplumsal</td><td>Fiziksel</td></tr></table>	I	II	III	A) Biyolojik	Fiziksel	Toplumsal	B) Toplumsal	Biyolojik	Fiziksel	C) Fiziksel	Biyolojik	Toplumsal	D) Biyolojik	Toplumsal	Fiziksel	8.1.1	Olgusal Bilgi Anlama	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda "evrensel yasalarla" ilgili ayetlerden örnek verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen bilgilerden hareketle bir ilkeden örneğe ulaşılması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağındadır.
I	II	III																	
A) Biyolojik	Fiziksel	Toplumsal																	
B) Toplumsal	Biyolojik	Fiziksel																	
C) Fiziksel	Biyolojik	Toplumsal																	
D) Biyolojik	Toplumsal	Fiziksel																	
12. I. Firavun'un sarayında büyülmüştür. II. Kâbe'nin yeniden inşasında bulunmuştur. III. Mısır'da hazinenin sorumluluğu kendisine verilmiştir. IV. Tebliğ görevini Hz. Harun ile birlikte yerine getirmiştir. Numaralanmış cümlelerden hangileri Hz. Musa ile ilgilidir? <table><tr><td>A) I ve III</td><td>B) I ve IV</td></tr><tr><td>C) II ve III</td><td>D) II ve IV</td></tr></table>	A) I ve III	B) I ve IV	C) II ve III	D) II ve IV	8.1.5	Olgusal Bilgi Hatırlama	Olgusal Bilgi Hatırlama	Soruda bir peygamber hakkında bilgiler verildiği için bilgi boyutunda olgusal bilgi işaret edilmektedir. Zihinde var olan bilgiye erişilmesi istenildiğinden hatırlama basamağındadır.											
A) I ve III	B) I ve IV																		
C) II ve III	D) II ve IV																		

Tablo 6 (Devam). 21 Nisan 2024 tarihli Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB soruları ve ilişkili olduğu kazanımların YBT'ye göre analizi

Soru	Sorunun ilişkili olduğu kazanım numaraları	Kazanımın taksonomik değeri	Sorunun taksonomik değeri	Değerlendirme
13. Allah'ın rızasını kazanmak için yapılan her türlü harcama ve bağıştır. Sahip olunan malın zekâtının verilmesi için ulaşması gereken miktardır. Tarım ürünlerinden onda bir veya yirmide bir oranında verilen zekâttır. Bu cümlelerde aşağıdaki kavramlardan hangisinin tanımına yer verilmemiştir? A) Öşür B) Fitre C) Infak D) Nisap	8.2.2	Olgusal Bilgi Anlama	Olgusal Bilgi Hatırlama	Soruda kavramların tanımları verildiği için bilgi boyutunda olgusal bilgi işaret edilmektedir. Zihinde var olan bilgiye erişilerek tanımlarla eşleştirilmesi istenildiği için bilişsel süreç boyutunda hatırlama basamağındadır.
14. Hz. Muhammed (sav) Uhud Savaşı'ndan önce Medine'de kalıp savunma savaşı yapmak istemesine rağmen sahabelerin görüşlerini dikkate alarak düşman ordusunu şehrin dışında karşılamıştır. Hendek Savaşı'nda da Selman Farisi'nin şehrin etrafına hendek kazıp savunma savaşı yapılmasına dair önerisini uygun bulmuştur. Bu örnekler aşağıdaki ayetlerin hangisiyle doğrudan ilişkilidir? A) "Müminler, iyi ve yararlı iş yapmada yarışsınlar..." (Müminun suresi, 61. ayet) B) "Müminler, sabredip, Rablerine güvenirlere." (Ankebut suresi, 59. ayet) C) "... Onlar, kötülüğü iyilikle savarlar..." (Kasas suresi, 54. ayet) D) "... Onlar, işlerini aralarında danışarak yürütürler..." (Şûra suresi, 38. ayet)	8.4.3	Kavramsal Bilgi Anlama	Kavramsal Bilgi Çözümleme	Soruda örnek bir olay verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen örneklerden hareketle dominant düşüncüyü destekler nitelikteki seçeneğin bulunması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda çözümleme basamağındadır.
15. Peygamber, melek, ahiret, kader gibi kavramlar dilimizin; cami, hamam, medrese gibi yapılar mimarimizin; selamlaşmak, bayramlaşmak, kandil kutlamak, hastaları ziyaret etmek, taziyyede bulunmak gibi uygulamalar kültürümüzün birer ögesi hâline gelmiştir. Bu metinde aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır? A) Dinin toplum hayatına etkisi B) Ahlakî değerlerin evrenselliği C) İnsanlar arası sosyal ilişkiler D) Birlik ve beraberliğin önemi	8.3.1	Kavramsal Bilgi Anlama	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda bir bilgi parçacığı verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen bilgilerden genel bir sonuca / ilkeye ulaşılması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağındadır.
16. Sadaka çeşitlerinden biri de fitır sadakasıdır. Maddi imkânı yeterli olan Müslümanların, kendileri ve bakmakla yükümlü oldukları kimseler için fitır sadakası vermeleri vaciptir. Bu sadaka, ramazan ayında, en geç bayram namazından önce verilmelidir. Bu metinde "fitır sadakası" ile ilgili aşağıdaki soruların hangisinin cevabına değinilmemiştir? A) Kimler mükelleftir? B) Kimlere verilmelidir? C) Dinî hükmü nedir? D) Ne zaman verilmelidir?	8.2.2	Olgusal Bilgi Anlama	Kavramsal Bilgi Çözümleme	Soruda "fitır sadakası" ile ilgili bilgilere değinildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen metni irdeleyerek öğelerine ayırıp ilişkisiz olan bilgiye ulaşılması istendiği için çözümleme basamağındadır.

Tablo 6 (Devam). 21 Nisan 2024 tarihli bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB soruları ve ilişkili olduğu kazanımların YBT'ye göre analizi

Sorular	Sorunun ilişkili olduğu kazanım numaraları	Kazanımın taksonomik değerlendirilmesi	Sorunun taksonomik değerlendirilmesi	Değerlendirme
17. "Ey iman edenler! Allah'ın size helal kıldığı iyi ve temiz nimetleri kendinize haram etmeyin ve Allah'ın koyduğu sınırları aşmayın. Çünkü Allah haddi aşanları sevmez." (Maide suresi, 87. ayet) Bu ayette İslam dininin önem verdiği değerlerden hangisi vurgulanmaktadır? A) Aklın korunması B) Malın korunması C) Dinin korunması D) Canın korunması	8.3.2	Kavramsal Bilgi Çözümleme	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda örnek bir ayet verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen ayetten genel bir ilkeye ulaşılması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağındadır.
18. "Yavrucuğum! Rüyanı sakın kardeşlerine anlatma, sonra sana bir tuzak kururlar. Çünkü şeytan insanın apaçık düşmanıdır. İşte böylece Rabbin seni seçecek, sana rüyalarda görülen olayların yorumunu öğretecek..." (Yusuf suresi, 5 ve 6. ayetler) Bu ayette oğlunu uyaran peygamber aşağıdakilerden hangisidir? A) Hz. Yakub B) Hz. Musa C) Hz. Davud D) Hz. İbrahim	8.3.3	Olgusal Bilgi Anlama	Kavramsal Bilgi Hatırlama	Soruda bir peygamber hakkında örnek bir ayet verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Zihinde var olan bilgiye erişilmesi istenildiği için bilişsel süreç boyutunda hatırlama basamağındadır.
9. •"Resulüm! Biz seni âlemlere rahmet olarak gönderdik." (Enbiya suresi, 107. ayet) •"Size kendinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir..." (Tevbe suresi, 128. ayet) Bu ayetlerde Hz. Muhammed (sav) ile ilgili vurgulanan ortak özellik aşağıdakilerden hangisidir? A) Çağrısını sabır ve kararlılıkla sürdürdüğü B) Sorunların çözümünde istişareye önem verdiği C) Söz ve davranışlarıyla örnek bir insan olduğu D) İnsanlara merhametle yaklaştığı	84.2	Duyuşsal	Kavramsal Bilgi Çözümleme	Soruda örnek ayetler verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen ayetlerdeki ana sayılıntının belirlenerek ortaya konulması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda çözümleme basamağında olan bir sorudur.
20. I. Hem maddi hem de manevi bir yardımdır II. Yerine getirmek için zengin olmak gerekir III. İnfak çeşitlerinden biridir. IV. Oranı, malın kırkta biri şeklindedir. Numaralanmış cümlelerin hangilerinde "sadaka" ile ilgili verilen bilgiler doğrudur? A) I ve III B) I ve IV C) II ve III D) II ve IV	8.2.2	Olgusal Bilgi Anlama	Olgusal Bilgi Hatırlama	Soruda "sadaka" ile ilgili özel ayrıntı bilgileri verildiği için bilgi boyutunda olgusal bilgi işaret edilmektedir. Zihinde var olan doğru bilgilere erişilmesi istenildiği için bilişsel süreç boyutunda hatırlama basamağındadır.

21 Nisan 2024 tarihinde uygulanan bursluluk sınavının 8.sınıf seviyesindeki DKAB sorularının İlköğretim DKAB Öğretim Programında bulunan kazanımlarla eşleştirilmesi tabloda belirtildiği şekildedir. Uygulanan sınav eğitim öğretim dönemi bitmeden yapıldığı için öğretim programında 8.sınıf seviyesinde bulunan kazanımların o tarihe kadar işlenmesi planlanan kısmını içermektedir.¹⁰¹

Ayrıca soruların ve sorularla ilişkilendirilen kazanımların taksonomi matrisinde yerleştirildiği hücreler ve değerlendirilmeleri de tabloda ifade edilmiştir.

Tablo 7. 03 Eylül 2023 tarihli Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB soruları ve ilişkili olduğu kazanımların YBT' ye göre analizi

Sorular	Sorunun ilişkili olduğu kazanım numaraları	Kazanımın taksonomik değerlendirilmesi	Sorunun taksonomik değerlendirilmesi	Değerlendirme
I. "Allah, gökten sizin için suyu indirendir. İçilecek su ondandır..." (Nahl suresi, 10. ayet) II. "Onlar, yeryüzünde gezip kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğuna bakmazlar mı?..." (Fâtır suresi, 44. ayet) III. "... Şüphesiz ki bir kavim, kendi durumunu değiştirmedikçe Allah, onların durumunu değiştirmez..." (Ra'd suresi, 11. ayet) IV. "Allah, kara ve denizin karanlıklarında yolunuzu bulmanız için yıldızları yaratan-dır..." (En'âm suresi, 97. ayet) Numaralanmış ayetlerden hangileri toplumsal yasalarla ilgilidir? A) I ve III B) I ve IV C) II ve III D) II ve IV	8.1.1	Olgusal Bilgi Anlama	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda örnek ayetler verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen temaya örneklendirme yapılması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.
"Müminin durumu hayranlığa değer. Allah'a güveninden dolayı her hâli kendisi için bir hayır sebebidir. Mutlu edecek bir durumla karşılaştığında şükreder; bu, onun için bir hayır olur. Üzücü bir olayla karşılaştığında sabreder, bu da onun için bir hayır olur." Bu hadiste "müminin övülen davranışı" aşağıdakilerden hangisidir? A) Tevekkül inancıyla hareket etmesi B) Rızkını helal yoldan kazanması C) Sevinç ve üzüntülerini paylaşması D) Doğru bilgi kaynaklarına güvenmesi	8.1.3	Olgusal Bilgi Çözümleme	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda düzenlenmiş bir bilgi formu verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen metinden akıl yürüterek sonuca ulaşılması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.

¹⁰¹ 2023 - 2024 eğitim öğretim döneminin 14 Haziran tarihinde bitmesi planlanmışken Bursluluk sınavı 21 Nisanda uygulandığı için sınavın DKAB dersi için kapsamı 8.4.4. numaralı kazanıma kadar olacak şekilde planlanmış ve duyurulmuştur.

Tablo 7 (Devam). 03 Eylül 2023 tarihli Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB soruları ve ilişkili olduğu kazanımların YBT'ye göre analizi

Sorular	Sorunun ilişkili olduğu kazanım numaraları	Kazanımın taksonomik değerlendirilmesi	Sorunun taksonomik değerlendirilmesi	Değerlendirme
Döneminin aydınlarından biri olan Kâtip Çelebi, toplumda gördüğü sorunları ve bunlarla ilgili çözüm önerilerini sözlü ya da yazılı olarak gündeme getirmiştir. O, bu konudaki hassasiyetinin sebebini ise "Allah'ın huzuruna, sorumluluğunu yerine getirmiş bir insan olarak varmak isterim." şeklinde açıklamıştır. Bu metinde verilmek istenen mesajla aşağıdaki ayetlerin hangisi aynı doğrultudadır? A) "Allah'ın size helal ve temiz olarak verdiği rızıklardan yiye..." (Mâide suresi, 88. ayet) B) "Ey iman edenler! Eğer bir fâsik size bir haber getirirse onun doğruluğunu araştırın..." (Hucurât suresi, 6. ayet) C) "Sizden hayra çağıran, iyiliği tavsiye edip kötülüğe engel olan bir topluluk bulun..." (Âl-i İmrân suresi, 104. ayet) D) "Büyük günahlardan ve edepsizliklerden kaçınanlara gelince onların ufak tefek kusurları konusunda bil ki Rabb'in affı bol olandır." (Necm suresi, 32. ayet)	8.3.1	Kavramsal Bilgi Anlama	Kavramsal Bilgi Çözümleme	Soruda örnek bir olay verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen metinde ifade edilen düşünceler içindeki sayıltıları belirleyerek dominant düşünceyi destekler nitelikteki seçeneğin bulunması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda çözümleme basamağında olan bir sorudur.
Kursağından geçecek helal lokmanın elbet çilesi olur. Zahmete katlanan kişi helal aşın tadını tez bulur. Ne taş atayım ne kolum yorulsun diyorsan ziyandasın. Gecisini gündüzüne katanlar var, sen ne yandasın? Bu dörtlüğe göre, I. Kazanç elde etmek için çalışılmalıdır. II. İraftan kaçınılmalıdır. III. Nimetlere şükredilmelidir. IV. Rızık doğru yoldan kazanılmalıdır. sonuçlarından hangilerine ulaşılabilir? A) I ve II B) I ve IV C) II ve III D) III ve IV	8.3.2	Kavramsal Bilgi Çözümleme	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda örnek bir şiir verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen şiiri yorumlayarak ilişkili bilgilere ulaşılması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.
Aşağıdaki ayetlerin hangisinde "insanın iradesi ve sorumluluğu arasındaki ilişki" vurgulanmaktadır? A) "İnsanların kendi elleriyle yaptıklarından dolayı karada ve denizde kötülükler ortaya çıktı..." (Rûm suresi, 41. ayet) B) "Yeryüzündeki her canlının rızıkını yaratan yalnızca Allah'tır..." (Hûd suresi, 6. ayet) C) "Düşünüp öğüt almak veya şükretmek isteyenler için gece ile gündüzü birbirini ardınca getiren Allah'tır." (Furkân suresi, 62. ayet) D) "... Hoşlanmadığınız bir şey sizin için belki daha iyidir; hoşlandığınız bir şey de sizin için daha kötü olabilir..." (Bakara suresi, 216. ayet)	8.1.2	Kavramsal Bilgi Çözümleme	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda düzenlenmiş bir bilgi cümlesi verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen seçeneklerde akıl yürüterek iki kavram arasındaki bağlantıya ulaşılması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.

Tablo 7 (Devam). 03 Eylül 2023 TARİHLİ Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB soruları ve ilişkili olduğu kazanımların YBT'ye göre analizi

Sorular	Sorunun ilişkili olduğu kazanım numaraları	Kazanımın taksonomik değeri	Sorunun taksonomik değeri	Değerlendirme
I. Nisap miktarınca malı olan Müslümanlara farz olan bir ibadettir. II. Ramazan ayı içerisinde verilmesi gerekir. III. Kimlere verilmesi gerektiği Kur'an-ı Kerim'de bildirilmiştir. IV. Çevreyi ve hayvanları korumak, yaşlı birine yardım etmek gibi davranışlarla da yerine getirilir. Numaralanmış ifadelerden hangileri "zekât" ibadetine ait bir bilgidir? A) I ve II B) I ve III C) II ve IV D) III ve IV	8.2.2	Olgusal Bilgi Anlama	Olgusal Bilgi Hatırlama	Soruda "zekat" ile ilgili özel ayrıntı bilgileri verildiği için bilgi boyutunda olgusal bilgi işaret edilmektedir. Zihinde var olan doğru bilgilere erişilmesi istenildiği için bilişsel süreç boyutunda hatırlama basamağındadır.
Bazı yörelerimizde "zekât keçisi" deyimini kullanılmaktadır. Bu deyim, sürüdeki en zayıf ve çelimsiz keçinin zekât olarak ayrılması sonucu ortaya çıkmıştır. Bu durum, aşağıdaki ayetlerin hangisinde verilerek istenen mesajla açıkça çelişmektedir? A) "Mallarını Allah yolunda harcayan, sonra da yaptıkları bu iyiliği yoksulun başına kakmayan kimseler için Allah katında mükâfatlar vardır..." (Bakara suresi, 262. ayet) B) "Sadakaları açıktan verirsiniz ne güzeldir! Eğer onu fakirlere gizleyerek verirsiniz, işte bu sizin için daha hayırlıdır..." (Bakara suresi, 271. ayet) C) "Ey iman edenler! Kazandıklarınızın ve topraktan sizin için çıkardıklarımızın iyilerinden verin..." (Bakara suresi, 267. ayet) D) "Sadakalar öncelikle kendilerini Allah yoluna adayan, çalışmaya güç yetiremeyen yoksullar içindir. Onurlarından dolayı isteyemedikleri için bilmeyen onları zengin sanır..." (Bakara suresi, 273. ayet)	8.2.2	Olgusal Bilgi Anlama	Kavramsal Bilgi Çözümleme	Soruda düzenlenmiş bilgi formu verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen metin ve ayetler irdelenerek zıt görüşün bulunması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda çözümleme basamağında olan bir sorudur.
(I) Zekât ve sadaka veren kimse, Allah'ın kendisine emanet olarak vermiş olduğu mal ve servetin şükürünü yerine getirmiş olur. (II) Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde zekât ve sadakanın malı bereketlendireceği belirtilir. (III) Sadakaların içinde en çok bilinenlerden biri fitır sadakasıdır. (IV) Fitır sadakası, malın 1/40'ı oranında verilir. Bu metindeki numaralanmış cümlelerin hangisinde bilgi yanlış vardır? A) I B) II C) III D) IV	8.2.2	Olgusal Bilgi Anlama	Kavramsal Bilgi Hatırlama	Soruda düzenlenmiş bilgi formları verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Zihindeki bilgilere erişerek yanlış cümlelerin belirlenmesi istenildiği için bilişsel süreç boyutunda hatırlama basamağındadır.

Tablo 7 (Devam). 03 Eylül 2023 tarihli Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB Soruları ve ilişkili olduğu kazanımların YBT'ye göre analizi

Sorular	Sorunun ilişkili olduğu kazanım numaraları	Kazanımın taksonomik değerlendirilmesi	Sorunun taksonomik değerlendirilmesi	Değerlendirme
Medine'deki varlıklı Müslümanlar zekâtlarını Hz. Muhammed'e (sav) teslim ederlerdi. Hz. Muhammed (sav) de bunları ihtiyaç sahiplerine dağıtırdı. Böylece o, hem daha çok insanın ihtiyacını gidermeye hem de yardım edilenlerin mahcup olmasını önlemeye çalışırdı. Bu uygulamayla Hz. Muhammed'in (sav) aşağıdakilerden hangisini amaçladığı söylenemez? A) İnsan onurunu korumayı B) Muhtaçların hakkını gözetmeyi C) Yardımları geniş kitlelere ulaştırmayı D) Emek harcayarak rızık elde etmeyi	8.2.2	Olgusal Bilgi Anlama	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda örnek bir olay verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen metinden bir sonuç çıkarılması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.
• "Sizden biri yapacağı en küçük iyiliği bile basit görmesin. Yapacak hiçbir şey bulamazsa kardeşini güler yüzle karşılasın." • "Yarım hurmayla bile olsa yardıma bulunun. Bunu bulamazsanız hoş ve güzel söz söyleyin." • "Kim karşılığını Allah'tan umarak çocuk çocuğuna harcama yaparsa bu, onun için bir sadaka olur." Bu hadislerden "sadaka" ibadeti ile ilgili aşağıdakilerin hangisine ulaşılabılır? A) Çeşitli yollarla yerine getirilebileceğine B) Gizli bir şekilde verilmesi gerektiğine C) Veren kişiyi musibetlerden koruduğuna D) Öldükten sonra da sevap kazandırdığına	8.2.2	Olgusal Bilgi Anlama	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda "sadaka ibadeti" ile ilgili örnek hadisler verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen hadisler arasındaki bağlantıyı belirleyerek ortak bir sonuca ulaşılması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda çözümleme basamağında olan bir sorudur.
Arkeolojik kalıntılarda, tarihi kaynaklarda ve toplumların kültürlerinde dinî motiflerin varlığı yoğun olarak görülmektedir. İnsanların, evlerinin bir bölümünü ibadet için ayırmaları ya da ayrı bir yapı olarak ibadet mekânları inşa etmeleri bu duruma örnek olarak gösterilebilir Göbeklitepe'de bulunan mabetler de, dinin insanlığın ayrılmaz bir gerçekliği olduğunu kanıtlamaktadır. Bu metinde aşağıdakilerden hangisi anlatılmak istenmektedir? A) Dinin tarih boyunca insan hayatında önemli bir yerinin olduğu B) Mabetlerin, dinî olduğu kadar sosyal işlevinin de bulunduğu C) Din anlayışının toplumlara göre farklılık gösterdiği D) Eski dönem şehirlerinin mabet merkezli kurulduğu	8.3.1	Kavramsal Bilgi Anlama	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda örnek bir bilgi parçası verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen metinde vurgulanan düşüncenin özetlenmesi istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.

Tablo 7 (Devam). 03 Eylül 2023 tarihli Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB soruları ve ilişkili olduğu kazanımların YBT’ye göre analizi

Sorular	Sorunun ilişkili olduğu kazanım numaraları	Kazanımın taksonomik değerlendirilmesi	Sorunun taksonomik değerlendirilmesi	Değerlendirme
Bidat ve hurafeler dinin ruhuna aykırı olarak ortaya çıkan inanç, düşünce ve davranışlardır. Bunların oluşmasında; İslam öncesindeki gelenek ve göreneklerin olduğu gibi benimsenmesi, dini konularda yeterli bilgiye sahip olunmaması gibi unsurlar etkilidir. Türbeye gidip ölmüş kişiden yardım istemek, kara kedinin uğursuzluk getirdiğini düşünmek ve iki bayram arasında nikâh kıymanın uygun olmadığına inanmak bu kapsamda değerlendirilir. Bu metinde “bidat ve hurafeler” ile ilgili aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir? A) Dinde yeri olmayan uygulamalar olduğuna B) Körü körüne inanmadan kaynaklandığına C) Ortaya çıkmasında kültürel unsurların etkisine D) Toplumdan topluma farklılık gösterdiğine	8.3.2	Kavramsal Bilgi Çözümleme	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda “bidat ve hurafeler” ile ilgili bilgi parçacığı verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen seçeneklerden metinle ilişkisiz olanın belirlenmesi istenildiği için bilişsel süreç boyutunda çözümleme anlama basamağında olan bir sorudur.

03 Eylül 2023 tarihinde uygulanan bursluluk sınavının 8.sınıf seviyesindeki DKAB sorularının İlköğretim DKAB Öğretim Programında bulunan kazanımlarla eşleştirilmesi tabloda belirtildiği şekildedir. 06 Şubat 2023 tarihinde ülkemizde gerçekleşen “deprem felaketi” nedeniyle okullarda gerçekleştirilen eğitime bir süre ara verilmiştir. Bu yüzden bursluluk sınavı yalnızca birinci dönem (güz) konuları ve kazanımları kapsamında hazırlanarak uygulanmış, ikinci dönem (yaz) konuları ve kazanımları bursluluk sınavına dahil edilmemiştir.

Ayrıca soruların ve sorularla ilişkilendirilen kazanımların taksonomi matrisinde yerleştirildiği hücreler ve değerlendirilmeleri de tabloda ifade edilmiştir.

Tablo 8. 04 Eylül 2022 tarihli Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB soruları ve ilişkili olduğu kazanımların YBT' ye göre analizi

Sorular	Sorunun ilişkili olduğu kazanım numaraları	Kazanımın taksonomik değerlendirilmesi	Sorunun taksonomik değerlendirilmesi	Değerlendirme
Bir sahabe Hz. Muhammed'e (sav) "Dualarla şifa istememiz, ilaçla tedavi olmamız ve hastalıklara karşı tedbirler almamız Allah'ın bizim hakkımızdaki kaderini engeller mi?" diye sordu. O, "Bunlar da Allah'ın insanlar için koyduğu yasaların içindedir." buyurarak tedbir ile kader arasındaki ilişkiye dikkat çekti Bu metinde Hz. Muhammed'in (sav) verdiği mesaj aşağıdakilerden hangisidir? A) İşler danışılarak yürütülmelidir. B) Sorunlara çözüm yolları aranmalıdır. C) Dua, samimi duygularla yapılmalıdır. D) Ömrün sınırlı olduğu bilinciyle hareket edilmelidir.	8.1.3	Olgusal Bilgi Çözümleme	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda örnek bir olay verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen metnin ana fikrinin özetlenmesi istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında bir sorudur.
Bir gece, Hz. Muhammed (sav) sahabelerle otururken bir yıldız kayar. Orada bulunanlar, Cahiliye Dönemi'nde yıldız kaydığına büyük bir kişinin doğduğuna veya öldüğüne inandıklarını söylerler. Bunun üzerine Hz. Muhammed (sav) "Yıldız, ne bir kimsenin ölümü ne de dünyaya gelişi için kayar." diye karşılık verir. Bu metinden aşağıdakilerin hangisine ulaşılabılır? A) Allah, yaşamı ve ölümü imtihan için yaratmıştır. B) Evrenin işleyişini anlatan toplumlar daha fazla ilerlemiştir. C) Hz. Muhammed (sav) insanları batıl inanışlardan korumayı amaçlamıştır. D) Hz. Muhammed (sav) her işin istişare ile yürütülmesini istemiştir.	8.3.2	Kavramsal Bilgi Çözümleme	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda örnek bir olay verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen metinde hareketle bir genellemeye ulaşılması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.
Yoksula verilen sadaka, bir sadaka sayılır. İhtiyaç sahibi akrabaya verilen ise hem sadaka hem de akrabalık bağlarının gözetilmesi olmak üzere iki sadaka sayılır. Bu hadiste aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır? A) İyiliğin gönül hoşnutluğu ile yapılması B) Sadakanın, nimetlerin şükürü olarak görülmesi C) Ailenin geçimini sıkıntıya sokmadan yardımda bulunulması D) Yardımlaşmada yakınlarla öncelik tanınması	8.2.2	Olgusal Bilgi Anlama	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda düzenlenmiş bir bilgi formu verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen metnin genel temasının özetlenmesi istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağındadır.
Osmanlılarda bakkal, manav, kasap gibi esnaf, müşterilerinin borçlarını bir deftere yazardı. Maddi durumu iyi olan kişiler zaman zaman esnafa uğrayarak bu defterde adı olanlardan rastgele birkaçının veya tamamının borçlarını öderdi. Böylece borcu ödeyen ve borcu ödenen kişiler birbirlerini tanımazdı. Bu yardımlaşma biçiminin <u>asıl</u> amacı aşağıdakilerden hangisidir? A) Yardımlaşmayı insan onurunu koruyarak yapmak B) Esnafın ekonomik çıkarlarını gözetmek C) Diğer insanları yardımlaşmaya teşvik etmek D) Borç veren ve alan arasındaki güveni devam ettirmek	8.2.2	Olgusal Bilgi Anlama	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda örnek bir olay verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen metnin ana fikrinin özetlenmesi istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.

Tablo 8 (Devam). 04 Eylül 2022 tarihli Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB soruları ve ilişkili olduğu kazanımların YBT'ye göre analizi

Sorular	Sorunun ilişkili olduğu kazanım numaraları	Kazanımın taksonomik değerlendirilmesi	Sorunun taksonomik değerlendirilmesi	Değerlendirme										
• Zamanın kıymetini bilmeyip ömrünü boşa geçirmiş kimselerin zararda olduğu bildirilmektedir. • Sahip olduğu anlam zenginliğinden dolayı Kur'an'daki dinî ve ahlaki öğütlerin özü kabul edilmektedir. Bu bilgilerin tamamı aşağıdaki surelerin hangisine aittir? A) Maûn B) Kureyş C) İhlas D) Asr	8.3.4	İşlemsel Bilgi Hatırlama	Olgusal Bilgi Hatırlama	Soruda özel detay bilgisi verildiği için bilgi boyutunda olgusal bilgi işaret edilmektedir. Zihinde var olan bilgiye erişilmesi istenildiği için bilişsel süreç boyutunda hatırlama basamağında olan bir sorudur.										
19. Peygamberler ve peygamberlerle ilgili ayetler tabloda karışık olarak verilmiştir. <table><tr><th>PEYGAMBERLER</th><th>AYETLER</th></tr><tr><td>Hz. Musa</td><td>I. "... Babacığım! Rüyamda on bir yıldız, Güneş ve Ay'ın bana secde ettiklerini gördüm..."</td></tr><tr><td>Hz. Şuayb</td><td>II. "Ölçüyü ve tartıyı adaletle tam yapın..."</td></tr><tr><td>Hz. Yusuf</td><td>III. "... Seni kardeşinle destekleyeceğiz ve size öyle güç vereceğiz ki bu sayede size erişemeyecekler..."</td></tr><tr><td>Hz. Nuh</td><td>IV. "Bizim öğrettiğimiz şekilde ve gözetimimiz altında gemiyi yap..."</td></tr></table> Numaralanmış ayetlerden hangileri birbiri ile yer değiştirirse tablodaki eşleştirmeler doğru olur? A) I ve III B) I ve IV C) II ve III D) II ve IV	PEYGAMBERLER	AYETLER	Hz. Musa	I. "... Babacığım! Rüyamda on bir yıldız, Güneş ve Ay'ın bana secde ettiklerini gördüm..."	Hz. Şuayb	II. "Ölçüyü ve tartıyı adaletle tam yapın..."	Hz. Yusuf	III. "... Seni kardeşinle destekleyeceğiz ve size öyle güç vereceğiz ki bu sayede size erişemeyecekler..."	Hz. Nuh	IV. "Bizim öğrettiğimiz şekilde ve gözetimimiz altında gemiyi yap..."	8.1.5 8.2.4 8.3.3 8.5.4	Olgusal Bilgi - Kavramsal Bilgi Hatırlama - Anlama	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda peygamberler ile ilgili örnek ayetler verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen örnek kümeleri arasındaki doğru bağlantının bulunması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.
PEYGAMBERLER	AYETLER													
Hz. Musa	I. "... Babacığım! Rüyamda on bir yıldız, Güneş ve Ay'ın bana secde ettiklerini gördüm..."													
Hz. Şuayb	II. "Ölçüyü ve tartıyı adaletle tam yapın..."													
Hz. Yusuf	III. "... Seni kardeşinle destekleyeceğiz ve size öyle güç vereceğiz ki bu sayede size erişemeyecekler..."													
Hz. Nuh	IV. "Bizim öğrettiğimiz şekilde ve gözetimimiz altında gemiyi yap..."													
Bir adam, çocuğuna bıraktığı mal için Hz. Muhammed'in (sav) şahitlik yapmasını istedi. Hz. Muhammed (sav) "Başka çocuğun var mı?" diye sordu. Adam "Evet, var." dedi. "Peki, onlara da aynı şekilde mal bıraktın mı?" diye sordu. Adam "Hayır." cevabını verince Hz. Muhammed (sav) böyle bir tutumun doğru olmayacağını belirtti. Hz. Muhammed'in (sav) bu olayda verdiği mesaj aşağıdakilerden hangisidir? A) Çocuklar ahlaklı yetiştirilmelidir. B) Hak ve adalet gözetilmelidir. C) Mal, emek harcanarak kazanılmalıdır. D) Yetim ve yoksula sahip çıkılmalıdır.	8.4.5	Kavramsal Bilgi Anlama	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda örnek bir olay verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen metnin ana fikrinin özetlenmesi istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.										

Tablo 8 (Devam). 04 Eylül 2022 tarihli Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB soruları ve ilişkili olduğu kazanımların YBT'ye göre analizi

Sorular	Sorunun ilişkili olduğu kazanım numaraları	Kazanımın taksonomik değerlendirilmesi	Sorunun taksonomik değerlendirilmesi	Değerlendirme
Mescid-i Nebvi'nin temizliğini yapan yaşlı ve kimsesiz bir kadın vardı. Hz. Muhammed (sav) kadını bir müddet göremeyince arkadaşlarına onun neden gelmediğini sordu. Onlar da kadının vefat ettiğini söylediler. Bunun üzerine Hz. Muhammed (sav) "Neden bana haber vermediniz!" diyerek sitemde bulundu. Daha sonra kadının mezarına gitti ve onun için dua etti. Hz. Muhammed'in (sav) bu tavrından çıkarılacak en kapsamlı yargı aşağıdakilerden hangisidir? A) İbadet yerlerinin temizliğine dikkat edilmiştir. B) Yaşlılara karşı gerekli özen gösterilmelidir. C) İnsanlara ayırım yapmadan değer verilmiştir. D) Vefat eden kişiler hayır ile anılmalıdır.	8.4.6	Kavramsal Bilgi Anlama	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda örnek bir olay verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen metinden bir sonuç çıkarılması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.
• Dini anlatırken insanlar için uygun anları gözetirdi. • Konunun daha iyi anlaşılması ve öğrenilmesi için zaman zaman şekiller çizer, benzetmeler yapardı. • Heyecan uyandıran, düşündüren ve geçmişten ders almayı sağlayan kıssalar anlatırdı. • Konuşurken sesini alçaltıp yükseltir ve mimiklerini yerli yerinde kullanırdı. Bu bilgilerden Hz. Muhammed (sav) ile ilgili ulaşılabilecek ortak yargı aşağıdakilerden hangisidir? A) İnsanlarla sağlıklı ve etkili bir iletişim kurardı. B) Tebliğde doğru zamanı seçerdi. C) Olaylardan ibret alınmasını isterdi. D) Beden dilini etkili bir şekilde kullanırdı.	8.4.8	Duyuşsal	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda örnek maddeler verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen örnek maddelerden ana fikre ulaşılması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.
Hiz. Ebu Bekir, kendisine bir mesele getirildiğinde, Kur'an-ı Kerim'e başvururdu. Sorunu çözecek bir delil bulursa ona göre karar verirdi. Eğer çözümü Kur'an'da bulamazsa arkadaşlarına "Bu meseleyle ilgili Resulullah'ın herhangi bir uygulamasını biliyor musunuz?" diye sorardı. Arkadaşları, Hiz. Muhammed'den (sav) bilgi aktarırlarsa ona göre davranırdı. Bu metinden Hiz. Ebu Bekir ile ilgili aşağıdakilerin hangisine ulaşılabilir? A) Kamu yararını gözeterek hüküm verdiğine B) Kur'an'ın onun zamanında toplanıp kitap hâline getirildiğine C) İslam'ın temel kaynaklarına bağlı kaldığına D) Hiz. Muhammed'in (sav) en yakın arkadaşlarından biri olduğuna	8.5.1	Olguşal Bilgi Hatırlama	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda örnek bir olay verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen metinden bir sonuç çıkarılması istenildiğinden bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.

Tablo 8 (Devam). 04 Eylül 2022 tarihli Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB soruları ve ilişkili olduğu kazanımların YBT'ye göre analizi

Sorular	Sorunun ilişkili olduğu kazanım numaraları	Kazanımın taksonomik değerlendirilmesi	Sorunun taksonomik değerlendirilmesi	Değerlendirme																				
Müslümanlar, Hz. Muhammed'in (sav) davranışlarını örnek alarak sosyal bir yapı oluşturmuşlardır. Örneğin Hz. Muhammed'in (sav) sadaka-i cariyeye ve yardımlaşmayı teşviki, vakıf geleneğinin yaygınlaşmasını sağlamıştır. Ayrıca ticaret ahlakı ile ilgili tutum ve tavsiyeleri, hem üreticinin hem de tüketicinin hakkını korumayı amaçlayan Ahilik teşkilatının ortaya çıkmasına kaynaklık etmiştir. Bu metinde aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır? A) Sadaka-i cariyenin önemi B) Sünnetin toplumsal hayata etkisi C) Ticaret ahlakının ilkeleri D) Yardımlaşmada vakıfların veri	8.4.7	Kavramsal Bilgi Değerlendirme	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda bir bilgi kümesi verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen örnekten genel bir sonuca ulaşılması istenildiğinden bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.																				
I. "Allah adaleti, iyilik yapmayı, yakınlarla bakmayı emreder; hayâsızlığı, fenalığı ve haddi aşmayı yasaklar..." (Nahl suresi, 90. ayet) II. "... Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse derin bir sapıklığa düşmüş olur." (Nisâ suresi, 136. ayet) III. "... Namaz kılacağınız zaman yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi yıkayın. Başlarınızı meshedin, ayaklarınızı da topuk kemiklerine kadar yıkayın..." (Mâide suresi, 6. ayet) Numaralanmış ayetlerin konuları aşağıdakilerin hangisinde doğru verilmiştir? <table><tr><th></th><th>I</th><th>II</th><th>III</th></tr><tr><td>A)</td><td>İbadet</td><td>Kıssa</td><td>İnanç</td></tr><tr><td>B)</td><td>İbadet</td><td>Kıssa</td><td>Ahlak</td></tr><tr><td>C)</td><td>Ahlak</td><td>İnanç</td><td>Kıssa</td></tr><tr><td>D)</td><td>Ahlak</td><td>İnanc</td><td>İbadet</td></tr></table>		I	II	III	A)	İbadet	Kıssa	İnanç	B)	İbadet	Kıssa	Ahlak	C)	Ahlak	İnanç	Kıssa	D)	Ahlak	İnanc	İbadet	8.5.2	Kavramsal Bilgi Anlama	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda örnek ayetler verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen ayetleri açıklayabilecek kavramlara ulaşılması istenildiğinden bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.
	I	II	III																					
A)	İbadet	Kıssa	İnanç																					
B)	İbadet	Kıssa	Ahlak																					
C)	Ahlak	İnanç	Kıssa																					
D)	Ahlak	İnanc	İbadet																					

04 Eylül 2022 tarihinde uygulanan bursluluk sınavı 8.sınıf DKAB sorularının İlköğretim DKAB Öğretim Programında bulunan kazanımlarla eşleştirilmesi tabloda belirtildiği şekildedir.

Ayrıca soruların ve sorularla ilişkilendirilen kazanımların taksonomi matrisinde yerleştirildiği hücreler ve değerlendirilmeleri de tabloda ifade edilmiştir.

Tablo 9. 05 Eylül 2021 tarihli Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB soruları ve ilişkili olduğu kazanımların YBT' ye göre analizi

Sorular	Sorunun ilişkili olduğu kazanım numaraları	Kazanımın taksonomik değerlendirilmesi	Sorunun taksonomik değerlendirilmesi	Değerlendirme										
"Sizden önceki milletlerin başından nice olaylar gelip geçmiştir. Yeryüzünde gezin dolaşın da yalanlayanların sonunun nasıl olduğunu bir görün." (Âl-i İmrân suresi, 137. ayet) Bu ayette vurgulanan düşünce aşağıdakilerden hangisidir? A) Allah her ümmete bir peygamber göndermiştir. B) Allah, evrendeki varlıkları belli bir yasaya göre yaratmıştır. C) Allah, yaşananlardan insanların ders çıkarmasını istemiştir. D) Allah, insanı akıl ve irade sahibi olması sebebiyle sorumlu tutmuştur.	8.1.2	Kavramsal Bilgi Çözümleme	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda örnek bir ayet verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen örnekten ayetin ana fikrinin bulunması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.										
"Zekâtlar Allah'tan bir farz olarak ancak yoksullara, düşkünlere, zekât toplayan memurlara, gönülleri İslam'a ısındırılacak olanlara, kölelere, borçlulara, Allah yolunda olanlara ve yolda kalmış yolculara mahsustur. Allah hakkıyla bilendir, hikmet sahibidir." (Tevbe suresi, 60. ayet) Bu ayet zekât ile ilgili; I. Nasıl verilmelidir? II. Hangi mallardan verilir? III. Hükümü nedir? IV. Kimlere verilmelidir? şeklinde numaralanmış sorulardan hangilerine cevap oluşturmaktadır? A) I ve II B) I ve III C) II ve IV D) III ve IV	8.2.2	Olgusal Bilgi Anlama	Kavramsal Bilgi Çözümleme	Soruda örnek bir olay verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen metni irdeleyerek öğelerine ayırıp ilişkili olan bilgiye ulaşılması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda çözümleme basamağında olan bir sorudur.										
Tabloda kader ile ilgili kavramlar ve örnek ayetler yer almaktadır. <table><tr><th>KAVRAM</th><th>AYET</th></tr><tr><td>Ecel</td><td>"Şüphesiz biz insana doğruyu gösterdik; ister şükreder isterse nankörlük eder." (İnsân suresi, 3. ayet)</td></tr><tr><td>Emek</td><td>"...Yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan nasibinizi arayın..." (Cum'a suresi, 10. ayet)</td></tr><tr><td>Tevekkül</td><td>"... Bir kere de karar verip azmettin mi artık Allah'a dayanıp güven. Şüphesiz Allah, kendisine dayanıp güvenenleri sever." (Âl-i İmrân suresi, 159. ayet)</td></tr><tr><td>İrade</td><td>"Nerede olursanız olun, sağlam ve tahkim edilmiş kaleler içinde bulunsanız bile ölüm size ulaşacaktır..." (Nisâ suresi, 78. ayet)</td></tr></table> Buna göre tablodaki hangi kavramların ayet eşleştirmeleri doğrudur? A) Ecel - Emek B) Ecel - İrade C) Emek - Tevekkül D) Tevekkül - İrade	KAVRAM	AYET	Ecel	"Şüphesiz biz insana doğruyu gösterdik; ister şükreder isterse nankörlük eder." (İnsân suresi, 3. ayet)	Emek	"...Yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan nasibinizi arayın..." (Cum'a suresi, 10. ayet)	Tevekkül	"... Bir kere de karar verip azmettin mi artık Allah'a dayanıp güven. Şüphesiz Allah, kendisine dayanıp güvenenleri sever." (Âl-i İmrân suresi, 159. ayet)	İrade	"Nerede olursanız olun, sağlam ve tahkim edilmiş kaleler içinde bulunsanız bile ölüm size ulaşacaktır..." (Nisâ suresi, 78. ayet)	8.1.3	Olgusal Bilgi Çözümleme	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda bazı kavramlar ile ilgili örnek ayetler verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen örnek kümeleri arasındaki doğru bağlantının bulunması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.
KAVRAM	AYET													
Ecel	"Şüphesiz biz insana doğruyu gösterdik; ister şükreder isterse nankörlük eder." (İnsân suresi, 3. ayet)													
Emek	"...Yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan nasibinizi arayın..." (Cum'a suresi, 10. ayet)													
Tevekkül	"... Bir kere de karar verip azmettin mi artık Allah'a dayanıp güven. Şüphesiz Allah, kendisine dayanıp güvenenleri sever." (Âl-i İmrân suresi, 159. ayet)													
İrade	"Nerede olursanız olun, sağlam ve tahkim edilmiş kaleler içinde bulunsanız bile ölüm size ulaşacaktır..." (Nisâ suresi, 78. ayet)													

Tablo 9 (Devam). 05 Eylül 2021 tarihli Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB soruları ve ilişkili olduğu kazanımların YBT'ye göre analizi

Sorular	Sorunun ilişkili olduğu kazanım numaraları	Kazanımın taksonomik değerlendirilmesi	Sorunun taksonomik değerlendirilmesi	Değerlendirme
İnsanın yaptığı bir işte beklediği ve amaçladığı sonuca ulaşması başarı, bu sonuca ulaşmaması ise başarısızlık olarak değerlendirilir. Başarı, sebep-sonuç ilişkisine göre ortaya çıkan ve sebeplere tutunup işin gereğince yapılmasıyla gerçekleşen bir sonuçtur. Hiçbir şey yapmadan işlerini sürekli Allah'a ve başkalarına havale eden bir kişinin başarılı olması mümkün değildir. Bu metinde aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir? A) Başarı mutlu olmanın yollarından biridir. B) Başarı ya da başarısızlık insanın çabasına bağlıdır. C) Emek, tevekkülün şartlarındandır. D) Hedeflenen noktaya ulaşmak başarıdır.	8.1.3	Olguusal Bilgi Çözümleme	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda düzenlenmiş bilgi formu verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen bilgilerden hareketle ilişkisiz seçeneği belirlemek için sınıflama yapılması istenildiğinden bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.
"Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. O daima dır, bütün varlığın idaresini yürütendir. O'nu ne uyuklama tutar ne de uyku. Göklere ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. İzni olmadan huzurunda şefaet edecek olan kimdir? O, kullarının önlerinde ve arkalarında ne varsa hepsini bilir. Onlar ise O'nun ilminden, dilediğinden başka hiçbir şey kavrayamazlar O'nun sonsuz kudreti, gökleri ve yeri kaplar. Onları görüp gözetmek O'na ağır gelmez. Gerçekten yüce ve büyük olan yalnızca O'dur." (Bakara suresi, 255. ayet) Bu ayette aşağıdakilerden hangisine değinilmektedir? A) İnsanlar arası ilişkilere B) Allah'ın sıfatlarına C) Ahlakî ilkelere D) İbadet esaslarına	8.1.6	İşlemsel Bilgi Hatırlama	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda örnek bir ayet verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen metinden genel ilkeye ulaşılması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.
Zekat verirken dikkat edilmesi gereken ilkelere bazıları şunlardır: • Yardım ederken insan onuru korunmalıdır. • İnsanların takdir ve beğenisi için değil, Allah rızası için yapılmalıdır. • Malın iyisinden verilmelidir. Aşağıdaki ayetlerin hangisi bu ilkelere biri ile ilgili değildir? A) "Mallarını Allah yolunda harcayan, sonra da harcadıklarını başa karmayanlar için Rablerinin katında özel bir karşılık vardır..." (Bakara suresi 262. ayet) B) "Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı hâlde malınızı gösteriş için harcayan kimse gibi sadakalarınızı başa kakarak ve inciterek boşa çıkarmayın..." (Bakara suresi, 264. ayet) C) "Ey iman edenler! Kazandıklarınızın ve sizin için yerden çıkarttıklarımızın iyisinden verin..." (Bakara suresi, 267. ayet) D) "Sadakalar, kendilerini Allah yoluna adan, yeryüzünde dolaşmaya güç yetiremeyen fakirler içindir..." (Bakara suresi, 273. ayet)	8.2.2	Olguusal Bilgi Anlama	Kavramsal Bilgi Çözümleme	Soruda "zekât" kavramı ile ilgili açıklama verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen açıklamaları ve ayetleri büyüteç altına alarak ilişkisiz bilgiye ulaşılması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda çözümleme basamağında bir sorudur.

Tablo 9 (Devam). 05 Eylül 2021 tarihli Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB soruları ve ilişkili olduğu kazanımların YBT'ye göre analizi

Sorular	Sorunun ilişkili olduğu kazanım numaraları	Kazanımın taksonomik değerlendirilmesi	Sorunun taksonomik değerlendirilmesi	Değerlendirme																				
İslam dininin ilkelerini Kur'an'dan öğrenmek hem yanlış anlaşılmalara engel olur hem de insanları batıl inanç ve hurafelerden korur. Buna göre aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir? A) İslam'ın temel kaynağı Kur'an'dır. B) Sünnet Kur'an'ın açıklayıcısıdır. C) İslam, adını Kur'an-ı Kerim'den alır. D) Kur'an evrensel mesajları olan son ilahî kitaptır.	8.5.1	Olgusal Bilgi Hatırlama	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda düzenlenmiş bir bilgi formu verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen metnin ana fikrinin özetlenmesi istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağındadır.																				
Gazetelerden alınan bazı haber başlıkları şu şekildedir. I. GAZETE Fal adı altında insanların inanç ve duyguları ile oynuyorlar. II. GAZETE On katlı binanın çatısında hiçbir tedbir almadan çalıştılar. III. GAZETE Yılda 1,3 milyar ton yiyecek çöpe gidiyor. Numaralanmış haberlere göre toplumda İslam'ın korunmasını istediği ilkelerden hangileri ihlal edilmektedir? <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>I</th> <th>II</th> <th>III</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>A)</td> <td>Nesil</td> <td>Mal</td> <td>Akıl</td> </tr> <tr> <td>B)</td> <td>Din</td> <td>Can</td> <td>Mal</td> </tr> <tr> <td>C)</td> <td>Din</td> <td>Can</td> <td>Nesil</td> </tr> <tr> <td>D)</td> <td>Nesil</td> <td>Akıl</td> <td>Mal</td> </tr> </tbody> </table>		I	II	III	A)	Nesil	Mal	Akıl	B)	Din	Can	Mal	C)	Din	Can	Nesil	D)	Nesil	Akıl	Mal	8.3.2	Kavramsal Bilgi Çözümleme	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda örnek olaylar verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen örnek ayetlerden ilkelere ulaşılması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.
	I	II	III																					
A)	Nesil	Mal	Akıl																					
B)	Din	Can	Mal																					
C)	Din	Can	Nesil																					
D)	Nesil	Akıl	Mal																					
I. Kendisine rüyaları yorumlama özelliği verilmiştir. II. Kardeşleri tarafından kuyuya atılmıştır. III. Halkını Firavun'un zulmünden kurtarmış IV. Medyen halkına peygamber olarak gönderilmiştir. Bu bilgilerden hangileri Hz. Yusuf ile ilgilidir? <table border="1"> <tbody> <tr> <td>A) I ve II</td> <td>B) I ve IV</td> </tr> <tr> <td>C) II ve III</td> <td>D) II ve IV</td> </tr> </tbody> </table>	A) I ve II	B) I ve IV	C) II ve III	D) II ve IV	8.3.3	Olgusal Bilgi Anlama	Olgusal Bilgi Hatırlama	Soruda özel detay bilgisi verildiği için bilgi boyutunda olgusal bilgi işaret edilmektedir. Zihinde var olan bilgiye erişilmesi istenildiği için bilişsel süreç boyutunda hatırlama basamağında olan bir sorudur.																
A) I ve II	B) I ve IV																							
C) II ve III	D) II ve IV																							

Tablo 9 (Devam). 05 Eylül 2021 tarihli Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB soruları ve ilişkili olduğu kazanımların YBT'ye göre analizi

Sorular	Sorunun ilişkili olduğu kazanım numaraları	Kazanımın taksonomik değerlendirilmesi	Sorunun taksonomik değerlendirilmesi	Değerlendirme															
I. İsmi Hz. Muhammed'in (sav) ait olduğu kabileden alan bu surede Allah'ın onlara vermiş olduğu nimetlerden bahsedilir. II. Allah'ın nimetlerini ve hesap gününü yalanlayan nankör ile amellerini gösteriş için yapan riyakâr kişilerin özellikleri anlatılır. III. İnsanı ebedî hüsrandan ve kötü sondan kurtaracak yollar gösterilir. Numaralanmış ifadeler aşağıdaki surelerden hangileri hakkında bilgi vermektedir? <table><tr><th>I</th><th>II</th><th>III</th></tr><tr><td>A) Asr</td><td>Mâun</td><td>Kureyş</td></tr><tr><td>B) Asr</td><td>Kureyş</td><td>Mâun</td></tr><tr><td>C) Kureyş</td><td>Mâun</td><td>Asr</td></tr><tr><td>D) Kureyş</td><td>Asr</td><td>Mâun</td></tr></table>	I	II	III	A) Asr	Mâun	Kureyş	B) Asr	Kureyş	Mâun	C) Kureyş	Mâun	Asr	D) Kureyş	Asr	Mâun	8.4.9 8.2.5 8.3.4	İşlemsel Bilgi Hatırlama	Olguusal Bilgi Hatırlama	Soruda özel detay bilgisi verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Zihinde var olan bilgiye erişilmesi istenildiği için bilişsel süreç boyutunda hatırlama basamağında olan bir sorudur.
I	II	III																	
A) Asr	Mâun	Kureyş																	
B) Asr	Kureyş	Mâun																	
C) Kureyş	Mâun	Asr																	
D) Kureyş	Asr	Mâun																	
Bedir Savaşı öncesinde Hubab isimli sahabe Hz. Muhammed'e (sav) gelerek ordunun yerinin belirlenmesinin vahye dayanıp dayanmadığını sordu. Hz. Muhammed (sav) kendi fikri olduğunu belirtince Hubab, ordunun Bedir kuyuları etrafına yerleştirilmesinin daha iyi olacağını, böylece hem kendi su ihtiyaçlarını karşılayacaklarını hem de su kaynaklarını kontrol altına alabileceklerini belirtti. Hubab'ın fikrini beğenen Hz. Muhammed (sav) orduyu buna göre yerleştirdi. Hz. Muhammed'in (sav) bu davranışı ile aşağıdaki mesajlardan hangisine ulaşılır? A) İnsanlara karşı merhametli davranılmalıdır. B) Farklı fikirlere açık olunmalıdır. C) Karar verirken adaletli davranılmalıdır. D) Söz verildiğinde yerine getirilmelidir.	8.4.3	Kavramsal Bilgi Anlama	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda örnek bir olay verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen örneğin ana fikrinin özetlenmesi istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.															
Hz. Muhammed (sav) hasta ziyaretinde bulunduğu hâl hatırdan sonra hastaya istediği bir şey olup olmadığını da sorardı. Onun sağlığına zarar vermeyecek, sevdiği ve canının çektiği bir şey varsa temin etmeye çalışırdı. Hastanın gönlünü hoş tutmaya ve moralini yükseltmeye gayret ederdi. "Hastanız bir şey yemeyi istediğinde ondan yedinin." buyurması bu hassasiyetini ifade etmektedir. Bu metinden Hz. Muhammed (sav) ile ilgili aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz? A) İnsana değer verdiğine B) Merhametli olduğuna C) Yardımseverliğine D) Cesaretli olduğuna	8.4.6	Kavramsal Bilgi Anlama	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda örnek bir olay verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen metinden ilişkili bilgiden ilişkisizi ayırarak sonuca ulaşılması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağındadır.															

04 Eylül 2022 tarihinde uygulanan bursluluk sınavı 8.sınıf seviyesindeki DKAB sorularının İlköğretim DKAB Öğretim Programında bulunan kazanımlarla eşleştirilmesi tabloda belirtildiği şekildedir.

Ayrıca soruların ve sorularla ilişkilendirilen kazanımların taksonomi matrisinde yerleştirildiği hücreler ve değerlendirilmeleri de tabloda ifade edilmiştir.

Tablo 10. 05 Eylül 2020 tarihli Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB soruları ve ilişkili olduğu kazanımların YBT'ye göre analizi

Sorular	Sorunun ilişkili olduğu kazanım numaraları	Kazanımın taksonomik değerlendirilmesi	Sorunun taksonomik değerlendirilmesi	Değerlendirme
• Abbas bin Firas, kuşları gözlemleyerek tarihte ilk defa uçmayı denemiştir. • İbnü'l-Heysem gözün çalışma prensibini çözümleyerek fotoğraf makinasının keşfine öncülük etmiştir. Bu örneklerden ulaşılabilecek en kapsamlı yargı aşağıdakilerden hangisidir? A) Evren bir ölçü ve düzen içinde yaratılmıştır. B) Allah, canlıları varlıklarını sürdürebilecek şekilde yaratmıştır. C) Fiziksel yasalara uygun davranmak insanların çevre ile uyum içerisinde olmasını sağlar. D) Allah'ın evrene koyduğu yasaların keşfedilmesi bilim ve teknolojinin gelişmesine katkı sunar.	8.1.1	Olgusal Bilgi Anlama	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda örnek olaylar verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen örnekleri yorumlayarak bir sonuca ulaşılması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.
Kendi hatası sebebiyle başına gelen durumdan memnun olmayan bir adam; "Allah bana yeter. O, ne güzel bir vekildir!" der. Bunu duyan Hz. Muhammed (sav.); "Allah, ihmalkârlı ve gevşeklikten hoşlanmaz. Senin akıllı davranarak çaba ve gayret gösterdikten sonra 'Allah bana yeter. O, ne güzel vekildir!' demer gerekir." diyerek adamı uyarır. Aşağıdaki hadislerden hangisi bu metinde verilen mesajı ifade etmektedir? A) Allah, tevazu gösteren kişiyi yüceltir. B) Müslüman oldum de, Allah'a teslim ol. C) Önce deveni bağla. Sonra tevekkül et. D) Konuştuğunuzda ya hayır söyleyin, ya da susun.	8.1.3	Olgusal Bilgi Çözümleme	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda örnek bir olay verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen metnin ana fikrini ifade edecek cümleye ulaşılması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.
"Allah'a şirk koşanlar: 'Allah dileseydi, biz de atalarımız da O'ndan başka hiçbir şeye tapmazdık ve O'nsuz da hiçbir şeyi haram kılmazdık.' dediler. Kendilerinden öncekiler de böyle yapmıştı. Elçilere düşen, sadece apaçık tebliğ değil mi?" (Nahl suresi, 35. ayet) Aşağıdakilerden hangisi bu ayette eleştirilen davranışlardan biri değildir? A) Körü körüne bir şeye inanılması B) İnsan iradesinin göz ardı edilmesi C) Allah'a ortak koşulması D) İnsanların gizli hallerinin araştırılması	8.1.2	Kavramsal Bilgi Çözümleme	Kavramsal Bilgi Çözümleme	Soruda örnek bir ayet verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen ayetin irdelenmesi istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.

Tablo 10 (Devam). 05 Eylül 2020 tarihli Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB soruları ve ilişkili olduğu kazanımların YBT'ye göre analizi

Sorular	Sorunun ilişkili olduğu kazanım numaraları	Kazanımın taksonomik değerlendirilmesi	Sorunun taksonomik değerlendirilmesi	Değerlendirme
Hiz. Muhammed (sav.) şöyle buyurdu: "Zalim de olsa mazlum da olsa kardeşine yardım et." Bunun üzerine yanındaki arkadaşlarından biri, "Ey Allah'ın Resulü! Eğer mazlumsa yardım ederim. Ama zalimse ona nasıl yardım edeceğim?" diye sordu. Hiz. Muhammed (sav.) de, "Onu zulümden uzaklaştırırsın veya onun zulmüne engel olursun. İşte bu ona yapacağın yardımdır." şeklinde cevap verdi. Bu hadiste teşvik edilen davranış aşağıda kilerden hangisidir? A) İyiliği tavsiye edip kötülükten sakındırmak B) İyiliğe misli ile karşılık vermek C) Arkadaş seçiminde dikkatli olmak D) Başkasının hata ve kusurlarını gizlemek	8.3.2	Kavramsal Bilgi Çözümleme	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda örnek bir olay verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen örnekten genel bir temaya ulaşılması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.
Aşağıdaki hadislerin hangisi zekât veya sadaka istismarını engellemeye yönelik bir mesaj taşımaktadır? A) Yoksula verilen sadaka bir, akrabaya verilen sadaka ise hem sadaka hem de akrabayı ziyaret olmak üzere iki sadaka sayılır B) Zengin ve gücü kuvveti yerinde kimselerin zekât almaları helal olmaz. C) Her türlü malda zekâtтан başka ödenmesi gereken haklar da vardır. D) Kıyamet günü müminin gölgesi, sadaka-sıdır.	8.2.3	Duyuşsal	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda düzenlenmiş bir bilgi cümlesi verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen temanın örneklendirilmesi istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.
"(Şuayb) Ey kavimim! Ölçüyü ve tartıyı adalette tam yapın. İnsanların eşyalarını eksiltmeyin. (Bu şekilde) Yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın. Eğer inanan kimselerseniz Allah'ın bıraktığı helal kazanç sizin için daha hayırlıdır. Ben sizin başınızda bir bekçi değilim." (Hûd suresi, 85-86. ayetler) Bu ayetlerde Hiz. Şuayb, kavmini aşağıdakilerden hangisine karşı uyarmaktadır? A) Gıybet B) Riyakârlık C) Haksız kazanç D) Haset	8.2.4	Olğusal Bilgi Hatırlama	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda örnek bir ayet verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen ayetten genel bir ilkeye ulaşılması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.
"Gördün mü, o hesap ve ceza gününü yalancı! İşte o yetimi itip kakan, yoksula yedirmeyi özendirmeyen kimsedir. Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki, onlar namazlarını ciddiye almazlar. Onlar gösteriş yaparlar. Ufacık bir yardıma bile engel olurlar." (Mâ'ûn suresi) Aşağıdakilerden hangisi bu surede verilen mesajlardan biri değildir? A) İyilikler teşvik edilmelidir. B) İhtiyaç sahipleri gözetilmelidir. C) Rızık, helal yoldan kazanılmalıdır. D) İbadetler samimi duygularla yapılmalıdır.	8.2.5	İşlemsel Bilgi Hatırlama	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda örnek bir ayet verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen ayetle ilgili ilişkisiz seçeneği bulmak için sınıflama yapılması istenildiğinden bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.

Tablo 10 (Devam). 05 Eylül 2020 tarihli Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB soruları ve ilişkili olduğu kazanımların YBT'ye göre analizi

Sorular	Sorunun ilişkili olduğu kazanım numaraları	Kazanımın taksonomik değerlendirilmesi	Sorunun taksonomik değerlendirilmesi	Değerlendirme
İslam'da; can, nesil, akıl, mal ve din korunması gereken temel ilkelere dindir. Buna göre, aşağıdaki ayetlerin hangisinde diğerlerinden farklı bir ilkeye işaret edilmektedir? A) "Fakirlik korkusuyla çocuklarınızın canına kıymayın. Biz onların da sizin de rızınızı veririz..." (İsrâ suresi, 31. ayet) B) "Ey iman edenleri Karşılıklı rızaya dayanan ticaret dışında mallarınızı haksızlıkla yemeyin..." (Nisâ suresi, 29. ayet) C) "... Ölçüyü ve tartıyı adalette tam yapın. İnsanların eşyalarını eksiltmeyin..." (Hüd suresi, 85. ayet) D) "... Yiyeceğin için fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez." (A'râf suresi, 31. ayet)	8.3.2	Kavramsal Bilgi Çözümleme	Olgusal Bilgi Anlama	Soruda temel haklar ile ilgili bilgi verildiği için bilgi boyutunda olgusal bilgi işaret edilmektedir. Verilen bilgidен hareketle seçenekler arasında çoklu kategoriler oluşturarak dışarıda kalanı seçme istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.
Zekât ve sadaka ibadetinin yerine getirildiği bir toplumda aşağıdakilerden hangisi beklenmez? A) Ekonominin canlanması B) Bireyciliğin yaygınlaşması C) Sevgi ve merhamet duygularının gelişmesi D) Toplumsal dayanışmanın güçlenmesi	8.2.3	Duyuşsal	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda düzenlenmiş bir bilgi formu verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Seçeneklerden ilişkisiz olan örneğe ulaşılması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağındadır.
"İnsanlar tek bir ümmettir. Allah, müjdeciler ve uyarıcılar olarak peygamberler gönderdi ve beraberlerinde insanların anlaşmazlığa düştükleri şeyler konusunda, aralarında hüküm vermek üzere kitapları hak olarak indirdi. Kendilerine apaçık ayetler geldikten sonra o konuda ancak; kitap verilenler, aralarındaki kıskançlık yüzünden anlaşmazlığa düştüler.. (Bakara suresi, 213. ayet) Bu ayetten hareketle aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz? A) Allah, vahyini peygamberlerin içinde yaşadığı toplumun diliyle göndermiştir. B) İnsanlar, ilahi vahiylerle farklı tepkiler vermişlerdir. C) Peygamberler insanlara rehber olarak gönderilmiştir. D) Vahiy, doğru ile yanlışın ayırt edilmesinde bir ölçü olmuştur.	8.3.1	Kavramsal Bilgi Anlama	Kavramsal Bilgi Anlama	Soruda örnek bir ayet verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen metinden akıl yürütülerek ilişkisiz bilgiye erişilmesi istenildiği için bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında olan bir sorudur.
"... Onu emzir, başına bir şey gelmesinden endişe ettiğinde onu nehre bırak. Korkup kaygılanma. Biz onu sana geri döndüreceğiz ve onu peygamberlerden biri yapacağız..." (Kasas suresi, 7. ayet) Bu ayette konu edilen peygamber aşağıdakilerden hangisidir? A) Hz. Şuayb B) Hz. Musa C) Hz. Nuh D) Hz. Yusuf	8.1.5	Olgusal Bilgi Hatırlama	Kavramsal Bilgi Hatırlama	Soruda örnek ayet verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Zihinde var olan bilgiye ulaşılması istenildiği için hatırlama basamağında olan bir sorudur.

Tablo 10 (Devam). 05 Eylül 2020 tarihli Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB soruları ve ilişkili olduğu kazanımların YBT' ye göre analizi

Sorular	Sorunun ilişkili olduğu kazanım numaraları	Kazanımın taksonomik değerlendirilmesi	Sorunun taksonomik değerlendirilmesi	Değerlendirme
•“Dünya hayatı bir oyun ve eğlencedir. Elbette ki ahiret yurdu Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için daha hayırlıdır...” (En'âm suresi, 32. ayet) •“Allah hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratmıştır...” (Mülk suresi, 2. ayet) •“Kıyamet vakti gelecektir; bunda şüphe yoktur. Ve Allah kabirdeki kimseleri kaldırıp diriltecektir...” (Hac suresi, 7. ayet) Bu ayetlerde aşağıdaki sorulardan hangisinin cevabına değinilmemiştir? A) İnsan niçin yaratıldı? B) Yaşam sonsuz mudur? C) Ölüm bir yok oluş mudur? D) İnsan nasıl yaratıldı?	8.1.2	Kavramsal Bilgi Çözümleme	Kavramsal Bilgi Çözümleme	Soruda örnek ayetler verildiği için bilgi boyutunda kavramsal bilgi işaret edilmektedir. Verilen ayetleri irdeleyip ayetlerle ilişkili soruları eşleştirerek ilişkisiz soruya ulaşılması istenildiği için bilişsel süreç boyutunda çözümleme basamağında olan bir sorudur.

05 Eylül 2020 tarihinde uygulanan bursluluk sınavı 8. sınıf DKAB sorularının İlköğretim DKAB Öğretim Programında bulunan kazanımlarla eşleştirilmesi tabloda belirtildiği şekildedir. 2020 yılında dünyada yaşanan pandemi süreci ve yüz yüze eğitime ara verilerek uzaktan eğitime geçilmesi sebebiyle bursluluk sınavı, yalnızca birinci dönem (güz) konuları ve kazanımları kapsamında hazırlanarak uygulanmış, ikinci dönem (yaz) konuları ve kazanımları bu sınava dahil edilmemiştir.

Ayrıca soruların ve sorularla ilişkilendirilen kazanımların taksonomi matrisinde yerleştirildiği hücreler ve değerlendirilmeleri de tabloda ifade edilmiştir.

3.1. 2020-2024 Yılları Arasında Yapılan Bursluluk Sınavı 8. Sınıf Seviyesindeki DKAB Sorularının YBT'nin Bilgi Boyutuna Göre Dağılımı Nedir?

2020 - 2024 yılları arasında yapılan bursluluk sınavı 8. sınıf seviyesindeki 58 adet DKAB sorusunun 8 adedi olgusal bilgi, 50 adedi kavramsal bilgi basamaklarını temsil etmektedir. Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB soruları incelendiğinde işlemsel bilgiyi ve üstbilişsel bilgiyi temsil eden hiçbir soruya rastlanmamıştır.

Tablo 11. 2020 - 2024 yılları Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB sorularının YBT'nin bilgi birikimi boyutuna göre yüzde ve frekans dağılımı

Bilgi Boyutu	2020	2021	2022	2023	2024	Toplam(f)	Yüzde (%)
Olgusal Bilgi	1	2	1	1	3	8	%13,79
Kavramsal Bilgi	11	10	11	11	7	50	%86,20
İşlemsel Bilgi	-	-	-	-	-	0	-
Üstbilişsel Bilgi	-	-	-	-	-	0	-

Tabloda da belirtildiği gibi 2020-2024 yılları arasında uygulanan bursluluk sınavında bulunan 58 adet DKAB sorusunun %13,79'u olgusal bilgi boyutunu, %86,20'si ise kavramsal bilgi boyutunu temsil etmektedir.

3.2. 2020 - 2024 Yılları Arasında Yapılan Bursluluk Sınavı 8. Sınıf Seviyesindeki DKAB Sorularının YBT'nin Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Dağılımı Nedir?

2020 - 2024 yılları arasında yapılan bursluluk sınavındaki 58 adet 8. sınıf DKAB sorusunun 10 adedi hatırlama basamağında, 39 adedi anlama basamağında, 9 adedi çözümleme basamağındadır. Bursluluk sınavı DKAB soruları incelendiğinde değerlendirme, uygulama ve yaratma basamağını temsil eden hiçbir soruya rastlanmamıştır. Taksonomik değerlendirmeler göz önüne alındığında 58 adet DKAB sorusunun 49 adedi alt düzey bilişsel süreçleri temsil eden basamaklara yerleştirilirken yalnızca 9 adet soru üst düzey bilişsel süreçleri temsil eden basamaklara yerleştirilmiştir.

Tablo 12. 2020 - 2024 yılları Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB sorularının YBT'nin bilişsel süreç boyutuna göre yüzde ve frekans dağılımı

Bilişsel Süreç Boyutu	2020	2021	2022	2023	2024	Toplam(f)	Yüzde (%)
Hatırlama	1	2	1	2	4	10	%17,24
Anlama	9	8	11	8	3	39	%67,24
Uygulama	-	-	-	-	-	-	-
Çözümleme	2	2	-	2	3	9	%15,51
Değerlendirme	-	-	-	-	-	-	-
Yaratma	-	-	-	-	-	-	-

Tabloda da belirtildiği 2020 - 2024 yılları arasında uygulanan bursluluk sınavında bulunan 8. sınıf DKAB sorularının %17,24'ü hatırlama basamağında, %67,24'ü ise anlama basamağında, %15,51'i ise çözümleme basamağındadır.

3.3. 2020 - 2024 Yılları Arasında Yapılan Bursluluk Sınavı 8. Sınıf Seviyesindeki DKAB Sorularının İlişkili Oldukları Kazanımların YBT'nin Bilgi Boyutuna Göre Dağılımı Nedir?

2020 - 2024 yılları arasında yapılan bursluluk sınavında bulunan 58 adet 8. sınıf DKAB sorusu 2018 DKAB öğretim programındaki 23 kazanımla ilişkilendirilmiştir. 2018 DKAB öğretim programında 8. sınıf seviyesine ait toplam 28 kazanım bulunmaktadır. Bu doğrultuda uygulanan bursluluk sınavlarında, 8. sınıf kazanımlarının homojen olarak temsil edilmediği bazı kazanımlarla ilişkili hiçbir soruya yer verilmediği sonucuna ulaşılmaktadır.

5 Eylül 2020 tarihinde uygulanan bursluluk sınavında dünyada yaşanan pandemi nedeniyle yüz yüze eğitime bir süre ara verilerek uzaktan devam edildiği için yalnızca ilk dönem (güz) kazanımlarını temsil eden sorulara yer verilmiştir. 3 Eylül 2023 tarihinde uygulanan sınavda ise ülkemizde yaşanan deprem felaketi nedeniyle eğitime bir süre ara verilmiş ve depremden etkilenen öğrenciler için fırsat eşitliği

sağlamak adına yine ikinci dönem kazanımlarına yer verilmeyerek ilk dönem kazanımlarını temsil eden sorulara yer verilmiştir.

2020 - 2024 yılları arasında yapılan bursluluk sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB sorularının ilişkili olduğu kazanımlar incelendiğinde; 2020 yılında 9 farklı kazanım temsil edilmiş, 2021 yılında 10. Soru 3 farklı kazanımla ilgili hazırlanmış olsa da sınavda toplam 12 farklı kazanım temsil edilmiş, 2022 yılında 6. Soru 4 farklı kazanımla ilgili hazırlanmış ve sınavda toplam 14 farklı kazanım temsil edilmiş, 2023 yılında 6 farklı kazanım temsil edilmiş, 2024 yılında 8 farklı kazanım temsil edilmiştir.

Bursluluk sınavında bulunan 8. sınıf DKAB soruları ile ilişkilendirilen toplam 23 farklı kazanımın 7 adedi Olgusal bilgi, 9 adedi Kavramsal bilgi, 4 adedi İşlemsel bilgi basamaklarını temsil etmektedir. Üstbilişsel bilgiyi temsil eden hiçbir kazanım tespit edilmemiştir. 3 adet kazanım ise duyuşsal bilgiyi temsil etmekte olduğu için doğası gereği taksonomik değerlendirmeye tabii tutulamamıştır.

Tablo 13. 2020 - 2024 yılları arasında yapılan Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB sorularının ilişkilendirildiği kazanımların YBT'nin bilgi birikimi boyutuna göre frekans dağılımı

Bilgi Boyutu	2020	2021	2022	2023	2024
Olgusal Bilgi	4	4	6	3	4
Kavramsal Bilgi	3	4	6	3	3
İşlemsel Bilgi	1	4	1	-	-
Üstbilişsel Bilgi	-	-	-	-	-
Duyuşsal Kazanım	1	-	1	-	1
Toplam	9	12	14	6	8

3.4. 2020 - 2024 Yılları Arasında Yapılan Bursluluk Sınavı 8. Sınıf Seviyesindeki DKAB Sorularının İlişkili Oldukları Kazanımların YBT'nin Bilişsel Süreç Boyutuna Göre Dağılımı Nedir?

Bursluluk sınavında bulunan 8. sınıf seviyesindeki DKAB soruları ile ilişkilendirilen toplam 23 farklı kazanımın 7 adedi hatırlama, 9 adedi anlama, 3 adedi çözümleme, 1 adedi değerlendirme boyutunu temsil etmektedir. Bu kazanımlar incelendiğinde YBT'nin bilişsel süreç boyutlarına göre uygulama ve yaratma basamaklarını temsil eden kazanımla ilişkilendirilen herhangi bir soruya rastlanmamıştır. 3 adet kazanım ise duyuşsal bilgiyi temsil etmekte olduğu için doğası gereği taksonomik değerlendirmeye tabii tutulamamıştır.

Tablo 14. detaylı şekilde analiz edildiğinde 2022 yılında ölçülen kazanım sayısının soru sayısından fazla olduğu görülmektedir. 2023 yılında ise ölçülen kazanım sayısının soru sayısından büyük oranda az olduğu ve taksonomik değerlendirme açısından çeşitlilik arz etmediği görülmektedir.

Eğitim felsefeleri ve Öğretim Programları zaman içerisinde değişimler ve gelişimler göstermesine rağmen bursluluk sınavında ölçülmek istenen kazanımların taksonomik dağılımları yıllar içerisinde net bir değişim göstermemekle beraber YBT matrisinde de yıllar arasında benzer bir dağılım tespit edilmiştir.

Tablo 14. 2020 - 2024 yılları arasında yapılan Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB sorularının ilişkilendirildiği kazanımların YBT'nin bilişsel süreç boyutuna göre frekans dağılımı

Bilişsel Süreç Boyutu	2020	2021	2022	2023	2024
Hatırlama	3	5	4	-	1
Anlama	2	4	6	3	5
Uygulama	-	-	-	-	-
Çözümleme	3	3	2	3	1
Değerlendirme	-	-	1	-	-
Yaratma	-	-	-	-	-
Duyuşsal Kazanım	1	-	1	-	1
Toplam	9	12	14	6	8

Tablo 15. 2020 - 2024 yılları arasında yapılan Bursluluk Sınavı 8. sınıf seviyesindeki DKAB sorularının ilişkilendirildiği kazanımların YBT'nin bilgi ve bilişsel süreç boyutuna göre dağılımı

	Hatırlama	Anlama	Uygulama	Çözümleme	Değerlendirme	Yaratma
Olgusal Bilgi	8.1.5, 8.2.4, 8.5.1	8.1.1, 8.2.2, 8.3.3	-	8.1.3	-	-
Kavramsal Bilgi	-	8.3.1, 8.4.3, 8.4.5, 8.4.6, 8.5.2, 8.5.4	-	8.1.2, 8.3.2	8.4.7	-
İşlemsel Bilgi	8.1.6, 8.2.5, 8.3.4, 8.4.9	-	-	-	-	-
Üstbilişsel Bilgi	-	-	-	-	-	-

Tabloda ortaya koyulan taksonomik değerlendirmeden hareketle 2020 - 2024 yılları arasında yapılan bursluluk sınavındaki DKAB sorularının ilişkilendirildiği kazanımlar, kavramsal bilginin anlama boyutunda yığılma göstermiştir. Okullarda yapılan eğitimde anlamlı ve kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesinin, transferin sağlanmasının temelinde YBT'nin anlama boyutu ön plandadır.¹⁰² Kanaatimizce bu durum, taksonomik değerlendirmede görülen yığılmanın başat sebebidir.

Tablo 15. analiz edildiğinde YBT matrisinin Bilgi boyutuna göre üstbilişsel bilgi basamağında, bilişsel süreç boyutuna göre ise uygulama ve yaratma boyutunda hiçbir kazanıma ulaşılamamaktadır.

Kazanımların YBT' ye göre dağılımları analiz edildiğinde daha çok alt düzey bilişsel süreçlere odaklanıldığı üst düzey bilişsel süreçleri temsil eden kazanımların yeterli düzeyde yer almadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

¹⁰² Krathwohl - Anderson, *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme İle İlgili Bir Sınıflama*, 91.

3.5. Farklı Tarihlerde Uygulanan Bursluluk Sınavı 8. Sınıf Seviyesindeki DKAB Sorularının Taksonomik Değerlendirmeleri Karşılaştırıldığında Ortaya Çıkan Durum Nedir?

Tablo 16. 2020 - 2024 yılları Bursluluk Sınavı DKAB sorularının YBT'nin bilgi ve bilişsel süreç boyutuna göre dağılımları

	Hatırlama					Anlama					Uygulama					Çözümleme					Değerlendirme					Yaratma				
	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024
Olgusal bilgi		S9	S5	S6	S2 S3 S10	S8																								
Kavramsal Bilgi	S11		S8	S8	S1 S2 S4 S7 S9	S1 S3 S4 S8 S11	S1 S2 S3 S4 S6 S7 S8 S9 S10 S11 S12	S1 S2 S3 S4 S6 S5 S7 S10 S11 S12								S3 S12	S2 S6		S3 S7	S4 S6 S9										
İşlemsel bilgi																														
Üstbilişsel bilgi																														

Farklı tarihlerde uygulanan bursluluk sınavı 8. sınıf DKAB sorularının taksonomik değerlendirmeleri karşılaştırıldığında kavramsal bilgiyi anlama ağırlıklı sorular göze çarpmaktadır.

5 Eylül 2020 tarihinde uygulanan bursluluk sınavı 8. sınıf DKAB sorularının YBT matrisinde ~%8.3' olgusal bilgiyi anlama, ~ %8.3' kavramsal bilgiyi hatırlama, ~%66.6'sı kavramsal bilgiyi anlama, ~%16.6'sı kavramsal bilgiyi çözümlleme hücrelerine yerleştirilmiştir.

5 Eylül 2021 tarihinde uygulanan bursluluk sınavı 8. sınıf DKAB sorularının ~%16.6'sı olgusal bilgiyi hatırlama, ~%66.6'sı kavramsal bilgiyi anlama, ~%16.6'sı kavramsal bilgiyi çözümlleme hücrelerine yerleştirilmiştir.

4 Eylül 2022 tarihinde uygulanan bursluluk sınavı 8. sınıf DKAB sorularının ~%8.3' olgusal bilgiyi hatırlama, ~%91.6'sı kavramsal bilgiyi anlama hücrelerine yerleştirilmiştir.

3 Eylül 2023 tarihinde uygulanan bursluluk sınavı 8. sınıf DKAB sorularının ~%8.3' olgusal bilgiyi hatırlama, ~%8.3' kavramsal bilgiyi hatırlama, ~%66.6'sı kavramsal bilgiyi anlama, ~%16.6'sı kavramsal bilgiyi çözümlleme hücrelerine yerleştirilmiştir.

21 Nisan 2024 tarihinde uygulanan bursluluk sınavı 8. sınıf DKAB sorularının %30'u olgusal bilgiyi hatırlama, %10'u kavramsal bilgiyi hatırlama, %30'u kavramsal bilgiyi anlama, %30'u kavramsal bilgiyi çözümlleme hücrelerine yerleştirilmiştir.

Sonuç olarak 58 adet DKAB sorusu YBT matrisinde 58 farklı hücreye yerleştirilerek birden fazla zihinsel süreci ölçmeye yönelik bir sorunun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan bu analiz sonucunda dağılım ~%12 olgusal bilgiyi hatırlama (f: 7), ~%1.7 olgusal bilgiyi anlama (f: 1), ~%5.1 kavramsal bilgiyi hatırlama (f: 3), ~%65.5 kavramsal bilgiyi anlama (f: 38), ~%15.5 kavramsal bilgiyi çözümlleme (f: 9) şeklinde belirlenmiştir.

Araştırmanın diğer alt problemleri tartışılırken de belirtildiği gibi bursluluk sınavı 8. sınıf DKAB sorularında işlemsel bilgi ve st bilişsel bilgi basamaklarına yönelik soru bulunmamaktadır. Bilişsel süreç boyutu açısından değerlendirme yapıldığında ise uygulama, değerlendirme ve yaratma boyutlarında hiçbir soru bulunmamaktadır.

Farklı yıllarda uygulanmış olan toplam 58 DKAB sorusunun ~%67.2'si anlama boyutunu (f: 39) temsil etmektedir. Bu yüzdelik oranın ~%65.5'i kavramsal bilgi (f: 38), ~%1.7'si olgusal bilgi (f: 1) hücrelerine yerleştirilmiştir. Bu doğrultuda bursluluk sınavı 8. sınıf DKAB sorularındaki yığılmanın kavramsal bilgiyi anlama hücresinde olduğu görülmektedir.

Uygulanan bursluluk sınavlarına yönelik yapılan analizler sonucunda ulaşılan veriler geçen yıllar içerisinde taksonomik dağılımlarda kayda değer bir değişimin olmadığını göstermektedir. Eğitim sistemi ve merkezi sınavlarda yapılan güncellemeler doğrultusunda bursluluk sınavı 8. sınıf DKAB sorularında üst düzey bilişsel süreçleri ölçmeye yönelik birkaç soru mevcut olsa da bu oranın yeterli düzeye ulaşamadığı ve YBT matrisinde dengeli bir dağılım olmadığı görülmektedir.

Kanaatimizce bursluluk sınavı 8. sınıf DKAB sorularında üst düzey bilişsel süreçleri temsil eden soru sayısının yetersiz olmasının en temel nedenleri arasında üst düzey bilişsel süreçlerin çoktan seçmeli test türüyle ölçülebilmesinin zor olması sayılabilmektedir.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemizde dezavantajlı öğrencilere fırsat eşitliği sağlamak için devlet tarafından bazı uygulamalar yürütülmektedir. Bu uygulamalardan bir tanesi de akademik olarak başarılı ve dezavantajlı öğrencilerin öğrenimlerini burslu olarak devam ettirmesini sağlamak amaçlı yapılan bursluluk sınavlarıdır. Her yıl MEB tarafından yürütülen bu uygulamada öğrencilerin burs alabilmesi için yalnızca dezavantajlı olmaları yeterli değildir aynı zamanda merkezi sınavlarda gösterilen başarı da büyük oranda belirleyicidir. Bu sebeple uygulanan bursluluk sınavları, şekil, içerik vb. yönlerden zaman içerisinde değişime tabii tutulsalar dahi eğitim sistemi içerisinde varlıklarını korumaktadırlar. Merkezi sınavlar hazırlanırken soruların kalitesi, kapsamı, geçerliği, güvenilirliği gibi önemli boyutları için program geliştiriciler ve soru hazırlama komisyonları tarafından bazı ilke ve yöntemler kullanılmaktadır. Eğitim hedeflerinin belirlenmesi ve kullanımı için geliştirilmiş taksonomiler bu yöntemlerden biridir. Bu bağlamda Yenilenmiş Bloom Taksonomisi kullanılarak ortaya konulan çalışmamızın bu bölümünde araştırmamızın bulgularından hareketle elde edilen sonuçlar özetlenerek sunulmuş, alanyazındaki araştırmaların sonuçlarıyla karşılaştırılmış ve bulgular doğrultusunda çeşitli öneriler sunulmuştur.

Anayasanın 42. Maddesi ve Milli Eğitim Temel Kanunun 8. Maddesi gereğince öğrenciler arası fırsat eşitliği sağlamak için her yıl 5, 6, 7, 8, Hazırlık Sınıfı, 9, 10, 11. sınıflar için bursluluk sınavı uygulanmaktadır. Çalışmamızda bu sınav kapsamında uygulanan 2020 - 2024 yılları arasındaki toplam 58 adet DKAB sorusu ve ilişkilendirildikleri 23 adet kazanım YBT çerçevesinde incelenmiştir. Elde edilen veriler sonucunda 2020 - 2024 yılları arasındaki toplam 58 adet DKAB bursluluk sınavı sorusu ilgili yıllardaki öğretim programları çerçevesinde analiz edilerek 23 farklı kazanımla eşleştirilmiştir. Bu kazanımlardan 3 tanesi bilişsel alana değil duyuşsal alana yöneliktir. Sorularla ilişkilendirilen kazanımların YBT'nin bilgi birikimi boyutunda kavramsal bilgi düzeyinde yoğunlaştığı, YBT'nin bilişsel süreç boyutunda ise anlama düzeyinde yoğunlaştığı görülmektedir. Kazanımların 7 adedi olgusal bilgiyi, 9 adedi kavramsal bilgiyi, 4 adedi ise işlemsel bilgiyi temsil etmektedir. Üst bilişsel bilgiyi temsil eden bir kazanıma rastlanmamıştır. Kazanımların 3 adedi çözümleme, 1 adedi değerlendirme olmak üzere toplam 4 adedi (~%17.3) üst

düzy bilişsel basamaklara yöneliktir. Üst düzy basamakları temsil eden kazanım sayısının oran olarak düşük olmasının yanında yığılmanın çözümleme basamağında olduğı değerdendirme basamağını temsil eden kazanım sayısının yetersiz olduğı yaratma basamağını ise temsil eden kazanım olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kazanımların 7 adedi hatırlama, 9 adedi anlama olmak üzere toplam 16 adedi (~%69.5) alt düzy bilişsel basamaklara yöneliktir. Alt bilişsel seviyeler içerisinde uygulama basamağına ait hiçbir kazanıma yer verilmemiştir. Bu durum DKAB (4-8) Öğretim Programında belirtilen öğrencinin aktif olarak öğrenme süreçlerine katılacağı, problem çözme, araştırma, sorgulama, keşfetme vb. yapabileceğı beceri temelli anlayışla¹⁰³ uyuşmamaktadır. Çünkü aktif bir öğrenci katılımı için üst düzy bilişsel süreçlere yönelik kazanımlara daha fazla yer verilmesi gerekmektedir. DKAB kazanımlarının alt düzy bilişsel basamaklarda yoğunlaşmış olması, öğrencinin anlamlı öğrenmeler gerçekleştirmesinde ve aktif bir öğrenme yaşantısı oluşturmalarının önünde bir engel olarak durmaktadır.

DKAB soruları YBT'nin bilgi birikimi boyutunda kavramsal bilgi düzeyinde yoğunlaştığı, YBT'nin bilişsel süreç boyutunda ise anlama düzeyinde yoğunlaştığı görölmektedir. Bursluluk sınavı 8. sınıf DKAB sorularının bilgi birikimi boyutu ve bilişsel süreç boyutuna ait basamaklarda eşit ve dengeli bir şekilde dağılım göstermediğı sonucuna ulaşılmıştır. Bu soruların 8 adedi olgusal bilgiyi, 50 adedi kavramsal bilgiyi ölçecek şekilde hazırlanmış, işlemsel bilgi ve üst bilişsel bilgiyi ölçmeye yönelik sorulara rastlanmamıştır. Bursluluk sınavı 8. sınıf DKAB soruları içerisinde üst düzy bilişsel basamaklara yönelik 9 soru (~%15.5) sorulmuştur. Üst bilişsel seviyelere yerleştirilen soruların tamamı çözümleme basamağında olup değerdendirme ve yaratma basamağına yönelik soru bulunmamaktadır. Bursluluk sınavı 8. sınıf DKAB soruları içerisinde alt düzy bilişsel basamaklara yönelik 39 soru (~%67.2) anlama basamağı ve 10 soru (~%17.2) hatırlama basamağında olup toplamda 49 soru (~%84.4) sorulmuştur. Alt bilişsel seviyeler içerisinde uygulama basamağına yer verilmemiştir. Bursluluk sınavı 8. sınıf DKAB sorularının alt bilişsel seviyeler içerisinde genellikle anlama basamağında yoğunlaştığı görölmektedir. Bu yığılma öğrenmenin en temel basamağının anlama basamağı olmasından

¹⁰³ Milli Eğitim Bakanlığı, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 Ve Ortaokul 5, 6, 7 Ve 8. Sınıflar)*, 8.

kaynaklanıyor olsa da DKAB Öğretim Programında belirtilen yaparak yaşayarak öğrenme ilkesiyle çelişmektedir. Ayrıca uygulanan sınav çoktan seçmeli bir ölçme değerlendirme aracı olduğu için uygulama basamağında soru bulunmaması olağan bir durum iken değerlendirme basamağında soru bulunmaması bursluluk sınavının zayıf bir noktasıdır.

Yapılan taksonomik değerlendirmeler sonucunda ulaşılan heterojen dağılım, öğretim programının ve hazırlanan bursluluk sınavının güçlendirilmesi gereken noktalarından birine işaret etmektedir.

Analiz edilen 58 adet DKAB sorusunun ve ilişkili oldukları kazanımların YBT matrisinde yerleştirildikleri hücreler karşılaştırıldığında 12 adet sorunun ve ilişkili olduğu kazanımın aynı hücreye yerleştirildiği sonucuna ulaşılmıştır.¹⁰⁴

Alanyazındaki çalışmalar incelendiğinde ulaşılan sonuçların çalışmamızdaki sonuçlarla paralellik gösterdiği görülmektedir. Nitekim yapılan çalışmalarda incelenen merkezi sınav sorularının daha çok alt düzey bilişsel süreçlere yönelik olduğuna dair bulgular bu paralelliği desteklemektedir. DKAB dersi soruları çerçevesinde alanyazın incelendiğinde Tel Aksakal'ın¹⁰⁵, 2017-2022 yılları arasında yapılan LGS sınavı DKAB sorularını YBT çerçevesinde analiz ettiği çalışmada ulaştığı sonuçlar bizim çalışmamızda ulaştığımız sonuçlarla büyük oranda benzerlik teşkil etmektedir. 50 adet DKAB sorusunun incelendiği çalışmada bu sorularla 25 adet kazanım ilişkilendirilmiş ve her kazanımı ölçmeye yönelik soru bulunmadığı, sorular ve ilişkilendirilen kazanımların YBT matrisinde dengeli bir dağılım göstermediği kavramsal bilgi ve anlama boyutunda yığılma gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. YKS'de bulunan DKAB soruları ile ilgili bir çalışma yürüten Çakmak ve Uzunpolat¹⁰⁶, 2019 – 2022 yılları arasında bulunan 44 adet soruyu Öğretim Programı çerçevesinde incelemiş ve YBT'ye göre tasnif etmiştir. Bu tasnif sonucunda soruların tamamını kavramsal ve olgusal bilgi boyutları ile eşleştirip yaklaşık %95'ini hatırlama ve anlama basamağından tespit etmişlerdir. Zira bu basamakların alt düzey basamaklar olması sebebiyle üst düzey

¹⁰⁴ Bkz. Tablo.6, tablo.7, tablo.8, tablo.9, tablo.10' dan hareketle ulaşılmıştır.

¹⁰⁵ Tel Aksakal, *Liselere Geçiş Sistemi (LGS) Sınav Sisteminde Sorulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) Dersi Sorularının ve İlişkili Olduğu Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisinde Analizi (2017-2022 Yılları Örneği)*

¹⁰⁶ Uzunpolat - Çakmak, "Yükseköğretim Kurumları Sınavında Çıkan DKAB Sorularının Ortaöğretim DKAB Öğretim Programı Çerçevesinde Analizi", 371-393.

bilişsel becerilere önem veren PISA ve TIMSS gibi uluslararası sınavlar karşısında Türkiye'nin eğitim hedeflerinden uzak sınavlar düzenlediği sonucuna ulaşmışlardır.

Zengin¹⁰⁷, TEOG sınavındaki DKAB sorularını çeşitli boyutlarla ele aldığı çalışmasında, Bloom taksonomisine göre bir değerlendirme de yapmıştır. Kazanımların ve soruların bilgi ve kavrama boyutunda yığılma gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Dalak¹⁰⁸ ise 2013-2014 eğitim öğretim yılında uygulanan güz ve bahar dönemi TEOG sınavı sorularını ve ilişkili olduğu kazanımları YBT' ye göre incelemiştir. DKAB sorularını ve ilişkili olduğu kazanımları da incelediği çalışmasında bilgi boyutunda kavramsal bilgi boyutunu, bilişsel süreç basamaklarında ise anlama basamağını yığılmanın görüldüğü basamaklar olarak tespit etmiştir. Çeliktas¹⁰⁹, 2018 DKAB Ortaöğretim Programında bulunan toplam 89 adet kazanımı bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlara dağılımı açısından analiz etmiştir. Bu analiz sonucunda kazanımların bilişsel alanda yoğunlaştığı, duyuşsal ve psikomotor alanda herhangi bir kazanıma yer verilmediği belirtilerek, bilişsel ve duyuşsal alandaki kazanımların ağırlıklı olarak alt düzey basamaklarda yığıldığı sonucuna ulaşılmıştır. 2018 DKAB (4-8) Öğretim Programında bulunan toplam 103 adet kazanımı YBT çerçevesinde inceleyen Yıldız¹¹⁰, kazanımların büyük çoğunluğunun hatırlama ve anlama basamaklarında yoğunlaştığı, yaratma basamağında hiçbir kazanım bulunmadığı; uygulama, çözümleme ve değerlendirme basamaklarında az sayıda kazanım olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bilgi boyutunda ise kazanımların olgusal bilgi, kavramsal bilgi ve işlemsel bilgi basamaklarında yoğunlaştığı, üst bilişsel bilgi basamağında ise sadece bir kazanım olduğunu tespit etmiştir. İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programında yer alan 4.sınıf düzeyindeki 44 kazanımı OBT ve YBT çerçevesinde analiz eden Durmuş¹¹¹, 36 kazanımın bilişsel, 8 kazanımın duyuşsal alana yönelik olduğunu ifade ederken bilişsel alana yönelik kazanımların

¹⁰⁷ Zengin, "Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (TEOG) Bağlamında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi", 29-49.

¹⁰⁸ Dalak, *TEOG Sınav Soruları ile 8. Sınıf Öğretim Programlarındaki İlgili Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi*, 41-79.

¹⁰⁹ Çeliktas, "Kazanımların Kazandırdıkları: Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi Ortaöğretim Programı Kazanımlarının Bilişsel, Duyuşsal ve Devinişsel Alanlara Göre Değerlendirilmesi", 1-27.

¹¹⁰ Yıldız, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (4-8) Öğretim Programı'ndaki Bilişsel Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi", 308-341.

¹¹¹ Durmuş, "4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Bloom ve Revize Edilmiş Bloom Taksonomilerine Göre Değerlendirilmesi", 44-58.

öğrenme alanlarına ve taksonomi matrisine dengeli dağılmadığını daha çok hatırlama ve anlama alt düzeylerinde dağılım gösterdiğini ortaya koymuştur. Koca¹¹², 2018 ortaöğretim DKAB öğretim programında bulunan 79 kazanımı YBT çerçevesinde incelediği çalışmasında kazanımların programda belirtilen amaçlardan geride kaldığını, hem bilgi boyutu hem de bilişsel süreç boyutu itibarıyla ilk seviye basamaklarda yoğunluk olduğunu; üst düzey basamaklarda ise kazanım sayısının oransal olarak oldukça düşük seviyelerde kaldığını tespit etmiştir. Dursun ve Şimşek¹¹³, İlköğretim seçmeli Kur'an-ı Kerim dersine ait 53 kazanımı YBT çerçevesinde analiz etmişlerdir. Bilgi boyutunda kavramsal ve olgusal bilgiye yönelik kazanımların yoğun olduğunu; bilişsel süreç boyutunda ise hatırlama, anlama basamaklarının yoğun olduğunu; uygulama, çözümleme basamaklarının çok az temsil edildiğini; yaratma ve değerlendirme basamaklarında ise hiçbir kazanımın temsil edilmediği sonucunu ortaya koymuşlardır. Çakmak¹¹⁴ ise çalışmasında, ilköğretim seçmeli Peygamberimizin Hayatı dersinde bulunan 112 kazanımı YBT açısından analiz etmiş, 102 kazanımın bilişsel alana ait olduğunu tespit etmiştir. Bu kazanımların bilgi boyutunda olgusal ve kavramsal bilgi boyutunda yoğunlaştığını yeterli düzeyde olmasa da işlemsel bilgi boyutunu temsil eden kazanımların da var olduğunu ancak üstbilişsel bilgi boyutunu temsil eden kazanımın bulunmadığını; bilişsel süreç boyutunda ise kazanımların çoğunun anlama boyutunu temsil ettiğini ifade etmiştir.

Ayrıca bursluluk sınavı ve merkezi sınavların başında gelen 8. Sınıflar için uygulanan LGS Sınavı soruları ile ilgili yapılan farklı derslerdeki çeşitli çalışmaların sonuçları da genellikle çalışmamızda ulaşılan sonuçlarla paralellik göstermektedir. Doğan¹¹⁵, 2018 – 2023 yılları arasında uygulanan bursluluk sınavlarında bulunan Fen Bilimleri dersine ait soruları YBT çerçevesinde incelemiş ve sınıf bazında 5, 7, 8. sınıf seviyesinde kavramsal bilgi boyutu ve anlama basamağında yığılma olduğu 6. sınıf seviyesinde ise olgusal bilgi boyutu ve hatırlama basamağında yığılma olduğu

¹¹² Koca, “Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda Bulunan Bilişsel Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi’ne Göre İncelenmesi”, 293-313.

¹¹³ Dursun- Şimşek, “Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Kapsamında Ortaokul Seçmeli Kur'an-ı Kerim Dersi Kazanımlarının Değerlendirilmesi”, 380-394.

¹¹⁴ Çakmak, “Ortaokul Seçmeli Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı Hedefleri Üzerine Bir Analiz”, 117-143.

¹¹⁵ Doğan, *İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Bursluluk Sınavı Fen Bilimleri Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi*

sonucuna ulaşmıştır. Bursluluk sınavı fen bilimleri sorularının alt düzey bilişsel alan basamaklarını destekleyen bir yapıda olduğunu ifade etmiştir. Başol, Yıldız, İnan Tutkun¹¹⁶, yaptıkları çalışmada 2011 – 2015 yılları arasındaki bursluluk sınavında bulunan Matematik dersine ait soruları öğrenme alanları ve YBT çerçevesinde analiz etmişlerdir. Bu analiz sonucunda kazanımların homojen olarak dağılım göstermediğini ifade etmişlerdir. Ayrıca çalışmada taksonomik değerlendirme sonucunda soruların uygulama ve analiz basamağında yığılma gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Kanaatimizce bizim çalışmamızda ulaşılan sonucun bu çalışmanın sonucundan farklı olması ders içeriklerinin farklı olmasından kaynaklanmaktadır.

Acar¹¹⁷, Türkçe dersi ile ilgili yapmış olduğu çalışmada 2018-2022 yılları arasında uygulanan LGS sınavlarında bulunan 100 adet Türkçe sorusunu YBT çerçevesinde incelemiş ve soruların 69 adedinin anlama 31 adedinin çözümleme basamağında olduğunu tespit etmiştir. Hatırlama, uygulama, değerlendirme ve yaratma boyutlarında soru bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan bu sonuç çalışmamızda ulaşılan sonuçlarla çoğunlukla benzerlik gösterse de DKAB soruları içerisinde nicel olarak az da olsa hatırlama basamağını temsil eden sorular bulunmaktadır. Yine Türkçe dersi alanında 10 yıl boyunca yapılan farklı sınavlardaki soruları YBT çerçevesinde inceleyen bir çalışma ortaya koyan Vural¹¹⁸, taksonomi matrisindeki dağılımın dengeli olmadığını ve yığılmanın kavramsal bilgiyi anlama, kavramsal bilgiyi çözümleme hücrelerinde olduğunu ortaya koymuştur. 2008-2021 yılları arasında uygulanan merkezi sınavlardaki Sosyal Bilgiler, İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersine ait 402 adet soruyu YBT çerçevesinde analiz eden Hançer¹¹⁹, farklı sınav türlerini de karşılaştırdığı çalışmasında anlama basamağında yığılma olduğunu, hatırlama ve çözümleme basamağını temsil eden soru sayısının az olduğunu

¹¹⁶ Başol – Yıldız - İnan Tutkun, “Parasız Yatılı ve Bursluluk Sınavı Matematik Sorularının Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi”, 1-17.

¹¹⁷ Acar, 2018-2022 LGS Türkçe Sorularının Türkçe Öğretim Programı’ndaki Kazanımlar ve Bloom Taksonomisi Açısından İncelenmesi, 1-71.

¹¹⁸ Vural, Son 10 Yılda Yapılan Liselere Giriş Sınavlarında (SBS, TEOG ve LGS) Yer Alan Türkçe Dersi Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Açısından Değerlendirilmesi, 48-60.

¹¹⁹ Hançer, Liselere Giriş Sınavlarında (SBS, TEOG, LGS) Sorulan Sosyal Bilgiler ve T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersleri Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi, 32-80.

ancak LGS sınavında değerlendirme, yaratma ve uygulama basamaklarını temsil eden soru bulunmadığını ifade etmiştir.

Yapılan alanyazın araştırmasında ders içerikleri ve analiz edilen veri kaynakları farklı olsa da ulaşılan bulgular benzer ve uyumludur. Bu durum ülkemizde hedef/kazanım belirlenmesi hususunda öğretim programlarının zaman içerisinde uğradığı revizelerle uygulanan merkezi sınavların uğradığı revizelerin örtüşmediğini göstermektedir. Ayrıca eğitim sistemi içerisinde önemli bir yere sahip olan merkezi sınavların taksonomik olarak dengeli bir dağılımla hazırlanmadığı genellikle alt düzey bilişsel süreçleri ölçmeye yönelik oldukları görülmektedir. Bu durumun yapılandırmacı eğitim felsefesine ve çağdaş ölçme değerlendirme ilkelerine aykırı bir durum teşkil ettiği iddia edilebilir.

Öneriler

Çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda önerileri iki başlık altında ele alabiliriz.

DKAB Öğretim Programına ve bursluluk sınavı 8. sınıf sorularına yönelik öneriler

Bursluluk sınavı 8. sınıf DKAB sorularına bakıldığında soruların taksonomik bir anlayışla hazırlanmadığı ve alt düzey bilişsel süreçleri ölçmeye yönelik soruların yoğunlukta olduğu görülmektedir. Bu durumdan hareketle sınavların taksonomik bir anlayışla hazırlanarak üst düzey bilişsel süreçleri ölçmeye yönelik sorulara daha fazla yer verilmesi önerilebilir.

Kazanımlar bir öğretim programının en temel dört unsurundan biridir. DKAB soruları ile ilişkilendirilen kazanımların YBT matrisinde belirli hücrelere yoğunlaştığı görülmektedir. DKAB Öğretim Programındaki kazanımların beceri temelli, çağdaş eğitim anlayışlarına uygun şekilde revize edilerek her basamağı temsil eden çeşitli kazanımların belirlenmesi öğrenciler için daha aktif ve kendini gerçekleştirebilecekleri bir eğitim ortamı sunacaktır.

Bursluluk sınavı 8. sınıf DKAB soruları incelendiğinde bazı soruların birden fazla kazanımı ölçmeye yönelik olduğu görülmektedir. Bu durum kapsam geçerliliği açısından avantaj oluştururken bir soruda çeşitli kazanımların ölçülmesi eğitimsel yaklaşımda doğru bulunmadığı için dezavantaj oluşturmaktadır. Merkezi sınavlar hazırlanırken ölçme değerlendirme ilkelerine riayet edilmelidir.

Bursluluk sınavında çoktan seçmeli sorulara ek olarak üst düzey bilişsel süreçleri ölçmeye olanak tanıyan farklı değerlendirme biçimlerine de yer verilmelidir.

Programlar hazırlanırken belirli bir taksonomi tablosuna göre hareket edilmeli ve bu taksonomi eğitim paydaşlarına duyurulmalıdır. Böylece okullarda öğretmenler öğretim sürecini planlarken, değerlendirme hazırlarken, ülke genelinde hazırlanan merkezi sınavlarda ortak bir paydada buluşularak daha uyumlu ve tutarlı bir eğitim süreci elde edilebilir.

Araştırmacılara yönelik öneriler

Bu çalışma DKAB dersi muhtevasında bursluluk sınavı 8. Sınıf seviyesindeki sorular ile sınırlandırılmıştır. Tüm seviyelere yönelik uygulanan bursluluk sınavı DKAB soruları analiz edilebilir.

Bursluluk sınavı 8. sınıf soruları ve kazanımların YBT'nin belirli hücrelerinde yoğunlaşmasının sebepleri araştırılabilir.

Bu araştırma sınav sorularının ve kazanımların YBT'ye göre incelenmesini içermektedir. Öğretim ortamlarında yürütülen etkinlikler, yazılı sınavlar ve ders içerikleri YBT'ye göre analiz edilebilir ve bu temalar bursluluk sınavı başarısı ile kıyaslanabilir.

Bu araştırma yalnızca bursluluk sınavında bulunan DKAB soruları ile ilişkilendirilen kazanımları içermektedir. Öğretim programlarında yer alan kazanımlar ile bursluluk sınavında bulunan kazanımların kapsam geçerliğini araştırmaya yönelik bir çalışma yapılabilir.

8. sınıflar için uygulanan LGS sınavı başarısı ile bursluluk sınavı 8. sınıf başarısı arasındaki korelasyon araştırılabilir.

Çalışmamızda bilişsel alan sınıflamalarından YBT kullanılmıştır. Bursluluk sınavı 8. sınıf soruları ve öğretim programındaki kazanımların analizi için farklı taksonomik değerlendirmelerinin yapıldığı çalışmalar yürütülebilir.

Bursluluk sınavı 8. sınıf DKAB sorularının güçlük seviyelerini belirlemek için okunabilirlik düzeyleri ile ilgili çalışmalar yürütülebilir.

Öğretmenlerin ve öğrencilerin bursluluk sınavı DKAB sorularının kapsam geçerliği hakkındaki görüşleri ile ilgili tematik çalışmalar yapılabilir.

Öğretmenlerin hazırlayıp uyguladığı yazılı sınav soruları ile bursluluk sınavı 8. sınıf DKAB sorularının farklı temalar çerçevesinde karşılaştırıldığı çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, Serkan. *2018-2022 LGS Türkçe Sorularının Türkçe Öğretim Programı'ndaki Kazanımlar ve Bloom Taksonomisi Açısından İncelenmesi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- Adıgüzel, Abdullah. Kuramdan uygulamaya Öğretimde Yöntemsel Yaklaşım ve Öğrenme Süreçler Stratejiler Yaklaşımlar Modeller Yöntemler ve Teknikler. Konya: Eğitim Yayınevi, 2022.
- Akıncı, Arif Turan. Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Akpınar, Mehmet - Düz, İsmail. “2010- 2020 Yılları Arasında Devlet Yatılılık ve Bursluluk Sınavlarındaki Sosyal Bilgiler Dersi Sorularının Sosyal Bilgiler Becerileri Açısından Değerlendirilmesi”. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 19/49 (Haziran 2022), 98-112.
- Aktan, Osman- Yurtçu, Gülseher. “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı Kazanımlarının Solo Taksonomisi’ne Göre İncelenmesi”. Ege 10. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi. (ed.) Dwı Solısworo. İzmir: Academy Global Conferences & Journals, (2023), 6.
- Akyürek, Gülsüm. LGS ve TEOG Sınavlarının Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Akyürek, Süleyman. Din Öğretimi Model, Strateji, Yöntem, Teknikler. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2022.
- Altaş, Nurullah- Arıcı, İsmail. “Din Eğitiminin Bilimselleşme Süreci”. Din Eğitimi. ed. Mustafa Köylü- Nurullah Altaş. İstanbul: Ensar Neşriyat yayınları, 2016.
- Altun, Kübra. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Tema Değerlendirme Sorularının PISA Düzeylerine ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre İncelenmesi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Anderson, Lorin W. –Krathwohl, David R. Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme ile İlgili Bir Sınıflama- Bloom’un Eğitimin Hedefleri ile İlgili Sınıflamasının Güncellenmiş Biçimi. çev. Durmuş Ali Özçelik. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2021.
- Arastaman, Gökhan - Öztürk Fidan, İnci - Fidan, Tuncer. “Nitel Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik: Kuramsal Bir İnceleme”. YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi 15/1 (Kasım 2008), 37-75.
- Arı, Asım (ed.). Öğretim İlke ve Yöntemleri. Konya: Eğitim Yayınevi, 2018.

- Arı, Asım. “Bilişsel Alan Sınıflamasında Yenilenmiş Bloom, SOLO, Fink, Dettmer Taksonomileri ve Uluslararası Alanda Tanınma Durumları”. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,6/2 (Haziran 2013), 259-290. <https://doi.org/10.12780/UUSBD164>
- Aslan, Şebnem (ed.). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri-Nicel Nitel ve Karma Tasarımlar İçin Bir Rehber. Konya: Eğitim Yayınevi, 2019.
- Asri, Safinaz. “Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminde Öğretim Programı Ders Kitabı Uyumu”. Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi 5 (Haziran 2018), 14-16.
- Aydın, Mehmet Zeki. “Eğitimde Program Geliştirme ve Arapça Dersi Öğretim Programı Üzerine”. Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 1 (Eylül 1996), 123-142.
- Aydın, Muhammed Şevki. Din Eğitimi Bilimi. Kayseri: Kimlik Yayınevi, 2021.
- Başol, Gülşah – Yıldız, Esra - İnan Tutkun, Mukaddes. “Parasız Yatılı ve Bursluluk Sınavı Matematik Sorularının Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi”. Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi 5/2 (Aralık 2021), 1-17.
- Baykul, Yaşar. “Ülkemizde Ölçme ve Değerlendirmenin Dünü – Bugünü ve Yarını – Bugünü”. Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi 2/0 (Nisan 2011)
- Berg, Bruce L. - Lune, Howard. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. çev. Asım Arı. Konya: Eğitim Yayınevi, 2019.
- Bilgin, Beyza. Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi. Ankara: Gün Yayıncılık, 2001.
- Birgin, Osman. “Bloom Taksonomisi”. Matematik Eğitiminde Teoriler. ed. Erhan Bingölbalı- Selahattin Arslan-İsmail Özgür Zembat. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2016.
- Bloom, Benjamin S. Taxonomy of educational objectives, the classification of educational goals, handbook I: Cognitive domain. New York: David McKay Company, 1956.
- Büken, Ruşen. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile Ders Kitaplarındaki Coğrafya Kazanım Ve Etkinliklerinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki Bilişsel Süreç Basamaklarına Göre Analizi. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Bümen, Nilay T. “Program Geliştirmede Bir Dönüm Noktası: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi”. Eğitim Bilimi Dergisi 31/42 (Eylül 2006). 3-10.
- Büyüköztürk, Şener vd. Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2021.

- Can, Erkan. Liselere Geçiş Sistemi (LGS) Fen Bilimleri Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine ve Öğretmen Görüşlerine Göre Analizi: 2019-2020 Yılı Örneği. Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Cebeci, Suat. Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi. Ankara: Akçağ Yayınları, 2005.
- Creswell, John W. Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni. çev. Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2021.
- Çakmak, Fatih. "Ortaokul Seçmeli Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı Hedefleri Üzerine Bir Analiz". Afyon Kocatepe Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi 2/2 (Aralık 2019), 117-143.
- Çekin, Abdulkadir. "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı ile Ortaokul Temel Dini Bilgiler Dersi (İslam; I-II) Öğretim Programı Kazanımlarındaki Duyuşsal Hedefler Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma". Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 6 (Haziran 2016), 55-97. <https://doi.org/10.18498/amauiid.251529>
- Çelik, Abbas. Din Eğitimi Tarihi. İstanbul: Arı Sanat Yayınevi, 2013.
- Çelik, Hasan Emin. Liselere Geçiş Sistemi Sınavları İngilizce Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi ve Öğretim Programına Göre Değerlendirilmesi. Çankırı: Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Çeliktas, Hasan Sabri. "Kazanımların Kazandırdıkları: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Ortaöğretim Programı Kazanımlarının Bilişsel, Duyuşsal ve Devinişsel Alanlara Göre Değerlendirilmesi". Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 11/1 (Haziran 2024), 1-27. <https://doi.org/10.33460/beuifd.1378094>
- Dalak, Orhan. TEOG Sınav Soruları ile 8. Sınıf Öğretim Programlarındaki İlgili Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Demir, Burcu. Liselere Geçiş Sistemi (LGS) Matematik Soruları ile 8. Sınıf Matematik Ders Kitabı Ünite Değerlendirme Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi. Amasya: Amasya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- Demir, Papatya. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre 2005 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Kazanımlar ve Seviye Belirleme Sınav Soruları. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.

- Demirel, Özcan. Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2007.
- Demirel, Özcan. Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2010.
- Derman, Ayşegül – Kayacan, Kadriye - Koçak, Nuriye. “Lise Düzeyinde Yapılan Parasız Yatılı ve Bursluluk Sınavlarında Sorulan Kimya Sorularının Algoritmik ve Kavramsal Soru Tipi Bağlamında İncelenmesi”. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 15/1 (Haziran 2016), 1-14.
- Doğan, Osman. İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Bursluluk Sınavı Fen Bilimleri Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi. Tokat: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024.
- Durmuş, Burak. “4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Bloom ve Revize Edilmiş Bloom Taksonomilerine Göre Değerlendirilmesi”. Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi 11/21 (2017), 44-58.
- Dursun, Zehra- Şimşek, Eyüp. “Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Kapsamında Ortaokul Seçmeli Kur’an-ı Kerim Dersi Kazanımlarının Değerlendirilmesi”. Kocatepe İslami İlimler Dergisi 5/2 (Aralık 2022), 380-394. <https://doi.org/10.52637/kiid.1162534>
- Ekşi, Halil - Kurtça, Tuğba Türk. Nitel Desenler: Durum Çalışması. İstanbul: EDAM yayınları, 2021.
- Elbay, Sezgin. Sosyal Bilgiler Kazanımlarının ve Ders Kitaplarındaki Soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- Ertürk, Selahattin. Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Yelken Tepe Yayınları, 1984.
- Fidan, Nurettin- Erden, Münire. Eğitime Giriş. İstanbul: Alkım Yayınları: 1998
- Fidan, Nurettin. Okulda Öğrenme ve Öğretme. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2012.
- Fincan, Fatma Büşra. 2014 Yılı Parasız Yatılılık ve Bursluluk Sınavının (PYBS) Matematik Alt Testinin Cinsiyete Göre Yanlılığının İncelenmesi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Gökdeniz, Merve. TEOG Sınavı İngilizce Sorularının İngilizce Öğretim Programına Uygunluğu ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Sınıflandırılması. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

- Güler, Meryem- Mert, Osman. “Türkçe Eğitimi Alanında Yenilenmiş Bloom Taksonomisini Temel Alarak Yapılan Akademik Çalışmaların İncelenmesi”. Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi 17/35 (Ağustos 2022), 1089-1118. <https://doi.org/10.35675/befdergi.1031207>
- Gültekin, Mehmet (ed.). Öğretimde Planlama ve Değerlendirme. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2005.
- Gümüş, Süleyman. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programının Program Geliştirme İlkeleri Açısından Bir Değerlendirmesi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Güneş, Emine. Liseye Geçiş Sınavı (LGS) Fen Bilimleri Dersi Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine ve Okunabilirlik Düzeylerine Göre İncelenmesi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- Hançer, Ökkeş. Liselere Giriş Sınavlarında (SBS, TEOG, LGS) Sorulan Sosyal Bilgiler ve T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersleri Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi. Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- İstanbulu, Yağmur. LGS Fen Bilimleri Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi. Mersin: Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- İşgören, Öznur. Ortaokul 8. Sınıfların Türkçe Ders Kitaplarının Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Karip, Emin (ed.). Ölçme ve Değerlendirme. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2015.
- Koca, Hüseyin Kasım. “Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda Bulunan Bilişsel Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi’ne Göre İncelenmesi”. Marife Dini Araştırmalar Dergisi 22/1 (Yaz 2022), 293-313. <https://doi.org/10.33420/marife.1073909>
- Koman, İsmail. Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Sınav Soruları ve LGS Fen Bilimleri Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Korucuk, Murat (ed.). Eğitimin Temellerine Bakış: Eğitim Programı. İstanbul: Efeakademi Yayınları, 2023.
- Köylü, Mustafa- Altaş, Nurullah (ed.). Din Eğitimi. İstanbul: Ensar Neşriyat Yayınları, 2016.

- MEB, Millî Eğitim Bakanlığı. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar). Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı, 2005.
- MEB, Milli Eğitim Bakanlığı. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 2018.
- MEB, Milli Eğitim Bakanlığı. İlköğretim ve Ortaöğretim Bursluluk Sınavı (İOKBS) Başvuru ve Uygulama Kılavuzu. Ankara: MEB Yayınları, 2024. https://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_01/26095156_YOKBS_Ba_Yvuru_ve_Uygulama_KYlavuzu_2024.pdf
- Menekşe, Recep. Liselere Geçiş Sistemi (LGS) Sorularının Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı Kazanımları ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Açısından İncelenmesi. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- Nazıroğlu, Bayramali. “Din Eğitiminde Temel Kavramlar ve Bilimselleşme Süreci”. Din Eğitimi. ed. İbrahim Turan- Bayramali Nazıroğlu. Ankara: Bilimsel Araştırma Yayınları, 2020.
- Oral, Behçet- Yazar, Taha. Eğitimde Program Geliştirme ve Değerlendirme. Ankara: Pegem Yayıncılık, 2020.
- Örnek, Şeyma. Ortaokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi İçin MEB Tarafından Hazırlanan Beceri Temelli Soruların Taksonomik Yönden İncelenmesi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- Özdemir, Atilla- Gelbal, Selahattin. “İlköğretim ve Ortaöğretim Başarı Ölçülerinin Yükseköğretime Geçiş Sınav Puanlarını Yordama Gücü”. Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi 7/2 (Aralık 2016), 309-334.
- Özgün Günel, Hamide. LGS ve TEOG Fen Bilimleri Sınav Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- Özkaya, Selime Dilan. 5, 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Dil Bilgisi Kazanımlarının ve Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi. Çankırı: Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Patton, Michael Quinn. Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri. çev. Mesut Bütün - Selçuk Beşir Demir. Ankara: Pegem Akademi, 2018.
- Sönmez, Hülya. Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Tasarlanan Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı (Model Önerisi). İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017.

- Şahin, Barış. Ortaöğretime Geçiş Merkezi Sınavları Fen Sorularının Görsel Okuryazarlık, Grafik Okuryazarlık ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Düzeyleri Açısından İncelenmesi (1998-2021). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Şahin, Mustafa. Liselere Geçiş Sistemi (LGS) Matematik Sorularının Matematik Dersi Öğretim Programına ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Şencan, Hüner. Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenirlik ve Geçerlik. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005.
- Şimşek, Mehmet. İlköğretim Matematik Öğretmenlerinin Sınav Soruları ile LGS Sınavı Matematik Sorularının Matematik Öğretim Programı Alt Öğrenme Alanları ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi. Amasya: Amasya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Tel Aksakal, Rümeysa Zeynep. Liselere Geçiş Sistemi (LGS) Sınav Sisteminde Sorulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) Dersi Sorularının ve İlişkili Olduğu Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisinde Analizi (2017-2022 Yılları Örneği). Bayburt: Bayburt Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- Tetik, Hayati. “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi 2010-2018 Öğretim Programı Ünite ve Kazanımları Üzerine Bir Değerlendirme”. Universal Journal of Theology 3/1 (Mart 2018), 64-86.
- Tosun, Cemal. Din Eğitimi Bilimine Giriş. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2005.
- Tutkun, Ömer Faruk. “Bloom’un Yenilenmiş Taksonomisi Üzerine Genel Bir Bakış”. Sakarya University Journal of Education 3/1(2012), 14-22.
- Uğurlu, Sema. Ortaöğretim İngilizce Öğretim Programı Kazanımlarının Bloom Taksonomisi Bilgi Türleri ve Bilişsel Süreç Basamakları Açısından Değerlendirilmesi. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- Uzunpolat, Yakup - Çakmak, Ahmet. “Yükseköğretim Kurumları Sınavında Çıkan DKAB Sorularının Ortaöğretim DKAB Öğretim Programı Çerçevesinde Analizi”. Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 32 (Eylül 2023), 371-393. <https://doi.org/10.35415/sirnakifd.1238954>
- Ünal, Sevim. 21. Yüzyıl Becerileri Çerçevesinde Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programlarının Analizi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023.
- Varış, Fatma. Eğitimde Program Geliştirme “Teori ve Teknikler”. Ankara: A.Ü Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 1998.

- Vural, Cansu. Son 10 Yılda Yapılan Liselere Giriş Sınavlarında (SBS, TEOG ve LGS) Yer Alan Türkçe Dersi Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Açısından Değerlendirilmesi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Yıldırım, Ali –Şimşek, Hasan. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Yıldız, Mehmet. “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (4-8) Öğretim Programı’ndaki Bilişsel Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi”, Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 19 (Haziran 2021), 307-342. <https://doi.org/10.51553/bozifder.898308>
- Yurdabakan, İrfan. “Bloom’un Revize Edilen Taksonomisinin Eğitimde Ölçme ve Değerlendirmeye Etkileri”. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11/2 (Aralık 2012), 327-348.
- Zengin, Mahmut- Hendek, Abdurrahman. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerine Göre Din Dersleri -Statü, Programlar ve Çoğulculuk-. İstanbul: DEM Yayınları, 2021.
- Zengin, Mahmut. Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (TEOG) Bağlamında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2017.
- Zengin, Mahmut. Yapılandırmacılık ve Din Eğitimi İlköğretim DKAB Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi ve Öğretmen Görüşleri Açısından Etkililiği. İstanbul; Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010.

EKLER

Ek-1. DKAB Soruları ile İlişkilendirilen Kazanımlar ve Kazanım Numaraları

Kazanım Numaraları	Kazanım Açıklamaları
8.1.1	Kader ve kaza inancını ayet ve hadislerle açıklar.
8.1.2	İnsanın ilmi, iradesi, sorumluluğu ile kader arasında ilişki kurar.
8.1.3	Kaza ve kader ile ilgili kavramları analiz eder.
8.1.5	Hz. Musa (as)' ın hayatını ana hatlarıyla tanır.
8.1.6	Ayet'el Kürsi'yi okur, anlamını söyler.
8.2.2	Zekat ve sadaka ibadetini ayet ve hadislerle açıklar.
8.2.3	Zekat, infak ve sadakanın bireysel ve toplumsal önemini fark eder.
8.2.4	Hz. Şuayb'ın (as) hayatını ana hatlarıyla tanır.
8.2.5	Maun suresini okur, anlamını söyler.
8.3.1	Din, birey ve toplum arasındaki ilişkiyi yorumlar.
8.3.2	İslam dininin can, nesil, akıl, mal ve din emniyetiyle ilgili ortaya koyduğu ilke ve hedefleri analiz eder.
8.3.3	Hz. Yusuf (as)'ın örnek hayatından ilkeler çıkarır.
8.3.4	Asr suresini okur, anlamını söyler.
8.4.2	Hz. Muhammed (sav)'in merhametli ve affedici oluşunu davranışlarında yansıtmaya özen gösterir.
8.4.3	Hz. Muhammed (sav)'in istişareye verdiği önemi ortaya koyan örnek olaylardan hareketle gündelik hayatla ilgili çıkarımlarda bulunur.
8.4.5	Hz. Muhammed (sav)'in hakkı gözetmedeki hassasiyetine örnekler verir.

Ek-1 (Devam). DKAB Soruları ile İlişkilendirilen Kazanımlar ve Kazanım Numaraları

8.4.6	Hz. Muhammed (sav)'in insanlara verdiği değeri örneklerle açıklar.
8.4.7	Hz. Muhammed (sav)'in örnek davranışlarının toplumsal hayattaki önemini değerlendirir.
8.4.8	Hz. Muhammed (sav)'in hikmetli söz ve davranışlarıyla insanları iyiye ve güzele yönlendirdiğini fark eder.
8.4.9	Kureyş suresini okur, anlamını söyler.
8.5.1	İslam dininin temel kaynaklarını tanıır.
8.5.2	Ayetlerden hareketle Kur'an'ın ana konularını sınıflandırır.
8.5.4	Hz. Nuh (as)'ın tevhide davetini özetler.

Ek-2. DKAB Soruları ile İlgili Uzman Görüşleri

Sorular	YBT	Uzman 1	Uzman 2	Uzman 3	Odak Grup Çalışması Görüşleri
Nisan 2024 17. soru	Bilgi Boyutu Bilişsel Süreç Boyutu	Kavramsal bilgi Anlama	Kavramsal bilgi Anlama	Kavramsal bilgi Anlama	Kavramsal bilgi Anlama
Nisan 2024 19. soru	Bilgi Boyutu Bilişsel Süreç Boyutu	Kavramsal bilgi Çözümleme	Kavramsal bilgi Anlama	Kavramsal bilgi Çözümleme	Kavramsal bilgi Çözümleme
Eylül 2023 20. soru	Bilgi Boyutu Bilişsel Süreç Boyutu	Kavramsal bilgi Çözümleme	Kavramsal bilgi Çözümleme	Kavramsal bilgi Çözümleme	Kavramsal bilgi Çözümleme
Eylül 2023 21. soru	Bilgi Boyutu Bilişsel Süreç Boyutu	Kavramsal bilgi Hatırlama	Kavramsal bilgi Hatırlama	Kavramsal bilgi Hatırlama	Kavramsal bilgi Hatırlama
Eylül 2022 19. soru	Bilgi Boyutu Bilişsel Süreç Boyutu	Olgusal bilgi Anlama	Olgusal bilgi Anlama	Kavramsal bilgi Anlama	Kavramsal bilgi Anlama
Eylül 2022 24. soru	Bilgi Boyutu Bilişsel Süreç Boyutu	Kavramsal bilgi Anlama	Kavramsal bilgi Anlama	Kavramsal bilgi Anlama	Kavramsal bilgi Anlama

Ek-2 (Devam). DKAB Soruları ile İlgili Uzman Görüşleri

	Bilgi	Kavramsal	Kavramsal	Kavramsal	Kavramsal
Eylül	Boyutu	bilgi	bilgi	bilgi	bilgi
2021	Bilişsel				
19. soru	Süreç	Çözümleme	Çözümleme	Çözümleme	Çözümleme
	Boyutu				
Eylül	Bilgi	Olgusal bilgi	Olgusal bilgi	Olgusal bilgi	Olgusal bilgi
2021	Boyutu				
22. soru	Süreç	Hatırlama	Hatırlama	Hatırlama	Hatırlama
	Boyutu				
Eylül	Bilgi	Kavramsal	Kavramsal	Kavramsal	Kavramsal
2020	Boyutu	bilgi	bilgi	bilgi	bilgi
19. soru	Süreç	Anlama	Anlama	Anlama	Anlama
	Boyutu				
Eylül	Bilgi	Kavramsal	Olgusal bilgi	Olgusal bilgi	Olgusal bilgi
2020	Boyutu	bilgi			
21. soru	Süreç	Çözümleme	Anlama	Çözümleme	Anlama
	Boyutu				
Eylül	Bilgi	Kavramsal	Kavramsal	Kavramsal	Kavramsal
2020	Boyutu	bilgi	bilgi	bilgi	bilgi
23. soru	Süreç	Anlama	Anlama	Anlama	Anlama
	Boyutu				